

Ящишина І.В., Буторіна В.Б., Боднарчук Т.Л.

Макроекономіка : практикум

Навчальний посібник

Кам'янець-Подільський 2021

УДК 33
ББК 338

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
Протокол №4 від 25.03.2021 р.*

Рецензенти:

Кириленко В.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Гринчуцький В.І. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та економічної теорії Західноукраїнського національного університету;

Матвейчук Л.О. – доктор наук із державного управління, професор кафедри менеджменту Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

І.В. Ящишина, В.Б. Буторіна Т.Л., Боднарчук

Макроекономіка : практикум. Навчальний посібник. Ящишина І.В., Буторіна В.Б., Боднарчук Т.Л. - Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. – 172 с.

ISBN 978-617-95031-9-1

Вивчення курсу макроекономіки дозволяє сформувати сучасне економічне мислення на рівні національної економіки як інтегрованої системи господарювання. У навчальному посібнику запропоновано тести, різнорівневі задачі та вправи, завдання тренувального та аналітичного характеру для закріплення теоретичних знань і отримання практичних навичок у студентів економічних та неекономічних спеціальностей.

Буде корисний студентам, аспірантам, викладачам, науковцям та практикакам.

ISBN 978-617-95031-9-1

УДК 33
ББК 338

© Ящишина І.В., Буторіна В.Б., Боднарчук Т.Л.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД ТА ФУНКЦІЇ МАКРОЕКОНОМІКИ..	17
ТЕМА 2. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ.....	25
ТЕМА 3. МОДЕЛЬ СУКУПНОГО ПОПИТУ ТА СУКУПНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ.....	38
ТЕМА 4. СПОЖИВАННЯ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМО- ГОСПОДАРСТВ.....	47
ТЕМА 5. ІНВЕСТИЦІЇ В МАКРОЕКОНОМІЦІ.....	57
ТЕМА 6. РІВНОВАГА НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ.....	66
ТЕМА 7. ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ.....	75
ТЕМА 8. МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА.....	87
ТЕМА 9. ЦИКЛІЧНІ КОЛИВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ	100
ТЕМА 10. БЕЗРОБІТТЯ ТА ПОЛІТИКА ЗАЙНЯТОСТІ.....	111
ТЕМА 11. ІНФЛЯЦІЯ ТА АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА.....	124
ТЕМА 12. МАКРОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА У ВІДКРИТІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	132
ГЛОСАРІЙ.....	144
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ДЖЕРЕЛ.....	150
ДОДАТКИ.....	154

ВСТУП

Макроекономіка є складовою економічної теорії і спрямована на виявлення закономірностей функціонування економіки окремої країни як цілісної системи. Вона являє собою теоретичну основу економічної політики держави, створює методологічну основу для поглибленого вивчення галузевих, функціональних та інших спеціальних економічних дисциплін. Метою вивчення дисципліни є формування у студентів системи знань про механізми функціонування національної економіки на основі сучасних макроекономічних теорій, а також досвіду, набутого макроекономічною практикою.

Запропонований навчальний посібник дозволяє поєднати самостійну роботу студента з роботою на лекціях та практичних заняттях. Практикум дає змогу синтезувати теоретичні знання з практичними навичками, що сприяє поглибленому засвоєнню матеріалу курсу в цілому.

Посібник містить дванадцять взаємопов'язаних тематичних блоків, кожен з яких включає в себе наступні елементи:

- опорні моделі та схеми;
- питання для самостійного опрацювання;
- тематику рефератів;
- питання для самоперевірки;
- запитання для експрес-опитування (економічного диктанту);
- завдання з альтернативною відповіддю;
- тренувальні тестові завдання;
- типові задачі та вправи I рівня складності для студентів неекономічних спеціальностей і II рівня складності для студентів економічних спеціальностей;
- аналітичні завдання.

Крім того, практикум містить глосарій, список рекомендованої літератури та електронних джерел, статистичні додатки.

Навчальний посібник-практикум уможливорює формування практичних навичок застосування теоретичних положень дисципліни щодо обрахунку та аналізу основних макроекономічних показників та індикаторів макроекономічного розвитку; побудови й інтерпретації базових моделей; виявлення механізмів взаємодії складових макроекономічної політики держави.

Вивчення теоретичних основ макроекономіки та виконання завдань практикуму дає змогу сформуванню у студентів загальні і фахові компетенції, зокрема: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність приймати обґрунтовані економічні рішення; здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей; аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати; розуміти особливості сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури; аналізувати та обґрунтовувати напрями економічної, соціальної та зовнішньоекономічної політики держави.

Практикум буде корисним для студентів економічних та неекономічних спеціальностей при вивченні навчальної дисципліни «Макроекономіка» під час аудиторної та самостійної роботи. Може використовуватись аспірантами, викладачами, науковцями та практиками.

ЗМІСТ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет, метод та функції макроекономіки

Макроекономічна теорія як розділ економічної науки. Національна економіка як об'єкт макроекономічного аналізу. Основні макроекономічні проблеми та протиріччя у національній економіці. Предмет макроекономічного аналізу. Макроекономічні суб'єкти: домогосподарства, підприємства, держава, закордонний сектор. Взаємодія макроекономічних суб'єктів.

Методологія макроекономічного аналізу. Агреговані показники і функціональні взаємозв'язки між ними. Принципи макроекономічних досліджень. Економічне моделювання. Припущення, екзогенні та ендогенні змінні макроекономічних моделей. Статичні і динамічні моделі. Макроекономічне прогнозування та планування.

Цілі та завдання макроекономічного аналізу. Макроекономічний аналіз як інструмент пізнання. Позитивний та нормативний аналіз макроекономічних процесів і явищ. Формування економічного способу мислення. Теоретичне обґрунтування економічної політики.

Становлення та розвиток макроекономіки як науки. Основні макроекономічні теорії сучасної світової економічної думки.

Структура моделі економічного колообігу. Взаємодія між домогосподарствами і фірмами. Ринок ресурсів та ринок продуктів.

Включення державного сектора в колообігу доходів та продуктів. Роль фінансових посередників в економічному колообігу. Модель колообігу з включенням зовнішньоекономічного сектора. Проблеми функціонування моделі коло обігу в економіці України.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Система національних рахунків (СНР) як нормативна база макроекономічного рахівництва. Сутність СНР та її відмінність від

Балансу народного господарства (БНГ). Етапи розвитку СНР. Методологічні принципи побудови системи національних рахунків, Основні категорії системи національних рахунків: додана вартість, інституційні одиниці, сектори, операції, рахунки. Переваги та обмеження СНР. Проблеми впровадження СНР в Україні.

Роль макроекономічних показників. Основні макроекономічні показники: національний обсяг виробництва, загальний рівень цін, зайнятість. Валовий національний продукт (ВНП) та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Визначення ВВП Інститутом статистики ООН. Характерні ознаки ВВП. Визначення кінцевої і проміжної продукції, доданої вартості. Подвійний рахунок та його виключення. Динаміка ВВП в Україні.

Співвідношення між основними показниками СНР. Чистий внутрішній (національний) продукт. Національний дохід. Особистий дохід. Дохід кінцевого використання. Номінальний та реальний ВВП. Індекс цін споживача і дефлятор. Інфлювання та дефлювання ВВП.

ВВП та суспільний добробут. Неринкові операції. Зростання вільного часу. Поліпшення якісних характеристик продукції, ВВП та навколишнє середовище. Тіньова економіка. Чистий економічний добробут.

Тема 3. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції

Сутність сукупного попиту і його відмінність від попиту на ринку окремого економічного блага. Структура сукупного попиту. Споживчий попит. Інвестиційний попит. Попит держави. Попит закордонного сектора. Розрахунок сукупного попиту. Крива сукупного попиту.

Цінові чинники, які впливають на сукупний попит: ефект доходу, ефект відсоткової ставки, ефект імпортних закупок. Нецінові чинники, які впливають на сукупний попит. Зміни в споживчих витратах,

інвестиційних витратах, державних витратах та у витратах на чистий експорт. Заплановані і фактичні витрати.

Сукупна пропозиція. Короткострокова крива сукупної пропозиції. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Довгострокова крива сукупної пропозиції. Цінові чинники, що впливають на сукупну пропозицію: зміна відсоткової ставки, зміна рівня цін. Нецінові чинники, що впливають на сукупну пропозицію: зміни цін на ресурси, продуктивності праці, правових норм, НТП.

Кейнсіанська крива сукупної пропозиції. Класична крива сукупної пропозиції. Узагальнена крива сукупної пропозиції. Сучасні теорії сукупної пропозиції.

Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції. Рівноважний рівень цін. Рівноважний обсяг національного виробництва. Три варіанти макроекономічної рівноваги. *AD/AS* як базова модель економічної рівноваги. Довгострокова та короткострокова рівновага. Збурення сукупного попиту та механізм відновлення рівноваги. Збурення сукупної пропозиції та механізм відновлення рівноваги. Парадокс ощадливості. Ефект «храповика».

Тема 4. Споживання та заощадження домогосподарств

Потреби та споживання. Залежність споживання та заощадження від використовуваного доходу. Автономне і індукційоване споживання. Середня схильність до споживання (заощадження). Гранична схильність до споживання (заощадження). Функції споживання та заощадження. Автономне споживання та чинники, які на нього впливають. Заощадження, їх економічна роль. Взаємозв'язок споживання та заощадження.

Сучасні теорії споживання. Кейнсіанська теорія споживання і заощадження. Теорія Ірвінга Фішера. Теорія Франко Модильяні. Теорія

поведінки споживача Мілтона Фрідмена. Чинники, які впливають на споживання.

Тема 5. Інвестиції в макроекономіці

Інвестиційний попит. Роль інвестицій в економіці. Сутність інвестицій та їх основні складові. Характеристика двох основних компонентів інвестицій. Інвестиції в основний капітал. Альтернативна вартість інвестицій. Графік запланованих інвестицій (економіка в цілому). Графік запланованих інвестицій за кейнсіанською теорією.

Інвестиційна функція. Процентна ставка як чинник інвестиційного попиту. Номінальна та реальна процентні ставки. Процентна ставка і чиста прибутковість інвестицій. Графік функції інвестицій. Чинники, які впливають на інвестиційний попит.

Автономні та індукційовані інвестиції. Неокласична теорія автономних інвестицій. Кейнсіанська концепція автономних інвестицій.

Модель акселератора.

Тема 6. Рівновага національного ринку

Національний ринок та його структура. Завдання моделі загальної рівноваги Л. Вальраса. Основні передумови аналізу рівноважного ВВП. Модель рівноважного ВВП «доходи-витрати». Графічна інтерпретація моделі.

Кейнсіанська модель макроекономічної рівноваги: «кейнсіанський хрест». Умови побудови моделі. Заплановані витрати. Фактичні витрати. Роль товарних запасів у моделі.

Визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення-ін'єкції». Система вилучень та ін'єкцій в економічному колообігу. «Заощадження-інвестиції» як спрощена модель економічної рівноваги. Заплановані і незаплановані інвестиції. Ринок позичкового капіталу та його роль у забезпеченні рівноваги між заощадженнями та інвестиціями.

Суть концепції мультиплікатора. Мультиплікатор автономних витрат. Види мультиплікатора: мультиплікатор споживчих витрат, мультиплікатор державний витрат. Графічний аналіз мультиплікатора. Інфляційний та рецесійний розрив ВВП. Вплив інфляції на мультиплікативний ефект.

Суть акселератора. Коефіцієнт акселерації. Вплив акселератора на економічний цикл. Модель взаємодії мультиплікатора і акселератора.

Рівновага товарного ринку з урахуванням інвестицій і заощаджень. Побудова та аналіз кривої *IS*.

Формування моделі макроекономічної рівноваги в перехідній економіці України.

Тема 7. Фіскальна політика держави

Вади (фіаско) ринку. Обґрунтування необхідності державного втручання в економіку.

Види економічної політики держави. Економічна активність держави. Державні закупки та урядові витрати. Основні джерела доходів держави. Податки та соціальні виплати.

Фіскальна політика та державний бюджет. Вплив фіскальної політики та циклічних коливань на державний бюджет. Проблеми збалансованості державного бюджету. Бюджетний дефіцит: причини виникнення та економічні наслідки. Державне бюджетне обмеження. Циклічний та структурний дефіцити бюджету. Основні фактори зростання дефіциту бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Емісійне та боргове фінансування бюджетного дефіциту та інфляція.

Оцінка бюджетної політики в умовах повної та неповної зайнятості. Концепції збалансування державного бюджету.

Державний борг: внутрішній, зовнішній. Економічні наслідки державного боргу. Державний борг та ефекти витіснення. Управління державним боргом. Рефінансування, Державний борг України та можливості його погашення.

Автоматична фіскальна політика. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах падіння та зростання виробництва. Ефект гальмування автоматичної фіскальної політики та необхідність її доповнення дискреційною політикою.

Дискреційна фіскальна політика. Стимулююча та стримуюча фіскальна політика. Мультиплікатор податків. Графічне зображення дії податкового мультиплікатора.

Мультиплікативний вплив державних закупівель і чистих податків на реальний ВВП. Мультиплікатор державних витрат.

Фіскальна політика з урахуванням пропозиції. Наслідки фіскальної політики на основі моделі «сукупний попит–сукупна пропозиція». Вплив зниження податків на ВВП згідно з теорією економіки пропозиції. Наслідки стимулюючої податкової політики для державного бюджету. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету.

Фіскальна політика в Україні: основні напрямки та протиріччя.

Тема 8. Монетарна політика

Ринок грошей. Структура попиту на гроші: операційний та спекулятивний попит на гроші.

Сутність грошової пропозиції. Грошова пропозиція та способи її вимірювання. Грошова маса. Показники грошової маси – грошові агрегати M_1 , M_2 , M_3 , L . Грошова база. Грошова пропозиція з урахуванням депозитних та готівкових грошей. Ліквідність активів. Коефіцієнт монетизації (Маршалла). Графік грошової пропозиції.

Структура сучасної грошово-кредитної системи. Операції Центрального банку і грошова база. Операції на відкритому ринку, політика мінімальним банківських резервів. Обов'язкові та надлишкові резерви. Норма обов'язкових резервів.

Функції центрального банку. Комерційні банки та грошова пропозиція. Основні функції комерційних банків. Механізм створення

грошей комерційними банками. Регулювання грошової маси в умовах дворівневої банківської системи. Грошовий та депозитний мультиплікатори і пропозиція грошей. Відношення резервів до депозитів. Відношення готівкових коштів до депозитів.

Попит на гроші та чинники, що його визначають: рівень цін (P), процентна ставка, реальні доходи. Попит на гроші для угод, попит на гроші як активи та їх графічна інтерпретація.

Умови рівноваги на ринку грошей та цінних паперів. Рівновага грошового ринку у короткостроковому періоді.

Побудова і аналіз кривої LM . Графічне зображення моделі IS/LM . Підходи до аналізу моделі IS/LM різними школами. Порушення та відновлення рівноваги на грошовому ринку.

Грошова політика при інвестиційній і ліквідній пастках. Грошова політика при нерухомій заробітній платі. Вплив грошово-кредитної політики на економіку: політика дорогих та дешевих грошей.

Кейнсіанська та монетаристська концепції грошової політики. Кейнсіанська теорія переваг ліквідності. Монетаристська теорія ліквідності. Теоретична база монетарної політики. Кількісне рівняння та концептуальна основа монетаристської теорії. Модель управління готівкою Баумоля-Тобіна.

НБУ та грошово-кредитна політика в Україні. Причини нестабільності грошово-кредитної системи. Заходи щодо стабілізації грошово-кредитної системи в транзитивних економіках. Основні напрямки та проблеми банківської реформи в Україні.

Тема 9. Циклічні коливання та економічне зростання

Макроекономічна нестабільність. Циклічність, інфляція та безробіття як основні прояви макроекономічної нестабільності. Нециклічні коливання і їх чинники. Короткострокова та довгострокова нестабільність.

Циклічні коливання та їх види. Циклічні прояви в сучасній економіці. Макроекономічні показники як індикатори типового ділового циклу.

Інтерпретації ділового циклу та моделі циклічних коливань. Застосування моделей для аналізу циклічних коливань. Ділові цикли в умовах малорухомих цін. Гнучкі ціни та теорія (модель) реального ділового циклу.

Адаптація економічної системи до циклічних змін. Державне антициклічне регулювання та його протиріччя.

Сутність економічного зростання. Передумови та характерні риси сучасного економічного зростання. Темп росту та темп приросту реального ВВП. Сукупний попит, випадкові коливання та економічне зростання. Приріст населення як чинник економічного зростання. Стійке зростання рівня капіталоозброєності при зростанні чисельності населення. Науково-технологічний прогрес. Стійке зростання капіталоозброєності при НТП. Ефективність праці. Сучасні тенденції економічного зростання та рівні продуктивності.

Емпірична оцінка джерел зростання національного доходу. Методи розрахунку джерел економічного зростання. Економічне зростання і зайнятість. Оцінка норми заощадження. Економічне зростання при стабільному рівні цін. Чинники, які стримують економічне зростання.

Моделювання економічного зростання. Економічне зростання на основі моделі і кривої виробничих можливостей. Моделі економічного зростання. Кейнсіанська модель економічного зростання Харрода-Домара. Основні передумови та модель зростання Солоу. Виробнича функція Кобба-Дугласа. Вплив запасу капіталу на економічне зростання. «Золоте правило» нагромадження як критерій максимізації рівня споживання. Сучасні теорії економічного зростання.

Державне регулювання економічного зростання. Економічне зростання та економічний розвиток. Процес економічного розвитку та його елементи. Стратегія економічного розвитку.

Джерела зростання економіки в Україні.

Тема 10. Безробіття та політика зайнятості

Ринок праці. Механізм функціонування ринку праці і сучасні чинники, що його визначають. Зайнятість як макроекономічна проблема. Основні напрямки макроекономічного аналізу зайнятості. Ринок праці та самозайнятість: кількісні, якісні співвідношення. Макроструктура зайнятості і тенденції її розвитку.

Попит на працю. Ціна попиту на працю. Пропозиція праці. Ефект заміщення та ефект доходу. Ціна пропозиції праці. Умови рівноваги ринку праці. Графік рівноваги ринку праці.

Державна політика зайнятості. Ефективна зайнятість як мета. Основні методи та засоби державного регулювання зайнятості. Політика попиту та політика пропозиції у регулюванні ринку праці: переваги та ефективність. Диспропорції ринку праці України.

Умови рівноваги трьох ринків – праці, товарного та грошового. Модель Хікса-Хансена для національного ринку. Побудова графіка моделі Хікса-Хансена. Графічне зображення моделі Хікса-Хансена. Застосування моделі для аналізу економіки України.

Зайнятість та безробіття у макроекономічних зв'язках. Повна та часткова зайнятість. Безробіття: його сутність та види. Статичне та динамічне пояснення безробіття. Природна норма безробіття та чинники, що її визначають. Кон'юнктурне безробіття. Закон і крива Оукена. Емпірична закономірність кривої Філіпса. Економічні та соціальні наслідки безробіття.

Причини та наслідки нерівномірного розподілу доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині. Засоби зменшення нерівності у розподілі доходів. Рух і розподіл національного продукту. Функціональний та особистий розподіл доходу. Роль держави у перерозподілі доходів. Рівень та якість життя: підходи та показники. Соціальна політика держави: напрямки та проблеми. Соціальний захист населення. Характеристика соціальної політики України.

Тема 11. Інфляція та антиінфляційна політика

Інфляція: сутність, причини і види. Методи вимірювання та типи інфляції. Монетарні та немонетарні чинники інфляції. Відкрита і прихована інфляція. Інфляції попиту та інфляція пропозиції. Передбачувана і непередбачувана інфляція. Інфляційний і дефляційний розриви. Інфляційні очікування. Структурна інфляція. Стагфляція.

Дефіцит державного бюджету та інфляція. Джерела покриття дефіциту державного бюджету. Інфляційний податок і сеньйораж. Інфляція та динаміка реальної процентної ставки. Принцип Фішера.

Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна політика держави і її роль у стабілізації економіки. Дилеми антиінфляційної політики.

Економічна динаміка гіперінфляції. Гіперінфляція та її вплив на інвестиційний комплекс. Стабілізаційна політика подолання гіперінфляції.

Зв'язок інфляції та безробіття. Використання кривої Філіпса для аналізу інфляційних процесів.

Аналіз інфляційного процесу і характеристика антиінфляційної політики в Україні.

Тема 12. Макроекономічна політика у відкритій економіці

Розрахунок національного доходу у відкритій економіці. Роль чистого експорту у ВВП та ВВП. Міжнародний потік товарів і капіталів. Модель малої відкритої економіки. Модель великої відкритої економіки.

Обмінний курс і обсяг виробництва у короткостроковому періоді. Чинники, які визначають номінальний обмінний курс. Інфляція і номінальний обмінний курс. Конкурентоспроможність, обмінний курс та ціни в довгостроковому періоді. Реальний обмінний курс та чистий експорт. Чинники, які визначають реальний обмінний курс.

Модель платіжного балансу. Зовнішньоторговельні обмеження знецінення валютного курсу. Подвійний дефіцит. Зв'язок валютного курсу з платіжним балансом. Валютні системи у розвитку.

Відкрита модель мультиплікатора. Мультиплікатор зовнішньої торгівлі. Гранична схильність до імпорту та складний мультиплікатор. Вплив чистого експорту на ВВП.

Модель *IS/LM* для відкритої економіки при фіксованому обмінному курсі. Властивості кривої. Крива та мобільність капіталу. Вплив фіскальної експансії. Вплив грошової експансії. Вплив девальвації. Регулювання руху капіталу. Рівновага моделі.

Модель *IS/LM* для відкритої економіки при плаваючому обмінному курсі. Макроекономічна політика в малій економіці за умов вільного переміщення капіталу. Вплив фіскальної експансії. Експансіоністська грошова політика. Порівняльний аналіз макроекономічної політики при фіксованому та плаваючому обмінному курсах.

Модель Мандела-Флемінга. Висновки моделі Мандела-Флемінга. Характеристика зовнішньоторговельної політики України.

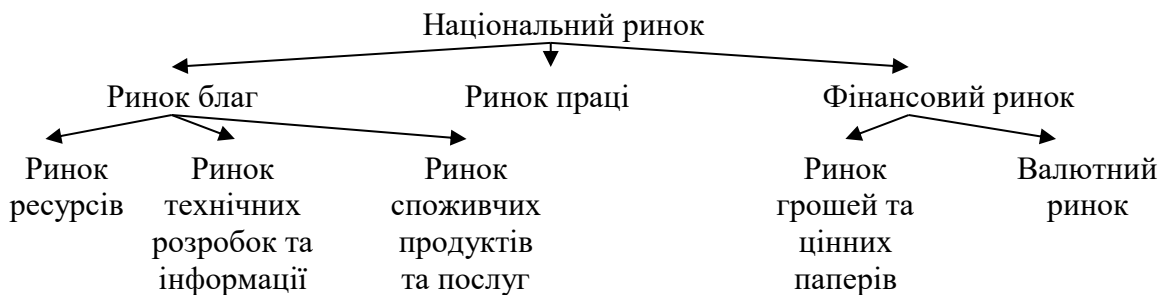
ТЕМА 1. Предмет, метод та функції макроекономіки

Мета вивчення теми

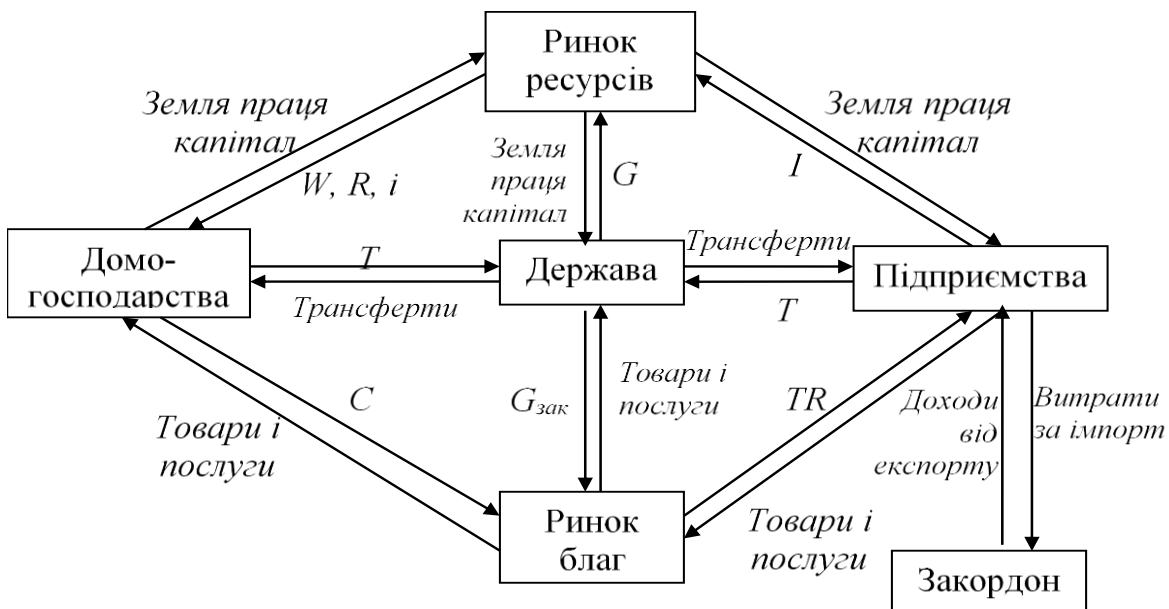
Засвоїти предмет макроекономіки, її історію виникнення та розвитку, методологічні засади і методи, об'єкти макроекономічного дослідження, суб'єкти макроаналізу, особливості колообігу закритої та відкритої економіки. Виявити характер взаємозв'язок мікро- та макроекономічних процесів. Розглянути механізм функціонування економіки як предмет макроекономіки. Оглянути історію розвитку макроекономічної науки.

Опорні моделі та схеми

1. Структура національного ринку:

2. Модель економічного коло обігу товарів та ресурсів у змішаній відкритій економіці:

3. Суб'єкти макроекономіки:

Домогосподарства – це всі приватні господарські осередки всередині країни, діяльність яких спрямована на задоволення власних потреб. Їх активність: <ul style="list-style-type: none"> - постачають економічні ресурси, - витрачають гроші на споживання і заощадження.	Підприємства – це усі фірми, зареєстровані всередині країни, діяльність яких спрямована на отримання прибутку. Їх активність: <ul style="list-style-type: none"> - попит на засоби виробництва, - пропозиція благ, - інвестування.
Держава – це всі державні інститути і заклади, що виробляють суспільні блага. Їх активність: <ul style="list-style-type: none"> - закупівля благ, - стягнення податків, - пропозиція грошей, - виробництво суспільних благ.	Закордон – це усі економічні суб'єкти, що мають постійне місце розташування за межами даної країни, іноземні держави. Їх активність: <ul style="list-style-type: none"> - обмін товарами і послугами, - рух капіталу, валюти, - міграція робочої сили.

План практичного заняття

1. Предмет та об'єкт макроекономіки, її функції.
2. Суб'єкти макроаналізу.
3. Методологічні особливості та методи макроекономічного аналізу.
4. Історія розвитку макроекономічної науки.

Питання для самостійного опрацювання

1. Нормативна та позитивна макроекономіка.
2. Економічне моделювання, види моделей.
3. Моделі коло обігу різних економічних систем.

Тематика рефератів

1. Макроекономічні моделі.
2. Національна економіка та макроекономічна наука.
3. Макроекономічний підхід до оцінки економічних об'єктів і процесів.
4. Сучасні неокласичні та неокейнсіанські теорії макроекономіки.
5. Взаємозв'язок основних проблем макроекономіки.

Питання для самоперевірки

1. У чому полягають пізнавальна і практична функції макроекономіки?
2. Що є об'єктом макроекономіки?
3. Чим відрізняються моделі колообігу закритої і відкритої економіки?
4. Наведіть класифікації макроекономічних моделей.
5. У чому полягає відмінність між екзогенними та ендогенними змінними економічних моделей?
6. Дайте характеристику основних суб'єктів макроекономіки.
7. Що є предметом макроекономіки?
8. У чому полягають позитивна і нормативна функції макроекономіки?
9. Назвіть основні цілі, що їх вирішує держава своєю економічною політикою.
10. Які вчені здійснили значний внесок у розробку теоретичних основ макроекономіки?

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

- Макроекономіка – це...
- Домогосподарство – це...
- Підприємство – це...
- Закордонний сектор – це...
- Держава – це...
- Приватне благо – це...
- Суспільне благо – це...
- Класифікація суспільних благ:
- Агрегування – це...
- Моделювання – це...
- Екзогенні змінні – це...
- Ендогенні змінні – це...

Економічна політика – це...

Перелік макроекономічних суб'єктів:

Нормативна макроекономіка – це...

Позитивна макроекономіка – це...

Перелік методів макроекономіки:

Предмет макроекономічної теорії:

Модель колообігу закритої економіки.

Модель колообігу відкритої економіки.

Змішана економічна система – це...

Предмет макроекономіки:

Об'єкт макроекономіки:

Суб'єкти макроекономіки:

Макроекономічна модель – це...

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Метою економічної діяльності домогосподарств в макроекономіці є створення суспільних благ.

2. Рівень цін є прикладом агрегованого макроекономічного показника.

Тренувальні тестові завдання

1. Яке з наведених положень належить до макроекономіки?

- а) витрати виробництва на швейній фабриці знизились на 10%;
- б) рівень безробіття в країні дорівнює 2%;
- в) доходи пана Петренка зросли на 200 грн.;
- г) підприємство «Сіверянка» зменшило за рік випуск продукції на 5%.

2. Галузі економіки, у яких частіше за все представлений державний сектор:

- а) роздрібна торгівля;

- б) готельне господарство, громадське харчування;
- в) сільське господарство;
- г) науково-дослідні розробки.

3. Об'єктами дослідження макроекономіки є:

- а) ціни на автомобілі;
- б) регулювання грошового обігу;
- в) вплив неврожаю зернових на витрати сімей на продукти харчування;
- г) вплив реклами на підвищення попиту на модні моделі взуття.

4. Визначте, яке з наведених тверджень можна віднести до позитивної макроекономіки:

- а) минулого року загальний рівень цін зріс у 2 рази;
- б) у короткостроковому період збільшення безробіття призводить до зменшення інфляції;
- в) споживання домашніх господарств залежить від рівня використовуваного доходу;
- г) чим вищий ступінь розвитку економіки, тим меншою для окремих осіб стає доступність суспільних благ природного походження.

5. Процес (явище), що можна пояснити не лише на рівні економіки як цілого:

- а) сподівання споживачів щодо цін певних товарів;
- б) державний бюджет;
- в) валовий національний наявний дохід;
- г) курс національної валюти.

6. Суб'єктами макроекономічного дослідження є:

- а) юридичні та фізичні особи;
- б) домогосподарства, фірми, держава, закордонний сектор;
- в) адміністративно-територіальні одиниці;
- г) галузі національного господарства.

7. Визначте, яке з наведених тверджень можна віднести до нормативної макроекономіки:

- а) минулого року загальний рівень цін зріс у 2 рази;
- б) у короткостроковому період збільшення безробіття призводить до зменшення інфляції;
- в) споживання домашніх господарств країни у поточному році на 70% складалось із витрат на придбання продуктів харчування;
- г) облікова ставка у 2020 р. становила 6% річних.

8. Яке з наведених тверджень щодо змісту макроекономічних моделей є неправильним?

- а) пояснюючі макроекономічні моделі розкривають причинно-наслідкові або функціональні зв'язки процесів та явищ на загальнонаціональному рівні;
- б) у макроекономічних моделях розкриваються зв'язки ендогенних і екзогенних змінних;
- в) якщо в одному випадку макроекономічна змінна постає як ендогенна, то в іншому вона не може використовуватись як екзогенна;
- г) макроекономічні моделі формалізуються як рівняння, графіки, схеми.

9. Макроекономіка не вивчає:

- а) механізм інфляції;
- б) економічну політику держави;
- в) економічне зростання;
- г) поведінку окремого споживача.

10. Предметом макроекономіки є:

- а) економічні закони;
- б) виробничі відносини;
- в) структура економіки;
- г) механізм функціонування економічної системи.

11. Питання, що може вирішуватись тільки на макрорівні:

- а) які товари та послуги виробляти;
- б) хто буде виробляти товари та послуги;
- в) як поліпшити технологію виробництва;

г) як вплинути на інфляційне зростання цін.

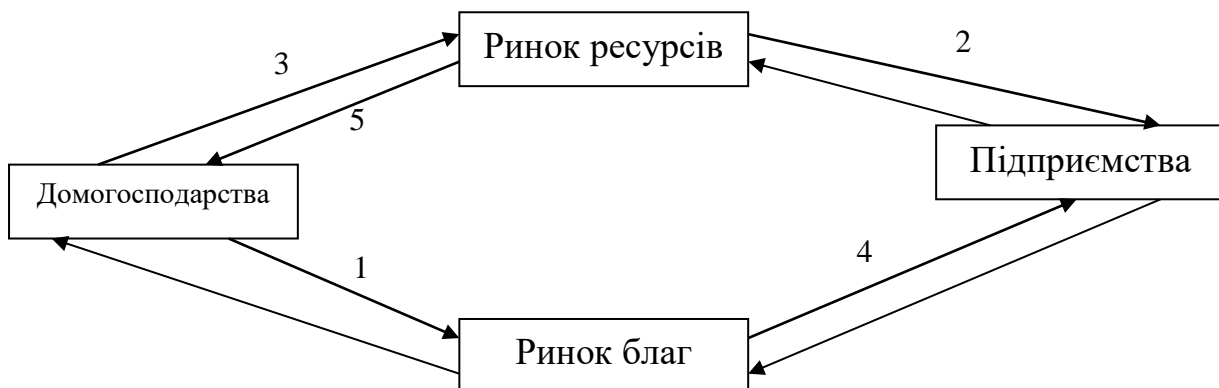
12. Благо, що відноситься до приватних, а не до суспільних:

- а) захист від злочинців з боку міліції;
- б) державна охорона здоров'я;
- в) послуги мобільного зв'язку;
- г) пожежна охорона.

Типові задачі та вправи

I рівень

Вправа 1. Установіть відповідність між подією та номером потоку грошей, товарів або ресурсів в ринковій економіці за наведеним рисунком:

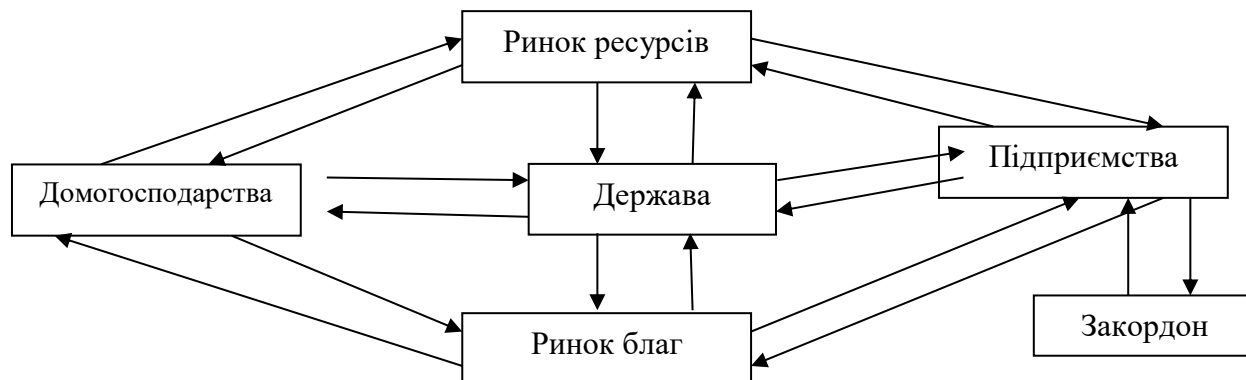

Події:

- продавець приватного магазину Сидоренко одержала 8000 грн. заробітної плати;
- підприємець Іваненко купив для своєї фірми комп'ютер;
- продавець Петренко купив комп'ютер своїй дочці на день народження;
- агрофірма виростила і продала 300 кг суниць;
- на завод завезли цеглу для будівництва нового цеху;
- підприємство «Факел» сплатило орендну плату за приміщення офісу;
- родина Іваненків придбала новий холодильник.

Прівень

Задача 1. Підпишіть на стрілках, що відображають потоки грошей, товарів або ресурсів у відкритій економіці з втручанням держави, їх назви та визначте: заробітну плату, якщо сума ренти та відсотка становить 15000 гр. од., а виробничі витрати підприємств становлять 25000 гр. од.

Задача 2. У закритій економіці без втручання держави підприємства створюють національний дохід у розмірі 280 у. о. Домогосподарства витрачають на споживання 220 у. о., а заощаджують 60 у. о. Підприємства створюють амортизаційний фонд у розмірі 10 у. о. та отримують інвестиції у розмірі 70 у. о. Побудуйте діаграму потоків доходів і витрат.

Задача 3. У відкритій економіці без втручання держави обсяг продукції, що реалізують підприємства домогосподарствам, дорівнює 160 у. о. Домогосподарства витрачають на споживання 100 у. о. Підприємства відраховують в амортизаційний фонд 100 у. о. Країна експортує продукцію на 30 у. о., а імпортує на 20 у. о.; отримує з-за кордону 5 у. о., а переказує за кордон 10 у. о.

- визначте балансовим методом обсяг інвестицій та заощаджень;
- побудуйте діаграму потоків доходів і витрат;
- визначте сальдо зовнішньоекономічної діяльності.

Задача 4. Визначте розмір заощаджень домогосподарств, якщо: споживчі витрати становлять 105 млн. гр. од., розмір заробітної плати – 80 млн. гр. од., рентні платежі – 14 млн. гр. од., відсотки за депозити – 21 млн. гр. од.

Задача 5. Визначте величину вироблених державою чистих суспільних благ, якщо змішаних суспільних благ вироблено на суму 105 млн. гр. од., приватних благ в країні виготовлено на суму 350 млн. гр. од., а загальна вартість виготовлених в країні економічних благ – 555 млн. гр. од.

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку А за 2007–2019 рр. проаналізуйте:

- а) динаміку експорту товарів і послуг;
- б) динаміку імпорту товарів і послуг.

2. На основі даних додатку К за 2010–2019 рр. охарактеризуйте домогосподарства:

- а) за середнім розміром;
- б) за розподілом за кількістю осіб;
- в) за чисельністю дітей.

Опрацювання базової літератури: 2, 8, 11.

Опрацювання допоміжної літератури: 19, 22.

Електронні та Інтернет-ресурси: 26, 37.

ТЕМА 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Мета вивчення теми

Виявити роль Системи національних рахунків у макроекономічному аналізі. Зрозуміти відмінність між кінцевим і проміжним продуктом. Засвоєти основні показники функціонування

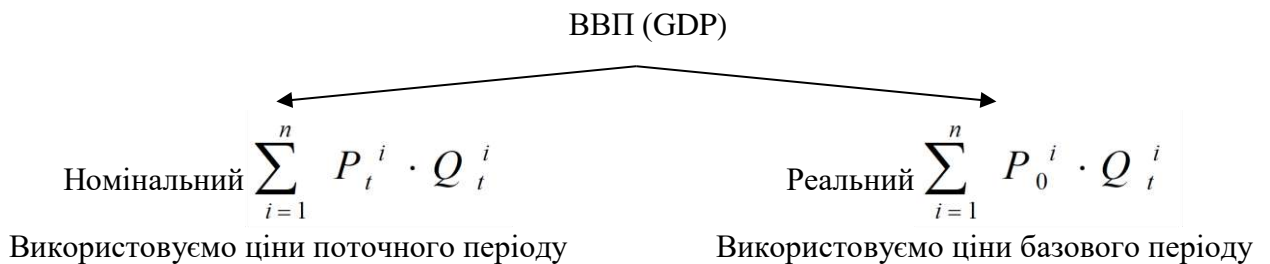
національної економіки, обрахунку реальних та номінальних величин; сформуванати навички вимірювання динаміки основних макроекономічних показників і виявлення впливу зовнішніх шоків на макроекономічні показники. Показати різницю між номінальним і реальним ВВП. Розкрити зміст поняття «чистий економічний добробут».

Опорні моделі та схеми

1. Форми первинних доходів та суб'єкти, що їх отримують:

Отримувачі первинних доходів	Форми доходів
Підприємства і корпорації	Прибуток
Власники землі та капіталу	Орендна плата, рента, відсоток
Наймані працівники домогосподарств	Заробітна плата
Органи державного управління	Податки на виробництво та імпорт

2. Види ВВП:

де P_t^i – ціна блага i у поточному періоді t ;

P_0^i – ціна блага i у базовому періоді 0 ;

Q_t^i – кількість блага i у поточному періоді t ;

Q_0^i – кількість блага i у базовому періоді 0 .

3. Методи розрахунку ВВП:

3.1. Розподільчий.

$$ВВП_{дох.} = W + R + i + Pr + A + T_{нч}$$

де W – зарплата;

R – рента;

i – відсоток;

Pr – прибуток;

A – амортизація;

T_n – непрямі податки;

$T_{нч} = T_n - \text{Субсидії}$ – непрямі чисті податки.

3.2. Виробничий.

$$ВВП_{вир.} = C + I_{вал} + G + NX$$

де C – споживчі витрати;

G – державні витрати;

Ex – експорт;

Im – імпорт;

$NX = Ex - Im$ – чистий експорт;

$I_{вал.} = I_c + A$ – валові інвестиції;

I_c – чисті інвестиції.

3.3. За доданою вартістю.

$$ВВП_{дод.варт.} = \text{Валовий випуск} - \text{Проміжне споживання}$$

4. Макроекономічні показники

Валовий національний продукт:

$$ВНП = ВВП - \text{доходи нерезидентів на території країни} + \\ + \text{дохід резидентів за межами країни}$$

Чистий внутрішній продукт:

$$ЧВП = ВВП - A$$

де A – амортизація.

Національний дохід:

$$НД = ЧВП - T_{нч}$$

де $T_{нч}$ – непрямі чисті податки.

Особистий дохід:

$$\begin{aligned} OD &= HD - \text{виплати на соціальне страхування} \\ &\quad - \text{податок на прибуток корпорацій} - \\ &\quad - \text{нерозподілені прибутки корпорацій} + \text{трансфертні платежі} \end{aligned}$$

Використовуваний дохід:

$$ВД = OD - T_{\text{інд.}}$$

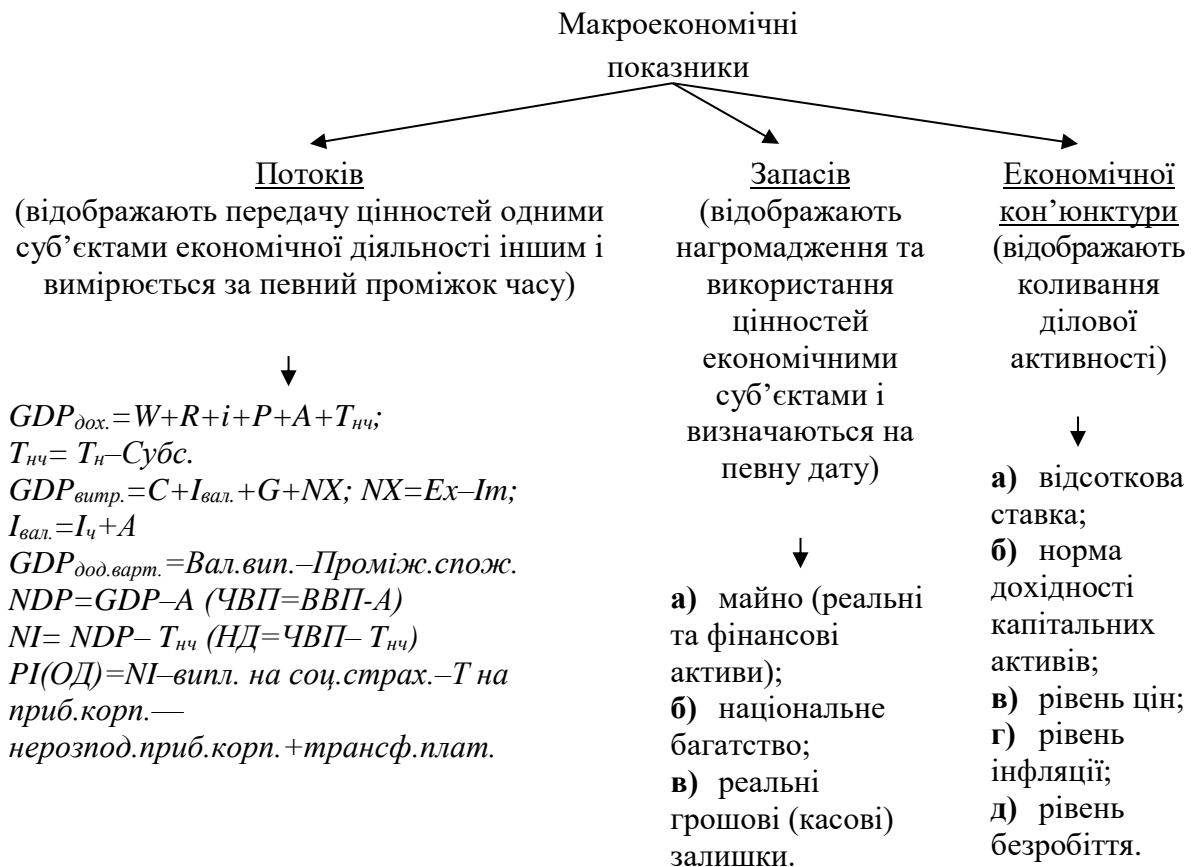
$$ВД = C + S$$

де $T_{\text{інд.}}$ – індивідуальні податки;

C – споживання домогосподарств;

S – заощадження домогосподарств.

5. Класифікація макроекономічних показників у СНР:

6. Індексні показники:

Назва показника	Розрахунок
Індекс споживчих цін (індекс Ласпейреса)	$I_L = \frac{\sum_{i=1}^n P_t^i * Q_0^i}{\sum_{i=1}^n P_0^i * Q_0^i}$
Дефлятор ВВП (індекс Пааше)	$I_P = \frac{\sum_{i=1}^n P_t^i * Q_t^i}{\sum_{i=1}^n P_0^i * Q_t^i} = \frac{GDP^n}{GDP^r}$
Індекс Фішера	$I_F = \sqrt{I_L * I_P}$

7. Показник чистого економічного добробуту:

$$\begin{aligned}
 NEW = GDP & - \boxed{\text{Негативні екологічні ефекти у грошовому вираженні}} + \boxed{\text{Позаринкова діяльність підприємств у грошовому вираженні}} + \boxed{\text{Результати тіньової діяльності підприємств, що виробляють блага у грошовому вираженні}} - \\
 & - \boxed{\text{Результати тіньової діяльності підприємств, що виробляють анти блага у грошовому вираженні}} + \boxed{\text{Збільшення вільного часу і часу відпочинку у грошовому вираженні}} - \boxed{\text{Негативні наслідки свавілля монополій та урбанізації у грошовому вираженні}}
 \end{aligned}$$

План практичного заняття

1. Система національних рахунків як нормативна база макроекономіки.
2. Основні результати функціонування національної економіки та методи їх вимірювання (ВВП, чистий внутрішній продукт, національний дохід, особистий дохід, використовуваний дохід).
3. Номінальні і реальні величини. Індексні макроекономічні показники.

Питання для самостійного опрацювання

1. Виробництво національного доходу.

2. Функціональний розподіл національного доходу.
3. Система народногосподарського балансу.
4. Етапи розвитку системи національних рахунків.

Тематика рефератів

1. Порівняльна характеристика дефлятора та індексу споживчих цін.
2. Індеси споживчих цін та оптових цін, їх роль в оцінці макроекономічної ситуації.
3. Аналіз ВВП та ВВП України.
4. Аналіз індексних показників в економіці України.
5. Проблема переходу до системи національного рахівництва в Україні.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть основні макроекономічні показники, що розраховуються в СНР.
2. У чому полягає суть обчислення валового випуску та його оцінки в СНР?
3. Дайте характеристику окремих методів обчислення ВВП: виробничого, розподільчого та методу за доданою вартістю.
4. Для чого і як обчислюють ЧВП, ЧНД, НД?
5. У чому полягає зміст показників «реальний ВВП» і «номінальний ВВП»?
6. У чому відмінність методики обрахунку двох макроекономічних показників – ВВП і ВВП?
7. Як розраховують показники особистого доходу і доходу у використання?
8. Як розраховують індекс-дефлятор ВВП?
9. На яких концепціях ґрунтується СНР-93? Розкрийте їх зміст.

10. Розкрийте структуру первинних доходів за секторами економіки.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Система національних рахунків – це...

Подвійний рахунок – це...

Баланс народного господарства – це...

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це...

Валовий національний продукт (ВНП) – це...

Розподільчий метод розрахунку ВВП: $VVP_{д} =$

Непрямі чисті податки =

Виробничий метод розрахунку ВВП: $VVP_{в} =$

Чистий експорт =

Чистий внутрішній продукт ЧВП =

Національний дохід (НД) =

Особистий дохід (ОД) =

Використовуваний дохід (ВД) =

Номинальний ВВП (НВВП) =

Реальний ВВП (РВВП) =

Індекс Ласпейреса =

Індекс Пааше =

Індекс Фішера =

Види первинних доходів:

Резиденти – це...

Чистий економічний добробут =

Додана вартість – це...

Резиденти країни – це...

Трансфертні платежі – це...

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Молоко, овочі та фрукти, виготовлені селянами, є кінцевими продуктами.

2. Валовий національний продукт завжди більший, ніж валовий внутрішній продукт.

Тренувальні тестові завдання

1. Який дохід не буде враховуватись при обчисленні ВВП?

- а) доходи від перепродажу речей довгострокового користування;
- б) заробітна плата найманих працівників;
- в) прибутки корпоративних підприємств;
- г) дивіденди власників акцій.

2. Який з індексів використовується для розрахунку показника індексу споживчих цін?

а) $I_L = \frac{\sum q_0 p_1}{\sum q_0 p_0}$;

б) $I_F = \sqrt{I_L I_P}$;

в) $I_L = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1 p_0}$;

- г) дефлятор ВВП.

3. Щоб визначити величину національного доходу, потрібно:

- а) відняти від величини ВВП суму зносу основних фондів;
- б) відняти від величини ВВП суму амортизаційних відрахувань за рік і суму чистих непрямих податків;
- в) додати до ВВП суму прибутків, отриманих громадянами даної країни за кордоном;
- г) відняти від величини ВВП непрямі чисті податки.

4. Якщо обсяг реального ВВП знизився на 6%, а чисельність населення у тому ж році скоротилася на 3%, то:

- а) реальний ВВП на душу населення знизився;
- б) реальний ВВП на душу населення збільшився;

- в) реальний ВВП збільшився, а номінальний знизився;
- г) ціни впали на 3%.

5. Заробітна плата враховується при розрахунку:

- а) ВВП за методом доходів;
- б) ВВП за методом витрат;
- в) чистого експорту;
- г) чистих субсидій державним підприємствам.

6. Економіку країни характеризують наступні показники: сукупний суспільний продукт становить 700 гр. од., проміжний продукт – 450 гр. од., вартість нематеріальних благ і послуг – 150 гр. од., амортизація – 200 гр. од. скільки складе чистий національний продукт?

- а) 250 гр. од.;
- б) 400 гр. од.;
- в) 200 гр. од.;
- г) 1000 гр. од.;

7. Номінальний ВВП вимірюється:

- а) у ринкових поточних цінах;
- б) у базових (незмінних) цінах;
- в) у цінах попереднього періоду;
- г) у світових цінах.

8. Чистий внутрішній продукт дорівнює ВВП, з якого відраховано:

- а) амортизацію;
- б) заробітну плату і амортизацію;
- в) податки;
- г) заробітну плату, амортизацію та податки.

9. Підприємницький сектор складається з двох фірм А і Б. Валова продукція фірми А складає 680 гр. од., фірми Б – 810 гр. од. Фірма А одержує напівфабрикати від фірми Б на суму 250 гр. од., а фірма Б у фірми А купує комплектуючі на суму 60 гр. од. Амортизація фірми А становить 15 гр. од., а фірми Б – 25 гр. од., непрямі податки фірми

А складають 55 гр. од., а фірми Б – 70 гр. од. чому дорівнює національний дохід підприємницького сектора?

- а) 1180 гр. од.;
- б) 1140 гр. од.;
- в) 1015 гр. од.;
- г) 1490 гр. од.

10. При визначенні обсягу національного доходу не використовується:

- а) прибуток корпорацій;
- б) державні трансфертні платежі;
- в) рентний дохід;
- г) заробітна плата.

11. ВВП відрізняється від ВВП тим, що:

- а) у ВВП включаються тільки кінцеві товари і послуги, вироблені своїми національними резидентами, розташованими на своїй національній території;
- б) ВВП більше (чи менше), ніж ВВП на величину сальдо між прибутками і доходами. Отриманими підприємствами і фізичними особами даної країни за кордоном;
- в) ВВП відрізняється від ВВП на величину сальдо між прибутками і доходами, отриманими резидентами даної країни за кордоном, і прибутками і доходами, отриманими іноземними резидентами на території даної країни;
- г) не відрізняється.

12. Чому дорівнюють інвестиції, якщо ВВП становить 5000 гр. од., чистий експорт – 80 гр. од., споживчі витрати – 3200 гр. од., державні витрати – 900 гр. од.?

- а) 5900 гр. од.
- б) 980 гр. од.
- в) 820 гр. од.
- г) 720 гр. од.

Типові задачі та вправи

I рівень

Задача 1. Впишіть дані, яких бракує, у таблицю:

Рік	Номинальний ВВП, млрд. гр. од.	Реальний ВВП, млрд. гр. од.	Дефлятор ВВП
I	90	100	
II	98		100
III	120		150
IV		75	200
V	220	82,5	

Задача 2. За даними таблиці визначте показники, що використовуються при розрахунку ВВП розподільчим та виробничим методами, здійсніть ці розрахунки.

	Показники	Млн. грн.
1.	Відсотки за кредит	12
2.	Чисті інвестиції	45
3.	Заробітна плата	218
4.	Прибуток підприємств	113
5.	Непрямі податки	22
6.	Рентні платежі	20
7.	Чистий експорт	9
8.	Державні витрати	90
9.	Валові інвестиції	55
10.	Доходи від власності	21
11.	Субсидії державним підприємствам	2
12.	Споживчі витрати	260
13.	Трансфери	2

Задача 3. Розрахуйте додану вартість для кожної стадії виробництва за даними таблиці:

Стадії виробництва	Вартість проміжних матеріалів чи товарів, гр. од.	Виручка від реалізації продукції, гр. од.	Додана вартість, гр. од.
Пшениця	0	4	
Борошно	4	6	
Випечений хліб	6	12	
Хліб, доставлений покупцю	12	20	
Σ	22	42	

II рівень

Задача 1. Існують такі дані економіки країни за 2020 р.

Показники	Млн. грн.
Трансфертні платежі	4
Валові внутрішні інвестиції	16,2
Непрямі податки на бізнес	7
Особисті прибуткові податки	2,6
Чистий експорт	1,1
Нерозподілені прибутки підприємств	2,8
Амортизація	7,9
Особисті споживчі витрати	77,2
Податок на прибуток підприємств	1,4
Внески на соціальне забезпечення	0,2
Державні витрати	8

Визначте ВВП, ЧВП, НД, ОД, ВД, заощадження.

Задача 4. Використовуючи наведені у таблиці дані про результатами функціонування економіки уявної країни, обчисліть ВВП, ЧВП, НД, особистий дохід і дохід у розпорядження.

Показники	Млн. грн.
Чистий експорт	900
Трансфертні платежі	86
Валові інвестиції	1300
Нерозподілені прибутки корпорацій	64
Споживчі витрати	1900
Внески на соціальне страхування	89
Податки на прибутки підприємств	116
Державні витрати	2300
Індивідуальні податки на особистий дохід	77
Непрямі чисті податки	100
Амортизація	80

Задача 5. ВВП = 480 у.о.; валові інвестиції = 80 у.о.; чисті інвестиції = 30 у.о.; обсяг споживання домогосподарств = 300 у.о.; державні витрати = 96 у.о. Визначте ЧВП і чистий експорт.

Задача 6. Розрахуйте ВВП за доходами і витратами, ЧВП, НД.

	Показники	Млн. грн.
1.	Відсотки за кредит	12
2.	Чисті інвестиції	45
3.	Заробітна плата	218
4.	Прибуток підприємств	113
5.	Непрямі податки	22
6.	Рентні платежі	20
7.	Чистий експорт	9
8.	Державні витрати	90
9.	Валові інвестиції	55
10.	Доходи від власності	21
11.	Субсидії державним підприємствам	2
12.	Споживчі витрати	260
13.	Трансферти	2

Задача 7. Припустимо, що виробляється і споживається економікою 3 види товарів. У таблиці визначена кількість і ціна за одиницю кожного з них за 2 періоди. Розрахуйте індекси Ласпейреса, Пааше, Фішера. 2019 р. – базовий, 2020 – поточний.

Роки	2019		2020	
	ціна, дол. США.	кількість, шт.	ціна, дол. США.	кількість, шт.
Книги	10	10	15	8
Сорочки	27	6	24	7
Телевізори	655	3	425	3

Аналітичні завдання

- На основі даних додатку А за 2007–2019 рр. проаналізуйте:
  - динаміку випуску в основних цінах;
  - динаміку проміжного споживання;
  - динаміку кінцевого споживання;
  - структуру кінцевого споживання;
  - динаміку чистого експорту.
- На основі даних додатку Б за 2000–2019 рр. проаналізуйте:
  - динаміку ВВП у фактичних цінах;
  - динаміку індекса фізичного обсягу ВВП;
  - динаміку індекса-дефлятора.
- На основі даних додатку В за 2010–2019 рр. проаналізуйте

структуру ВВП.

Опрацювання базової літератури: 2, 9, 11.

Опрацювання допоміжної літератури: 18, 20.

Електронні та Інтернет-ресурси: 28, 29.

ТЕМА 3. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції

Мета вивчення теми

Виявити економічний зміст сукупного попиту, його цінові і нецінові чинники. Ознайомитися та засвоїти закономірності формування сукупного попиту та сукупної пропозиції, їх графічної інтерпретації, змін під впливом зовнішніх шоків, встановлення рівноваги на товарному ринку. Пояснити механізм встановлення макрорівноваги на різних відрізках *AS*. Розглянути загальну модель рівноваги національного ринку.

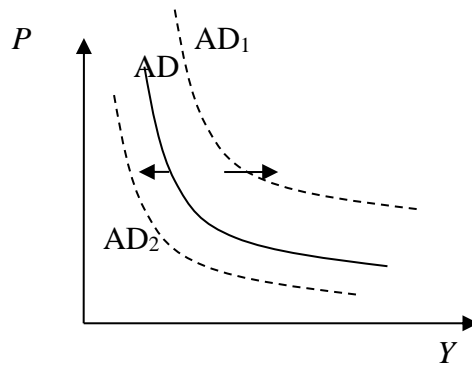
Опорні моделі та схеми

1. Структура сукупного попиту:

$$AD = C + I_{вал} + G + NX$$

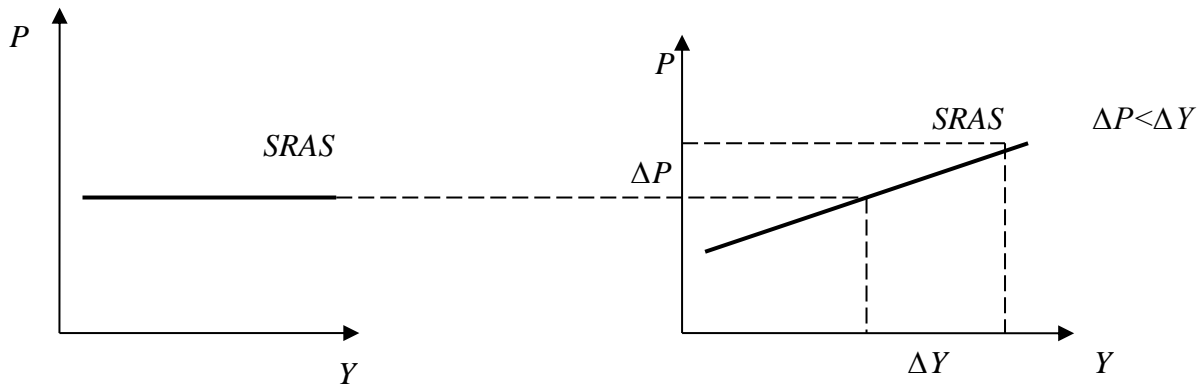
Складові AD	Чинники впливу
C	Доходи населення Податки з фізичних осіб, трансферти Схильність до заощадження Чисельність населення Очікуванні д/г Величина майна та доходів від нього
I	Витрати на капітал Податки з підприємців Реальна відсоткова ставка <i>i</i> Науково-технологічний прогрес НТП Циклічні коливання економіки Сподівання на майбутнє
G	Виробництво суспільних благ Державна політика Збалансованість бюджету Приріст державних інвестицій
NX	Співвідношення цін на вітчизняні та імпортовані товари Валютний курс

2. Зміщення кривої сукупного попиту під дією нецінових чинників:

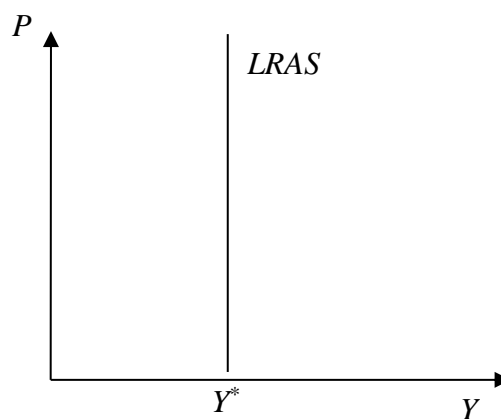

де AD_1 – зростання сукупного попиту, рух кривої праворуч;
 AD_2 – скорочення сукупного попиту, рух кривої ліворуч;

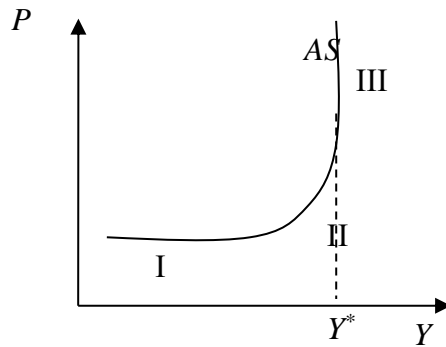
3. Короткострокова сукупна пропозиція:

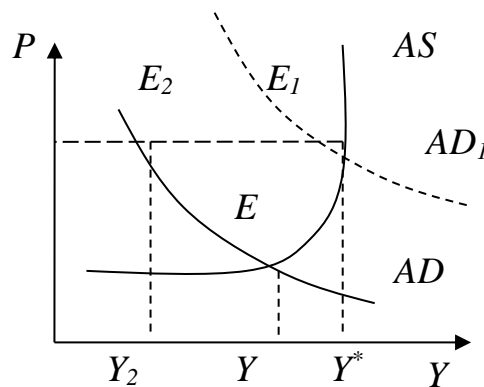
4. Довгострокова сукупна пропозиція:

5. Синтезована крива сукупної пропозиції AS:

6. Ефект «храповика»:

План практичного заняття

1. Сукупний попит та фактори впливу на нього.
2. Сукупна пропозиція та фактори впливу на неї.
3. Рівновага AD/AS та її аналіз.

Питання для самостійного опрацювання

1. Залежність споживчого попиту домогосподарств від цінових і нецінових чинників.
2. Вплив споживання та заощадження на ефект багатства і ефект доходу в моделі AD .
3. Ефект «храповика».

Тематика рефератів

1. Особливості рівноваги на окремих відрізках кривої AS .
2. Явища економічного зростання, інфляції та стагфляції в моделі AD/AS .
3. Дослідження рівноваги товарного ринку кейнсіанською школою.
4. Дослідження рівноваги товарного ринку класичною школою.
5. Графічне відображення впливу цінових та нецінових чинників на криві AD та AS .

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте механізм опосередкованого впливу рівня цін на сукупний попит.
2. У чому полягає особливість впливу нецінових факторів на сукупний попит?
3. Охарактеризуйте цінові і нецінові фактори, що впливають на сукупну пропозицію.
4. Чому в кейнсіанській моделі AS крива набуває вигляду горизонтальної лінії?
5. Які наслідки виникають в економіці, якщо рівновага відновлюється після падіння AD ?
6. Які проблеми виникають в економіці, коли рівновага порушується шоками AS ?
7. Чому в класичній моделі сукупної пропозиції крива AS є вертикальною лінією?
8. Розкрийте структуру сукупного попиту за суб'єктами та вплив на кожну з його складових цінових і нецінових чинників.
9. Зобразіть графічно та дайте економічну інтерпретацію синтезованої кривої сукупної пропозиції.
10. Поясніть механізм дії «ефекту храповика».

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

- Економічна рівновага – це...
- Сукупний попит – це...
- Сукупна пропозиція – це...
- Рівноважний рівень цін – це...
- Рівноважний рівень національного виробництва – це...
- Ефект «храповика»:
- Нецінові чинники сукупного попиту:
- Нецінові чинники сукупної пропозиції:
- Ефект доходу:
- Ефект відсоткової ставки:
- Ефект імпортних закупок:
- Крива AD .
- Розрахунок величини сукупного попиту.
- Крива AS .
- Пояснення кейнсіанського відрізка AS .
- Пояснення класичного відрізка AS .
- Зображення рівноваги AD і AS у короткостроковому періоді.
- Зображення рівноваги AD і AS у довгостроковому періоді.
- Графік ефекту «храповика».

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Зростання пропозиції грошей призводить до скорочення сукупного попиту.
2. Якщо одночасно підвищити всі ціни, то загальна кількість запропонованих товарів зменшиться.

Тренувальні тестові завдання

1. Зростання експорту даної країни, за інших однакових умов:

- а) збільшить сукупний попит, але зменшить національний дохід;

- б) зменшить сукупний попит і збільшити національний дохід;
- в) зменшить чистий експорт;
- г) збільшиться сукупний попит і національний дохід.

2. Зміщення кривої AD праворуч не може відобразити:

- а) $\uparrow P$ і $\uparrow PVBП$ одночасно;
- б) $\uparrow P$ і $PVBП = const$ одночасно;
- в) $\uparrow PVBП$ і $P = const$ одночасно;
- г) $\uparrow P$ і $\downarrow PVBП$ одночасно.

3. Проміжний відрізок на кривій AS :

- а) має позитивний нахил (крива зростає);
- б) має негативний нахил (крива спадає);
- в) представляє вертикальну лінію;
- г) представляє горизонтальну лінію.

4. Якщо податки на підприємницьку діяльність $\uparrow$, то:

- а) $AD \downarrow$, $AS - const$;
- б) $AS \downarrow$, $AD - const$;
- в) $AD \downarrow$, $AS \downarrow$;
- г) $AD \uparrow$, $AS \uparrow$.

5. Зміщення кривої AD ліворуч – це результат:

- а) ефекту доходу;
- б) ефекту відсоткової ставки;
- в) ефекту імпорتنих закупок;
- г) всі попередні відповіді невірні.

6. Крива AS визначається співвідношенням між:

- а) рівнем цін (P) і спожитим обсягом $PVBП$;
- б) P і виробленим обсягом $PVBП$;
- в) P , за яким виробники бажають продавати, а покупці купувати товари;
- г) спожитим і виробленим обсягами $PVBП$.

7. Зміщення кривої AD ліворуч і праворуч не змінює ВВП, якщо:

- а) зміщення відбувається на горизонтальному відрізку кривої AS ;
- б) зміщення відбувається на вертикальному відрізку кривої AS ;
- в) зміщення відбувається на проміжному відрізку кривої AS ;
- г) в економіці відбувається депресія.

8. Зростання AS викликає:

- а) $\downarrow P$ і $\uparrow PVBП$;
- б) сповільнення росту рівня цін і обсягу $PVBП$;
- в) $\uparrow P$ і $\uparrow PVBП$;
- г) всі попередні відповіді невірні.

9. Крива AD визначає співвідношення між:

- а) рівнем цін (P) і виробленням $PVBП$;
- б) P і сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;
- в) P , який визначають покупці, і P , який задовольняє продавців;
- г) обсягом виробленого і спожитого $PVBП$;
- д) всі попередні відповіді невірні.

10. Кейнсіанський відрізок на кривій AS :

- а) має позитивний нахил;
- б) має негативний нахил;
- в) представляє вертикальну лінію;
- г) представляє горизонтальну лінію.

11. Якщо держава висуває більші вимоги до охорони навколишнього середовища, це викликає:

- а) зростання собівартості продукції і зміщення AS праворуч;
- б) зростання собівартості продукції і зміщення AS ліворуч;
- в) зростання собівартості продукції і зміщення AD ліворуч;
- г) падіння собівартості продукції і зміщення AD ліворуч.

12. Якщо становище економіки відповідає кейнсіанському відрізку AS , зростання AD призводить до:

- а) $\uparrow P$, не впливаючи на динаміку $PVBП$;

- б) $\uparrow P B B \Pi$, не впливаючи на P ;
- в) $\uparrow P$ і $\downarrow P B B \Pi$;
- г) $\downarrow P$ і $\uparrow P B B \Pi$.

Типові задачі та вправи

І рівень

Задача 1. Покажіть зрушення відповідної кривої (AD або AS), визначте неціновий чинник, що його спричинив, відзначте зміни AD або AS ; P ; Y , поясніть логіку таких змін, якщо на національному ринку відбулись наступні події:

1. (зразок) Держава збільшила чисельність збройних сил.

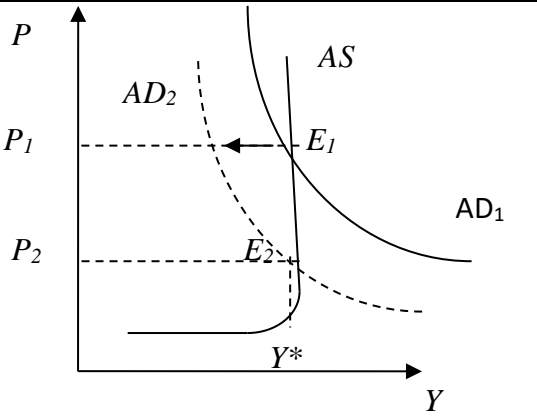
Графічне зображення	Зміни	Пояснення
	$AD - \uparrow$ $AS - const$ $P_1 - const$ $Y - \uparrow$	Діє неціновий чинник AD – зростання державних витрат: $G \uparrow \rightarrow AD \uparrow, AD_1 \rightarrow AD_2$ $Y_1 \rightarrow Y_2$

2. Закарпатські вина на міжнародних конкурсах перемагають і стають престижними для іноземних ресторанів.
3. Зросли ціни на газ.
4. Велика частка висококваліфікованих працівників виїхали за кордон на постійне місце роботи
5. Уряд підвищив податок на прибуток підприємств під час перебування економіки у стані повної зайнятості.
6. У моді в Європі ввійшли вишиванки.

ІІ рівень

Задача 1. На національному ринку між сукупним попитом і сукупною пропозицією встановилась рівновага. Покажіть графічно, як на неї вплинуть наведені нижче події, обґрунтуйте вибір відрізка AS , на якому знаходилась початкова точка рівноваги; визначте неціновий чинник, що спричинив графічні зміни; визначте зміни AD або AS ; P ; Y :

1 (зразок). Під час перебування економіки у стані повної зайнятості уряд підвищив рівень оподаткування фізичних осіб.

Графічне зображення	Зміни	Пояснення
	$AD - \downarrow$ $AS - const$ $P - \uparrow$ $Y - const$	Неціновий чинник AD – зміна споживчих витрат домогосподарств (C). Умовам повної зайнятості відповідає класичний відрізок AS , тому рух відбувається на III відріжку. $T_{ind.} \uparrow \rightarrow C \downarrow \rightarrow AD \downarrow$, $AD_1 \rightarrow AD_2$, $E_1 \rightarrow E_2$, $P_1 \rightarrow P_2$.

2. У країні проведене масове оновлення виробничих потужностей підприємств машинобудування і запроваджено нові технології.

3. Під час перебування економіки у стані повної зайнятості уряд підвищив обсяг соціальних трансфертів.

4. Пожежею знищено частину економічних ресурсів.

5. Збільшилась швидкість обертання грошей.

6. В країні почали видобувати нафту з нового родовища.

Задача 2. Рівняння кривої сукупного попиту минулого року мало вигляд: $Y=3300-3P$; цього року – $Y=3270-3P$. Потенційний ВВП незмінний і дорівнює 3000. Визначити рівноважний ВВП в короткостроковому періоді та рівень інфляції. Вказати, за допомогою яких моделей вони розраховані.

Задача 3. У минулому році потенційний ВВП дорівнював 3000. Крива AD відображалася рівнянням $Y=3300-3P$. У поточному році потенційний ВВП зріс на 1%, рівняння кривої сукупного попиту набуло такого вигляду: $Y=3330-3P$. Визначити рівень інфляції

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку А за 2007–2019 рр. проаналізуйте структуру зведених національних рахунків.

2. На основі даних додатку В за 2010–2019 рр. проаналізуйте:

а) структуру кінцевих споживчих витрат суб'єктів макроекономіки;

б) динаміку кінцевих споживчих витрат суб'єктів макроекономіки.

3. На основі даних додатку Л за 2007–2019 рр. проаналізуйте:

а) структуру витрат домогосподарств;

б) динаміку витрат домогосподарств.

Опрацювання базової літератури: 1, 3, 15.

Опрацювання допоміжної літератури: 22, 24.

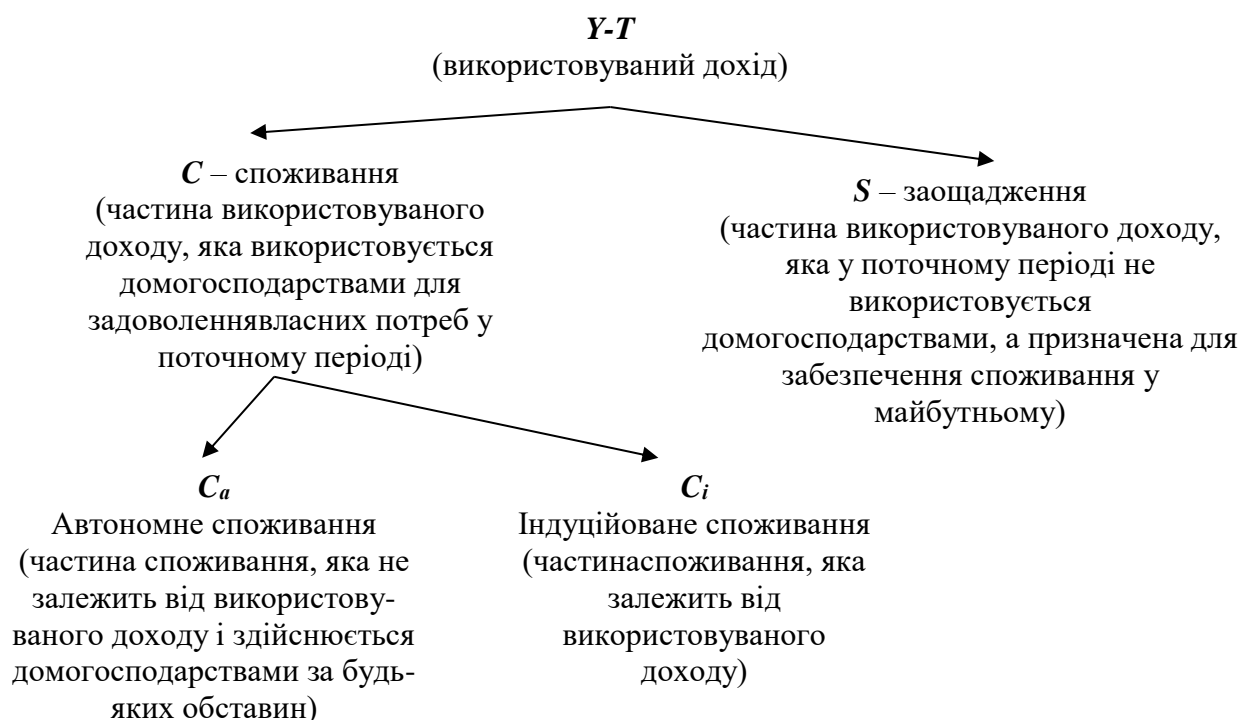
Електронні та Інтернет-ресурси: 27, 33.

ТЕМА 4. Споживання та заощадження домогосподарств

Мета вивчення теми

Виявити взаємозв'язок між доходом, споживанням і заощадженням. Виявити економічний зміст і методи розрахунку середніх і граничних схильностей до споживання та заощадження. Засвоїти функціональні залежності споживання і заощадження та їх основні показники. Порівняти сучасні теорії споживання.

1. Структура використовуваного доходу домогосподарства:

де C – споживання;

C_a – автономне споживання;

C_i – індуційоване споживання;

S – заощадження;

$Y-T$ – використовуваний дохід.

2. Схильність до споживання (заощадження):

Назва показника	Розрахунок
Середня схильність до споживання	$CCC = ARC = \bar{c} = \frac{C}{Y-T}$
Середня схильність до заощадження	$CCZ = ARS = \bar{s} = \frac{S}{Y-T}$
Гранична схильність до споживання	$ГСС = MRC = c' = \frac{\Delta C}{\Delta(Y-T)}$
Гранична схильність до заощадження	$ГСЗ = MRS = s' = \frac{\Delta S}{\Delta(Y-T)}$

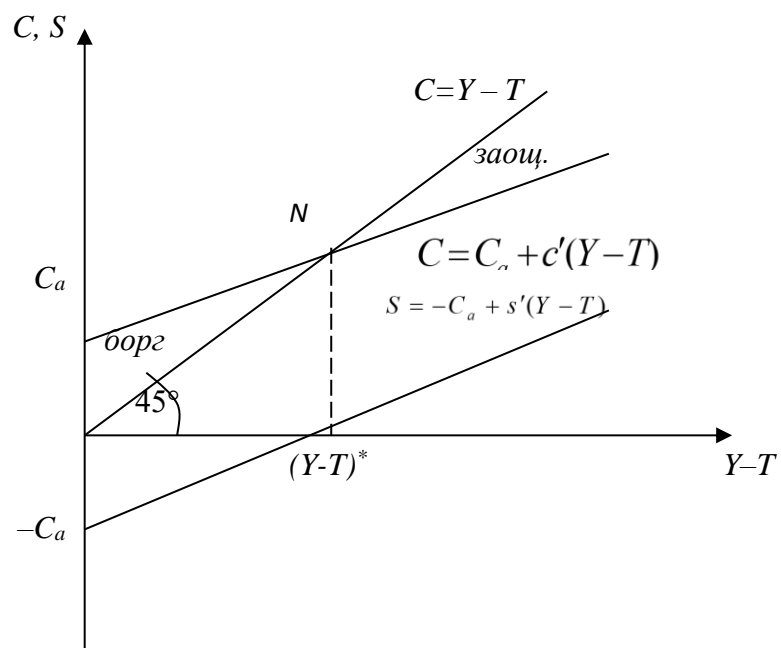
3. Функція споживання:

$$C = C_a + c'(Y - T).$$

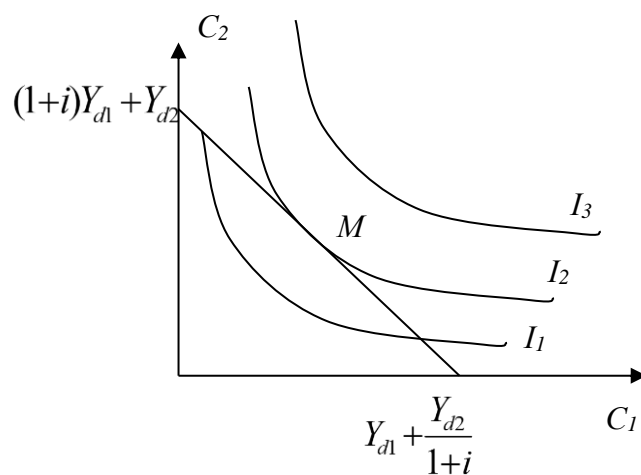
4. Функція заощадження:

$$S = -C_a + s'(Y - T).$$

5. Графічна залежність споживання та заощадження:

6. Модель Ірвінга Фішера:

де $C_1 = Y_{d1} - S \Rightarrow S = Y_{d1} - C_1$ – дохід Y_{d1} і споживання C_1 у I періоді;
 $C_2 = Y_{d2} + S + S \cdot i = Y_{d2} + S(1+i)$ – дохід Y_{d2} і споживання C_2 у II періоді;
 $\frac{1}{1+i}$ – обсяг споживання I періоду, від якого споживач мусить відмовитись, заради збільшення одиниці споживання у II періоді;
 $C_1 + \frac{C_2}{1+i} = Y_{d1} + \frac{Y_{d2}}{1+i}$ – міжчасове бюджетне обмеження споживача;

MRS– гранична норма заміщення.

7. Модель Франко Модильяні:

$$C = \frac{W + Yn}{t} = \frac{1}{t}W + \frac{n}{t}Y$$

де C – стабільне споживання шляхом поділу доходу між роками;
 W – багатство;
 Y – річний дохід;
 $Y \times n$ – очікуваний дохід через n років;
 $W + Y \times n$ – ресурси споживача протягом життя при $i=0$.

8. Модель Мілтона Фрідмена:

$$C = \alpha Y^P$$

де C – функція споживання;
 $Y = Y^P + Y^V$ – поточний дохід складається з постійного та тимчасового;

$$APC = \bar{c} = \alpha \frac{Y^P}{Y} – \text{середня схильність до споживання.}$$

План практичного заняття

1. Основні співвідношення у кейнсіанській теорії споживання та

заощадження.

2. Функціональний аналіз споживання та заощадження.
3. Графічний аналіз споживання та заощадження.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сучасні теорії споживання.
2. Модель Ірвінга Фішера
3. Модель Франко Модильяні.
4. Модель Мілтона Фрідмена.

Тематика рефератів

1. Взаємозв'язок мікроекономічних та макроекономічних підходів до споживання.
2. Сучасні теорії споживання.
3. Заощадження як основа для інвестицій.
4. Методи раціонального споживання.
5. Методи раціонального заощадження.

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст функції споживання за допомогою графіка.
2. Розкрийте зміст функції заощадження за допомогою графіка.
3. Дайте визначення середніх схильностей до споживання та заощадження.
4. Дайте визначення граничних схильностей до споживання та заощадження.
5. Поясніть на графіках вплив недоходних факторів споживання та заощадження.
6. У чому суть парадоксу ощадливості?
7. Проаналізуйте графічно залежність споживання від використовуваного доходу.

8. Проаналізуйте графічно залежність заощадження від використовуваного доходу.

9. Розкрийте функціональний зв'язок між споживанням і заощадженням.

10. Наведіть приклади сучасних теорій споживання.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Споживання – це...

Автономне споживання – це...

Індукційоване споживання – це...

Види споживання:

Заощадження – це...

Середня схильність до споживання $\bar{c} =$

Середня схильність до заощадження $\bar{s} =$

Гранична схильність до споживання $c' =$

Гранична схильність до заощадження $s' =$

$\bar{c} + \bar{s} =$

$c' + s' =$

Функція споживання:

Функція заощадження:

Графік споживання.

Графік заощадження.

Точка нульового заощадження:

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Чи можна вважати споживанням витрати коштів на придбання автомобіля у наступному році ?

2. Розміри заощаджень прямо пропорційні величині споживання і змінюються синхронно.

Тренувальні тестові завдання

1. У точці перетину графіка функції індивідуального споживання з графіком заощадження:

- а) заощадження дорівнюють доходу;
- б) дохід дорівнює споживанню;
- в) заощадження дорівнюють споживанню;
- г) споживання дорівнює інвестиціям.

2. Зміна розміру автономного споживання може бути графічно представлена:

- а) переміщенням уздовж кривої споживання;
- б) зміною кута нахилу кривої споживання;
- в) зсув кривої споживання;
- г) графічно не відбувається змін.

3. Якщо функція заощадження має вигляд $S = -40 + 0,3y$, то гранична схильність до споживання дорівнює:

- а) 0,3;
- б) 0,7;
- в) -0,7;
- г) -0,3.

4. Якщо обсяг використовуваного доходу зменшується, то, за інших рівних умов:

- а) зростають і споживчі витрати і заощадження;
- б) споживчі витрати зростають, а заощадження скорочуються;
- в) споживчі витрати скорочуються, а заощадження зростають;
- г) скорочуються і споживчі витрати і заощадження.

5. До поняття «інвестиції» у системі національних рахунків відносять:

- а) витрати на товарно-матеріальні запаси;
- б) витрати на продукти харчування;
- в) витрати на ремонт житла;
- г) витрати на купівлю комп'ютерів до шкіл.

6. Сума граничних схильностей до споживання і заощадження дорівнює 1:

- а) при лінійній функції споживання;
- б) якщо графік $C(y)$ буде проходити через початок координат;
- в) тільки при рівновазі на ринку благ;
- г) завжди.

7. Зміна розміру автономного споживання може бути графічно представлена як:

- а) переміщення уздовж кривої споживання;
- б) зміна кута нахилу кривої споживання;
- в) зсув кривої споживання;
- г) графічно не відбувається змін.

8. Згідно з кейнсіанською теорією споживчих витрат:

- а) якщо доход кінцевого використання зростає, то знижується гранична схильність до заощадження;
- б) якщо доход кінцевого використання зростає, то споживчі витрати знижуються;
- в) споживчі витрати не мають безпосереднього відношення до доходу кінцевого використання;
- г) якщо доход кінцевого використання зростає, то гранична схильність до споживання знижується.

9. Якщо використовуваний доход збільшився від 300 до 500 гр. од., а споживчі витрати – з 250 до 350 гр. од., то гранична схильність до споживання дорівнює:

- а) 0,6;
- б) 0,5;
- в) 0,7;
- г) 0,3.

10. Заощадження – це...

- а) частина доходу до сплати податків;
- б) відображення споживчого попиту;

- в) частина доходу, вкладена в нерухомість;
- г) відкладений попит.

11. Обсяг заощадження...

- а) це обсяг доходу плюс обсяг споживання;
- б) завжди більше споживання;
- в) в сучасній ринковій економіці завжди більше доходу;
- г) це обсяг доходу мінус обсяг споживання.

12. Що не є мотивом заощадження домогосподарств?

- а) страхування від непередбачуваних випадків;
- б) забезпечення у старості;
- в) максимізація норми чистого прибутку;
- г) забезпечення дітей у майбутньому.

Типові задачі та вправи

I рівень

Задача 1. Функція споживання має вигляд $C = 0,6(Y - T) + 50$.

Визначте граничну схильність до споживання і граничну схильність до заощадження.

Задача 2. Функція споживання має такий вигляд: $C = 100 + 0,5Y$ (Y – дохід у розпорядженні). Розрахуйте споживання при таких розмірах використовуваного доходу: 0, 100, 500 грн.

Задача 3. Заповніть таблицю:

C	$Y-T$	$\bar{c}$ (ARC)	S	$\bar{s}$ (ARS)
105	100			
150	200			
210	300			
280	400			

II рівень

Задача 4. Заповніть таблицю:

C	$Y-T$	$\bar{c}$ (ARC)	S	$\bar{s}$ (ARS)	ΔC	ΔS	$\Delta(Y-T)$	c' (MRC)	s' (MRS)
	800		-80						
	900		-40						
	1000		0						
	1100		40						
	1200		80						
	1300		120						

Задача 5. Споживання домогосподарств характеризується функцією: $C = 50 + 0,6(Y - T)$. Чому дорівнює гранична схильність до заощадження? Запишіть функцію заощадження. Визначте, як зміниться обсяг заощаджень домогосподарств, якщо автономне споживання знизиться на 6 гр. од.

Задача 6. За даними таблиці:

- а) побудуйте графік функції споживання;
- б) розрахуйте граничну схильність до споживання та граничну схильність до заощадження;
- в) якщо при кожному рівні доходу у розпорядження автономне споживання зростає на 5 гр. од., як це відобразиться на кривій споживчої функції?

Споживання, гр. од.	Дохід у використання, гр. од.
120	100
200	200
270	300
330	400

Задача 7. Побудуйте графік функції споживання, припустивши, що $c' = 0,9$, а C_a зросло від 250 до 500 гр. од. Вкажіть, як змінилося при цьому положення графіка, як змінився рівноважний рівень національного доходу.

Задача 8. Кейнсіанська функція споживання має вигляд

$C = 100 + 0,8(Y - T)$. Визначте середню схильність до споживання, якщо $T=0$, а $Y=100$.

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку А проаналізуйте за 2007–2019 рр. статті використання рахунку товарів та послуг зведених національних рахунків.

2. На основі даних додатку Л за 2007-2019 рр. проаналізуйте:

- а) структуру витрати домогосподарств;
- б) динаміку витрати домогосподарств;
- в) динаміку заощадження домогосподарств.

Опрацювання базової літератури: 5, 9, 12, 14.

Опрацювання допоміжної літератури: 16, 24.

Електронні та Інтернет-ресурси: 27, 29.

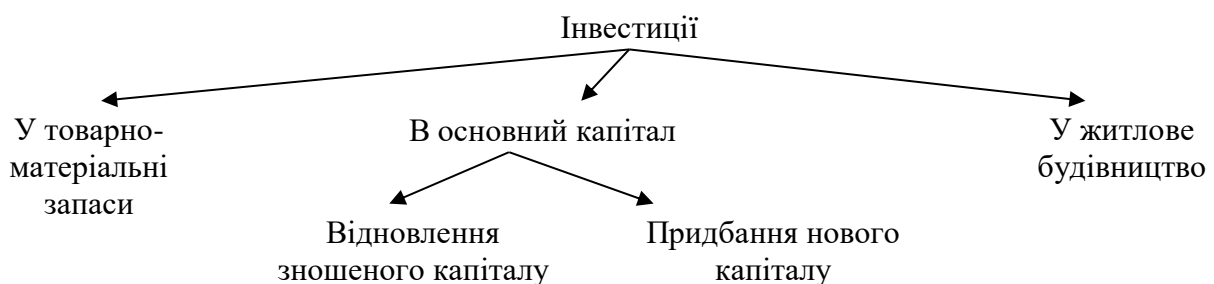
ТЕМА 5. Інвестиції в макроекономіці

Мета вивчення теми

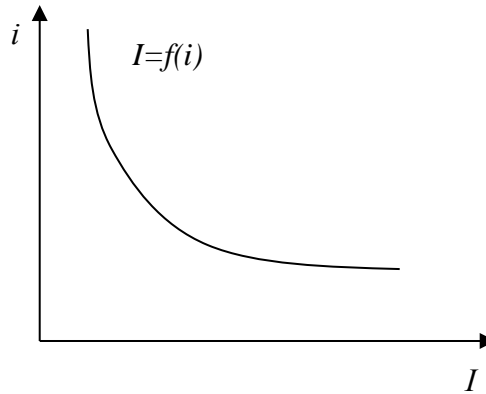
Засвоїти суть інвестицій та значення інвестиційного процесу у національній економіці. Вивчити принцип акселерації інвестицій. Визначити чинники впливу на інвестиції. Розкрити суть функції попиту на інвестиції. Визначити детермінанти кривої попиту на інвестиції.

Опорні моделі та схеми

1. Класифікація інвестицій у СНР:

2. Графічне зображення кривої інвестицій:

3. Кейнсіанська модель автономних інвестицій:

$$I_0 < \frac{P_1}{1+R} + \frac{P_2}{(1+R)^2} + \dots + \frac{P_n}{(1+R)^n},$$

де I_0 – затрати капіталу на реалізацію проекту;

R – ставка доходу;

$\frac{1}{1+R}$ – ставка дисконту;

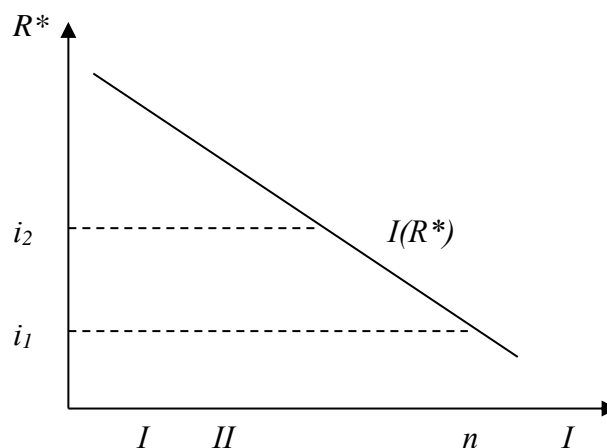
$P_1, P_2, \dots, P_n$ – обсяги чистого доходу у n періодах.

$$I^\alpha = MPI'(R^* - i) = MPI(R - i),$$

де MPI – гранична схильність до інвестування,

R^* – дисконтна ставка, якій відповідає гранична схильність до капіталу,

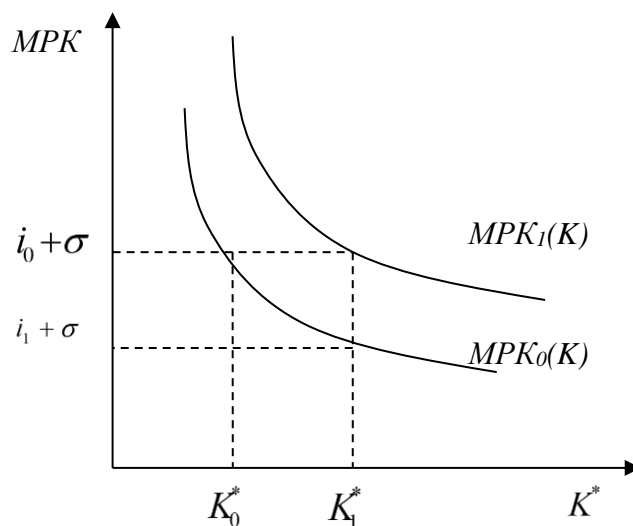
i – величина поточної відсоткової ставки.

4. Неокласична модель автономних інвестицій:

$$I_t^\alpha = \lambda(K^* - K_t); 0 < \lambda < 1$$

$$I_t^\alpha = I_t^\alpha(MPK_+, i_-)$$

де I_t^α – обсяг автономних інвестицій в періоді t ,

K^* – оптимальний обсяг капіталу,

K_t – обсяг капіталу на початку періоду t ;

λ – коефіцієнт, що характеризує ступінь наближення фактичного обсягу капіталу до оптимального,

MPK – гранична продуктивність капіталу, $MPK = \sigma + i$,

σ – норма амортизації капіталу,

i – ставка відсотка за фінансовими активами).

5. Індуційовані інвестиції:

$$I_t^{ind} = I_t^{ind}(\Delta Y) = I_t^{ind}(Y_t - Y_{t-1}).$$

6. Коефіцієнт акселерації:

$$I_t = b(Y_t - Y_{t-1}) + \beta$$

$$b = \frac{I_t}{Y_t - Y_{t-1}}$$

де I_t – зростання нових інвестицій,

b – коефіцієнт акселерації,

$(Y_t - Y_{t-1})$ – приріст доходу в періоді t ,

β – інвестиції, використані на заміну зношеного основного капіталу.

План практичного заняття

1. Роль інвестицій в економіці.
2. Автономні інвестиції.
3. Індуційовані інвестиції.

Питання для самостійного опрацювання

1. Інвестиції: суть та види.
2. Модель акселератора.
3. Взаємозв'язок заощаджень і інвестицій.

Тематика рефератів

1. Підходи до аналізу автономних інвестицій.
2. Економічна роль амортизаційних відрахувань.
3. Роль похідних інвестицій в макроекономіці.
4. Вплив прямих податків на інвестування.
5. Чинники впливу на інвестиції.

Питання для самоперевірки

1. За якими ознаками класифікують інвестиції?
2. У чому суть автономних інвестицій?
3. Розкрийте суть індуційованих інвестицій.

4. Охарактеризуйте показник «гранична схильність до інвестування».
5. Розкрийте суть дії коефіцієнта акселерації.
6. Як впливає на інвестиції норма амортизації?
7. Проаналізуйте графічно залежність інвестицій від ставки банківського відсотка.
8. Проаналізуйте, як впливають на попит на інвестиції очікувана норма чистого прибутку і відсоткова ставка.
9. Визначте, які не відсоткові фактори впливають на інвестиційний попит.
10. Розкрийте взаємозв'язок між заощадженнями та інвестиціями.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Інвестиції – це...

Амортизація – це...

Види інвестицій за напрямом:

Автономні інвестиції – це...

Індуційовані інвестиції – це...

Графік залежності $I(i)$.

Чинники впливу на інвестиції:

Валові інвестиції $I_{\text{вал}} =$

Гранична схильність до інвестування – це...

Коефіцієнт акселерації =

Функція інвестицій:

Планові інвестиції – це...

Фактичні інвестиції – це...

Товарні запаси – це...

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Чи можна вважати будівництво житлового будинку різновидом інвестицій у Системі національних рахунків?

2. Розміри інвестицій обернено пропорційні ставці банківського відсотка.

Тренувальні тестові завдання

1. Функція інвестицій демонструє зв'язок між:

- а) споживанням та заощадженням;
- б) сумою автономних та сумою індукційованих інвестицій;
- в) обсягом автономних інвестицій та реальною ставкою відсотка;
- г) обсягом інвестицій та номінальною ставкою відсотка.

2. Індукційовані інвестиції – це...

- а) витрати фірм на будівлі, споруди та обладнання, які використовуються у їхній виробничій діяльності;
- б) витрати домогосподарств на придбання нерухомості;
- в) інвестиції, які здійснюються при незмінному попиті на блага;
- г) функція від зміни національного доходу.

3. Що не є чинником інвестицій?

- а) вартість майна споживачів;
- б) внутрішньополітичний клімат;
- в) міжнародне середовище;
- г) ситуація на фондовому ринку.

4. Для чого використовують акселератор?

- а) для визначення залежності між інвестиціями і споживчим попитом;
- б) разом з мультиплікатором можуть забезпечити постійне зростання;
- в) для вивчення зміни попиту на кінцевий продукт;
- г) для усього переліченого.

5. До поняття «інвестиції» у системі національних рахунків відносять:

- а) витрати на товарно-матеріальні запаси;
- б) витрати на продукти харчування;

- в) витрати на ремонт житла;
- г) витрати на купівлю комп'ютерів до шкіл.

6. До основних факторів нестабільності інвестицій можна віднести:

- а) тривалі терміни використання обладнання;
- б) нерегулярність нововведень;
- в) зміна економічних очікувань;
- г) усе перелічене.

7. Передбачуване автономне інвестування зумовлює:

- а) очікувану норму прибутку;
- б) відсоткову ставку;
- в) податки та податковий клімат;
- г) усе перелічене.

8. Відношення, що виражає пряму залежність:

- а) між інвестиціями і рівнем відсоткової ставки;
- б) між національним доходом і автономними інвестиціями;
- в) між національним доходом і індукційованими інвестиціями;
- г) між автономним споживанням і використовуваним доходом.

9. Статистика більшості економічно розвинутих країн показує, що:

- а) частка інвестицій у ВВП і темпи зростання продуктивності праці знаходяться у зворотній залежності;
- б) існує прямий зв'язок між часткою ВВП, спрямованої на інвестиції, і темпами зростання продуктивності факторів виробництва;
- в) високі податкові ставки на доходи корпорацій і приватні доходи сприяють інвестиціям;
- г) скорочення інвестиційних витрат призводить до збільшення ВВП.

10. Відношення, що виражає обернену залежність:

- а) між інвестиціями і рівнем відсоткової ставки;
- б) між заощадженнями і використовуваним доходом;
- в) між заощадженнями і рівнем процентної ставки;
- г) між споживчими витратами і чисельністю населення.

11. Внаслідок дії якого фактора відбудеться зростання інвестицій?

- а) зростання мінімальної заробітної плати;
- б) збільшення податків;
- в) погіршення економічних умов у країні;
- г) збільшення витрат на придбання, експлуатацію та обслуговування обладнання.

12. Який вид інвестицій не залежить від національного доходу:

- а) індукційовані;
- б) автономні;
- в) чисті;
- г) валові.

Типові задачі та вправи

I рівень

Задача 1. Визначити приріст інвестицій, якщо коефіцієнт акселерації становить 3,5, а національний дохід зріс на 8,4 млрд. дол.

Задача 2. Визначте коефіцієнт акселерації, якщо приріст інвестицій становить 10556 у. о., а попередній приріст національного доходу – 567405 у. о.

Задача 3. Яким був попередній приріст національного доходу, якщо інвестицій у поточному періоді зросли на 25,4 млн. дол. за діючого коефіцієнта акселерації 2,3?

II рівень

Задача 4. Припустімо, що фірма розглядає шість інвестиційних проектів, кожен з яких приносить певний дохід. Дані про розмір інвестицій і щорічний дохід на інвестовані кошти наведені у таблиці:

проект	Розмір інвестицій, млн. грн.	Щорічний дохід, млн. грн.	Розмір плати на користування кредитом, за відсоткової ставки		Розмір річного чистого прибутку, за відсоткової ставки	
			20%	10%	20%	10%
А	1,8	0,61				
Б	2,3	0,63				
В	2,7	0,63				
Г	3,2	0,65				
Д	3,8	0,72				
Е	4,1	0,73				

а) який проект буде обрано, якщо ставка процентна по кредиту склала 20%;

б) який проект буде обрано, якщо ставка процентна по кредиту склала 10%, а річний рівень інфляції 6%?

Задача 5. За допомогою моделі акселератора визначте його, якщо у 2019 р. дохід склав 4 млн. дол., а у 2020 р., після інвестування 450 тис. дол., склав 6,25 млн. дол. Поясніть значення отриманого коефіцієнта.

Задача 6. Розрахуйте значення національного доходу на початку попереднього періоду, якщо під дією акселератора, який становить 5,3, інвестиції приросли на 15,5 млн. грн., а кінцеве значення національного доходу становило 1016 млн. грн.

Задача 7. Величина використовуваного основного капіталу $K_{осн} = 500$ гр. од., норма амортизації $A_{Косн} = 10\%$. Визначте рівень валових інвестицій у обладнання.

Задача 8. Акселератор становить 2. Розрахуйте обсяг інвестицій для кожного з періодів t , за припущення, що обсяг Y в періоди, що передують 2012 р., становив одну й ту ж величину (200 гр. од.)

t	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Y	200	220	300	250	210	270	270	280	310
I									

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку В за 2010–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) валове нагромадження основного капіталу;
  - б) зміну запасів матеріальних оборотних коштів;
  - в) придбання за виключенням вибуття цінностей;
2. На основі даних додатку Д за 2010-2019 рр. проаналізуйте:
  - а) структуру інвестицій у матеріальні активи;
  - б) динаміку інвестицій у нематеріальні активи.

Опрацювання базової літератури: 1, 3, 7, 14.

Опрацювання допоміжної літератури: 16, 25.

Електронні та Інтернет-ресурси: 26, 29.

ТЕМА 6. Рівновага національного ринку

Мета вивчення теми

Вивчити основні моделі макроекономічної рівноваги товарного ринку; умови її порушення та відновлення; механізми дії мультиплікатора автономних витрат та акселератора. Порівняти неокласичний і кейнсіанський підходи до встановлення загальної економічної рівноваги.

Опорні моделі та схеми

1. Модель Леона Вальраса:

$$x_{hg} = x_{hg}(p_1, \dots, p_g)$$

$$x_{fg} = x_{fg}(p_1, \dots, p_g)$$

$$\sum_F^H p_g x_{hg} + \sum_{f=1}^F p_g x_{fg} = 0$$

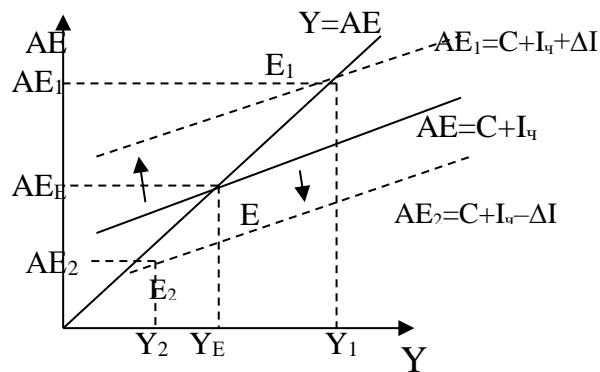
де x_{hg} – попит h -го споживача на g -й товар за ціною p_g ;

x_{fg} – пропозиція f -им виробником g -го товару за ціною p_g ;

$\sum_F^H p_g x_{hg}$ – сукупний попит,

$\sum_{f=1}^F p_g x_{fg}$ – сукупна пропозиція.

2. Модель «витрати – випуск»:

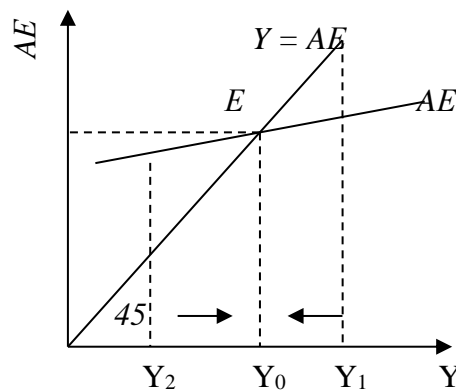

де I_q – чисті інвестиції;

AE – планові витрати;

Y – фактичні витрати.

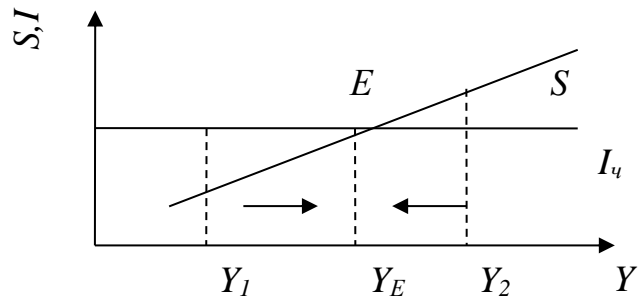
3. Модель «кейнсіанський хрест»:

де AE – планові витрати;

Y – фактичні витрати.

4. Модель «вилучення-ін'єкції»:

5. Модель мультиплікатора:

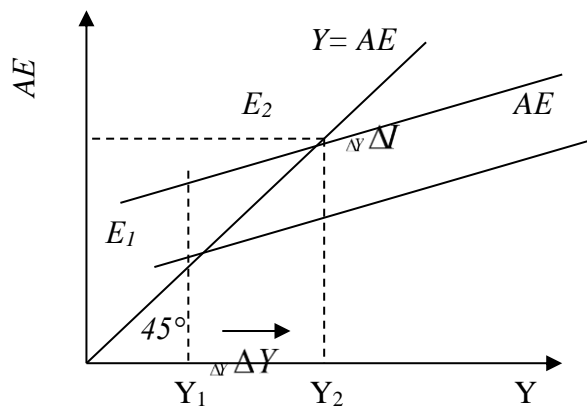
$$\mu_I = \frac{\Delta Y}{\Delta AE(\Delta I, \Delta C, \Delta G, \Delta NX)} = \frac{1}{1 - c'}$$

$$\Delta AD = \Delta I^\alpha + c' \Delta I^\alpha + (c')^2 \Delta I^\alpha + \dots + (c')^n \Delta I^\alpha = (1 + c' + (c')^2 + \dots + (c')^n) \Delta I^\alpha = \frac{1}{1 - c'} \Delta I^\alpha = \Delta Y$$

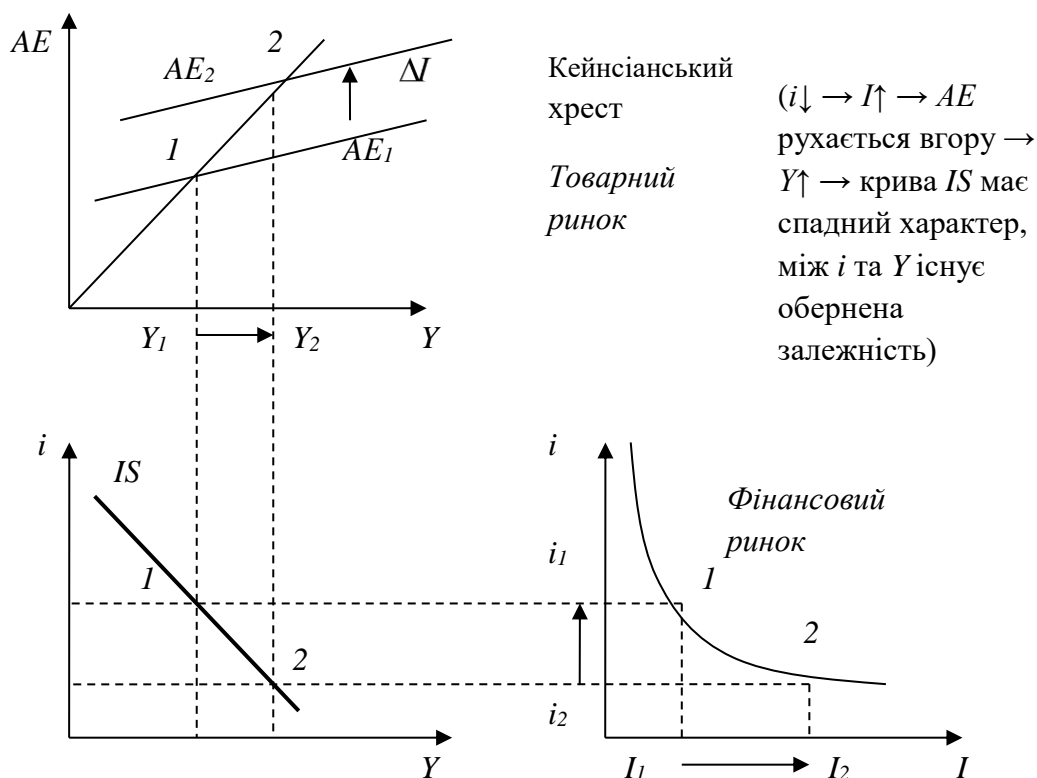
при $c' < 1$.

$$\Delta Y = \Delta C + \Delta I \Rightarrow \Delta I = \Delta Y - \Delta C \Rightarrow$$

$$\mu_I = \frac{\Delta Y}{\Delta Y - \Delta C} \Rightarrow \mu_I = \frac{\frac{\Delta Y}{\Delta Y}}{\frac{\Delta Y - \Delta C}{\Delta Y}} = \frac{1}{1 - c'} = \frac{1}{s'}$$

6. Модель IS:

План практичного заняття

1. Моделі рівноважного ВВП:

- «витрати-випуск»;
- «кейнсіанський хрест»;
- «вилучення-ін'єкції».

2. Мультиплікатор автономних витрат.

3. Модель рівноваги товарного ринку IS.

Питання для самостійного опрацювання

1. Національний ринок та його структура.
2. Основні передумови аналізу рівноважного ВВП.
3. Кейнсіанський і неокласичний підходи до аналізу рівноважного ВВП.
4. Вплив інфляції на планові та фактичні витрати.

Тематика рефератів

1. Аналіз динаміки ВВП та інвестицій.
2. Сучасні моделі ринкової економіки.
3. Ефект «витіснення» в моделях AD/AS та «кейнсіанський хрест»: порівняльний аналіз.
4. Історія розробки моделей загальної економічної рівноваги.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення національного ринку та розкрийте його структуру.
2. Проаналізуйте графічно дію мультиплікаторів автономних витрат.
3. Виведіть формулу мультиплікатора автономних витрат.
4. Чим відрізняються планові витрати від фактичних у моделі рівноваги «кейнсіанський хрест»?
5. Наведіть відмінні положення неокласичної та кейнсіанської моделей макrorівноваги.
6. Модель мультиплікатора-акселератора.
7. Проаналізуйте модель акселератора.
8. Розкрийте зміст, передумови, головні завдання моделі загальної рівноваги Л. Вальраса.
9. Розкрийте механізм впливу запозичень на криву IS .
10. Яким чином рівновага на ринку благ пов'язана з виробничою функцією?

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Планові витрати у моделі «кейнсіанський хрест» здійснюють...

Фактичні витрати моделі «кейнсіанський хрест» здійснюють...

Графічне зображення моделі «витрати-випуск».

Графічне зображення моделі «кейнсіанський хрест».

Графічне зображення моделі «вилучення-ін'єкції».

Крива IS – це...

Причина зростання товарно-матеріальних запасів у моделі «кейнсіанський хрест».

Причина скорочення товарно-матеріальних запасів у моделі «кейнсіанський хрест».

Мультиплікатор автономних витрат $\mu_{AE} =$

Зображення дії мультиплікатора автономних витрат.

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Будь-яка точка на кривій IS показує рівність сукупного попиту і сукупної пропозиції.

2. У моделі «вилучення-ін'єкції» роль вилучень з потоку «доходи-витрати» відіграють заощадження, а роль ін'єкцій – інвестиції.

Тренувальні тестові завдання

1. Яке твердження є засадничим положенням неокласичної теорії загальної рівноваги?

- а) основу рівноваги формує відповідність створеного продукту і сукупного попиту;
- б) рівновага може формуватися лише за участі держави;
- в) ціни еластичні, тобто здатні змінюватися під впливом попиту і пропозиції;
- г) загальна рівновага може формуватися за неповної зайнятості.

2. Яку роль у формуванні загальної рівноваги, за неокласичною теорією, відіграє ставка відсотка (i)?

- а) Забезпечує єдність фінансового та товарного ринків.
- б) Виконує роль інструменту регулювання фінансового ринку.
- в) Спричиняє надлишок заощаджень порівняно з обсягом інвестицій.
- г) Визначає пропорцію розподілу сукупних доходів на заощадження та інвестиції.

3. Яке з наведених тверджень відповідає кейнсіанському уявленню про формування загальної економічної рівноваги?

- а) споживання та заощадження представлені як функції від доходу;
- б) сукупна пропозиція створює сукупний попит;
- в) попит, за якого досягається повне використання ресурсів, не є ефективним;
- г) зміна кількості грошей в обігу неспроможна впливати на реальні економічні величини.

4. У кейнсіанській моделі загальної економічної рівноваги існує:

- а) повна зайнятість;
- б) кон'юнктурне безробіття (циклічне);
- в) зворотна залежність сукупного попиту від ставки відсотка;
- г) пряма залежність сукупної пропозиції від ставки відсотка.

5. У неокласичній моделі загальної економічної рівноваги на рівноважні значення реальних параметрів економіки не впливає зміна:

- а) кількості грошей в обігу;
- б) обсягу заощаджень;
- в) обсягу інвестицій;
- г) обсягу споживання домашніх господарств.

6. У вченні неокласиків ставка відсотка являє собою:

- а) ціну грошей;
- б) граничну продуктивність капіталу;
- в) не впливає на сукупний попит;
- г) не впливає на сукупну пропозицію.

7. У кейнсіанській моделі загальної економічної рівноваги провідне місце займає:

- а) ринок праці;
- б) ефективний попит;
- в) ринок грошей;
- г) обсяг заощаджень.

8. У теорії неокласиків порівняно з кейнсіанською теорією:

- а) обсяг заощаджень значно більший за обсяг інвестицій;

- б) обсяг заощаджень значно менший за обсяг інвестицій;
- в) обсяг інвестицій і обсяг заощаджень фактично співпадають;
- г) заощадження дорівнюють нулю.

9. Кейнсіанська спільна рівновага порівняно з неокласичною:

- а) відноситься до короткого періоду;
- б) відповідає умовам досконалої конкуренції;
- в) відповідає умовам монопольного становища державного сектора на ринку;
- г) відноситься до довгострокового періоду.

10. Співвідношення між запланованими і фактичними витратами досліджує модель:

- а) витрати-випуск;
- б) вилучення-ін'єкції;
- в) модель AD/AS ;
- г) модель IS .

11. Крива IS відображає:

- а) одночасну рівновагу на ринку праці та товарному ринку;
- б) короткострокову рівновагу на грошовому ринку;
- в) довгострокову рівновагу на грошовому ринку;
- г) одночасну рівновагу на фінансовому та товарному ринках.

12. Співвідношення між інвестиціями і заощадженнями досліджує модель:

- а) витрати-випуск;
- б) вилучення-ін'єкції;
- в) кейнсіанський хрест;
- г) модель AD .

Типові задачі та вправи

I рівень

Вправа 1. Заповніть порівняльну таблицю підходів кейнсіанської та неокласичної шкіл до аналізу рівноваги національного ринку.

Погляди неокласичної школи на рівновагу національного ринку	Погляди кейнсіанської школи на рівновагу національного ринку

Задача 1. Гранична схильність до споживання становить 0,8. Розрахуйте величину мультиплікатора автономних витрат.

Задача 2. Споживання домогосподарств зросло на 100 гр. од., мультиплікатор автономних витрат становить 5. Визначте приріст національного доходу.

II рівень

Задача 3. Гранична схильність до споживання становить 0,7, а податкові надходження зросли зі 150 гр. од. до 180 гр. од. Розрахуйте та покажіть графічно, як зміниться рівноважний національний дохід.

Задача 4. Як змінився обсяг інвестицій, якщо рівноважний національний дохід збільшився на 5000 гр. од., а функція заощадження має вигляд $S = 0,2(Y - T) - 50$?

Задача 5. Нехай стимулююча фінансова політика, в рамках якої державні витрати збільшуються на 30 млрд. у.г.о., призведе в короткостроковому періоді до зростання національного продукту на 90 млрд. у.г.о. Визначте величину мультиплікатора державних витрат.

Задача 6. Покажіть зрушення кривої планових витрат (AE); визначте чинник, що його спричинив; відзначте зміни величин Y або AE ; поясніть логіку таких змін, якщо на національному ринку відбулись наступні події:

1 (зразок). Зросли автономні інвестиції.

Графічне зображення	Зміни	Пояснення
	$AE \uparrow$ $Y \uparrow$	Зростають планові витрати: $I \uparrow, I \rightarrow (I + \Delta I)$, $AE_1 \rightarrow AE_2$, $E_1 \rightarrow E_2$, $Y_1 \rightarrow Y_2$

2. Скоротились реальні доходи населення.
3. Зменшено оподаткування доходів домогосподарства.
4. Скоротились відсоткові ставки за кредитами.

Аналітичні завдання

На основі даних додатку А за 2007–2019 рр. проаналізуйте:

- а) рівновагу між ресурсами та використанням рахунку товарів і послуг за структурою;
- б) рівновагу між ресурсами і використанням рахунку товарів та послуг за динамікою.

Опрацювання базової літератури: 6, 11, 13.

Опрацювання допоміжної літератури: 21, 22.

Електронні та Інтернет-ресурси: 33, 37.

ТЕМА 7. Фіскальна політика держави

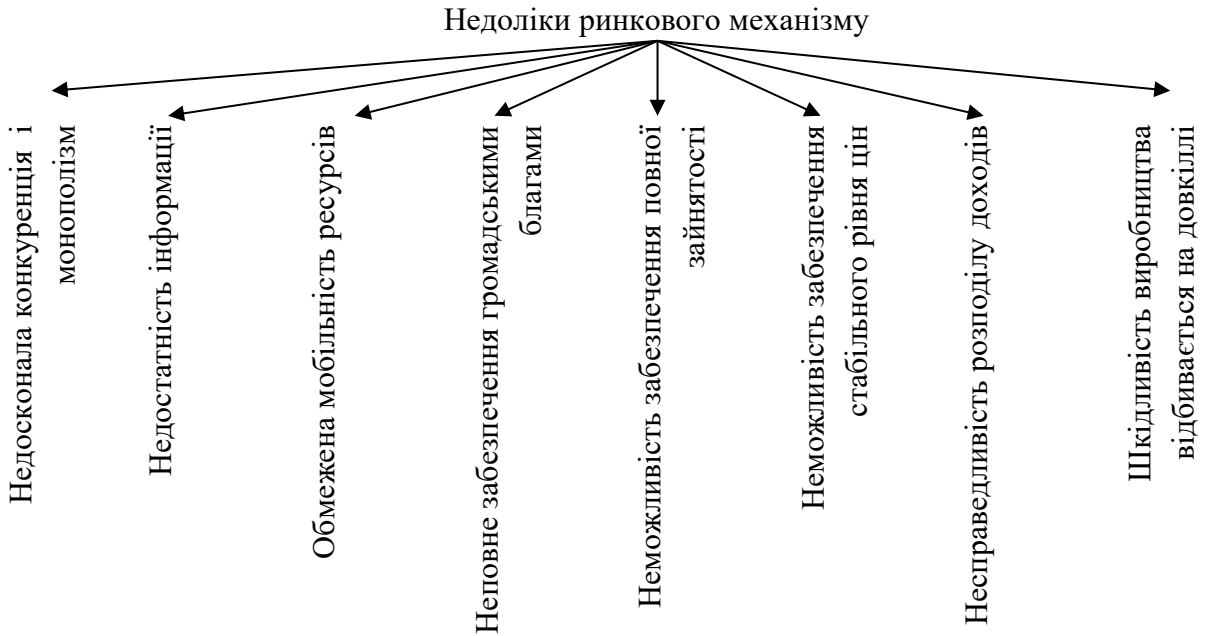
Мета вивчення теми

Виявити обмеження ринкового механізму та обґрунтувати необхідність державного втручання в економіку. Розкрити основні економічні функції держави. Засвоїти характеристики бюджетної системи, структуру державного бюджету, показники та наслідки державного боргу, види та механізми здійснення фіскальної політики держави. Пояснити зміст і цілі фіскальної політики. Виявити вплив податків і державних закупівель

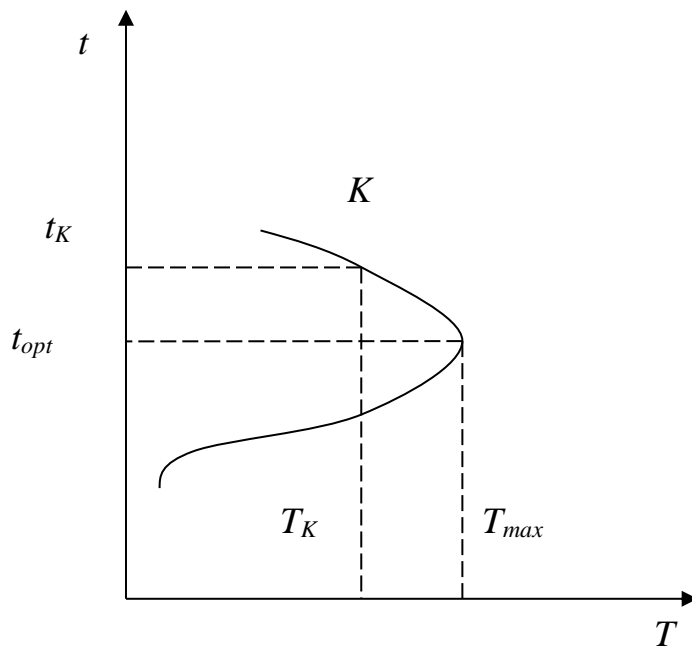
на розмір національного виробництва. Пояснити суть не дискреційної фінансової політики, дію вмонтованих стабілізаторів та їх обмежень.

Опорні моделі та схеми

1. Вад ринку:

2. Крива Артура Лаффера:

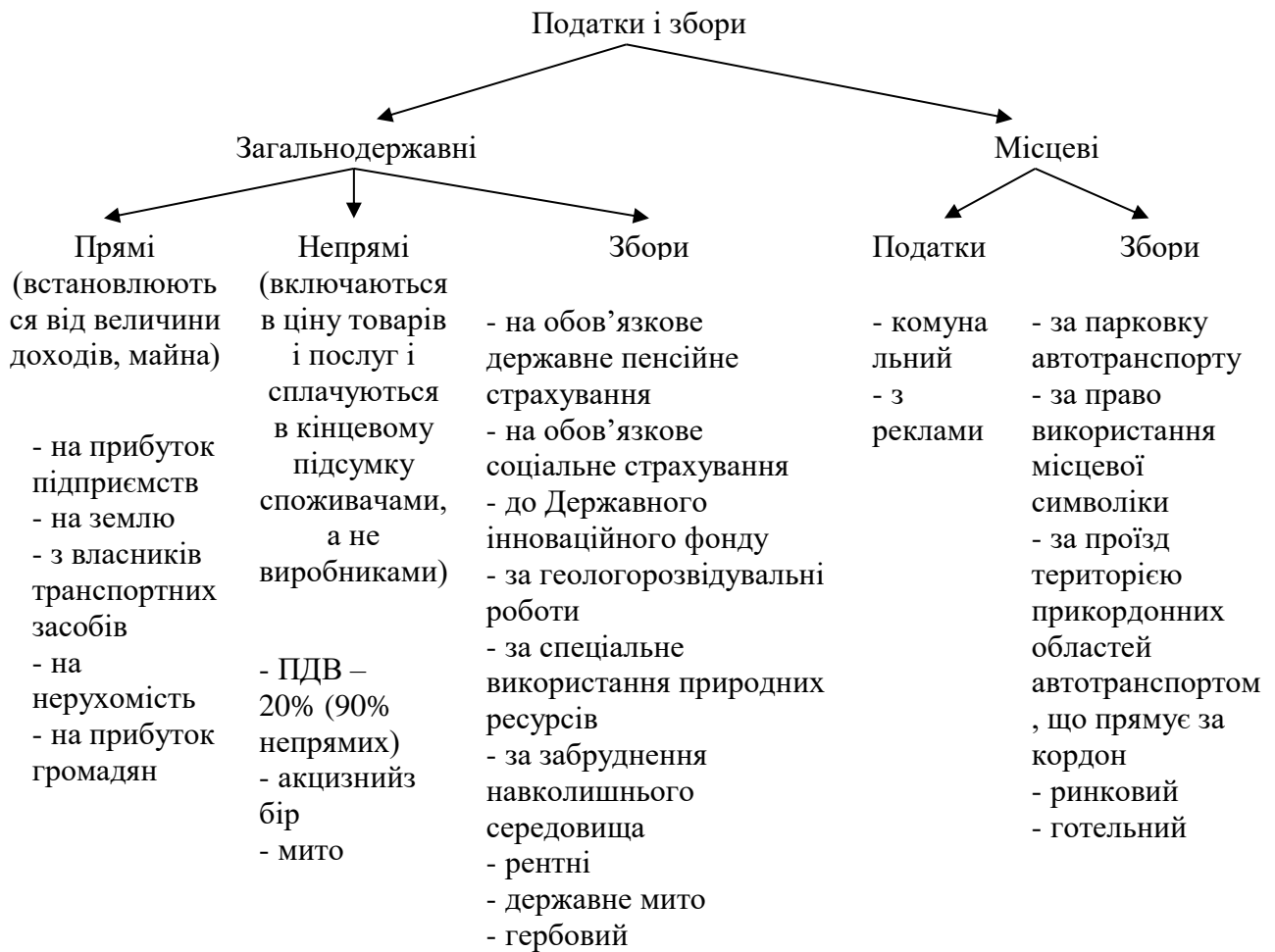

де T – сума податкових надходжень;

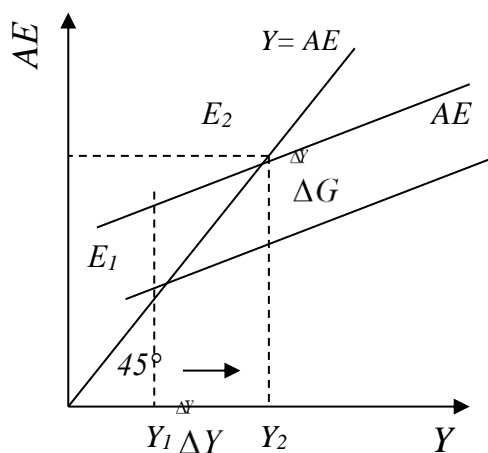
t – норма оподаткування, %;

t_{opt} – оптимальна норма оподаткування.

3. Види податків і зборів:

4. Мультиплікатор державних витрат:

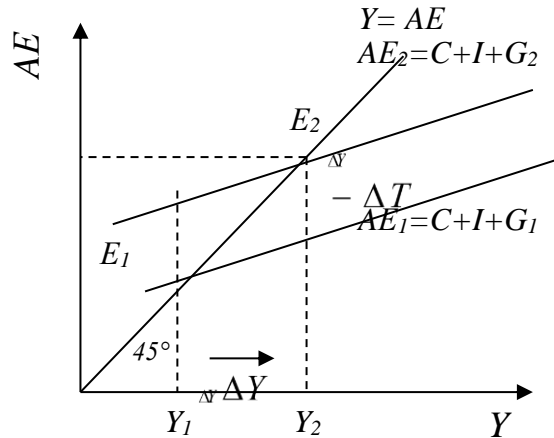
$$\mu_G = \frac{\Delta Y}{\Delta G} = \frac{1}{1 - c'}$$

$$C = c'(1-t)(Y-T) \Rightarrow Y-T = c'(1-t)(Y-T) + I + G$$

продиференціюємо за G :

$$\mu_G = \frac{\Delta Y}{\Delta G} = \frac{1}{1 - c'(1 - t)}$$

5. Мультиплікатор податків:

$$Y - T = c'(Y - T) + I + G$$

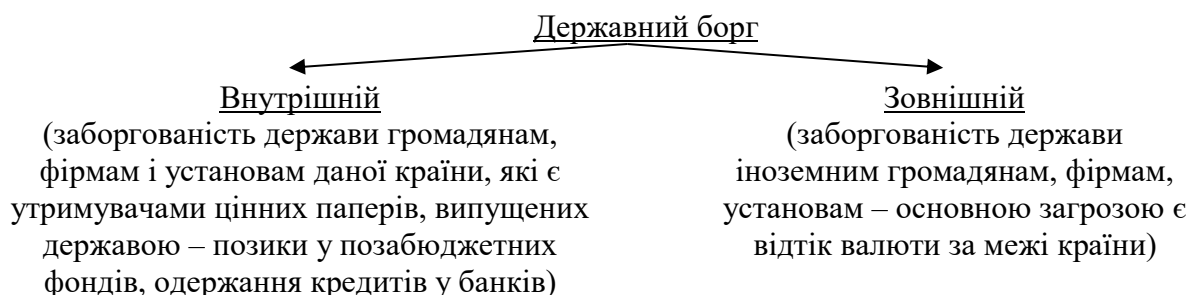
продиференціюємо по T :

$$\mu_T = \frac{\Delta Y}{\Delta T} = -\frac{c'}{1 - c'}$$

6. Статті доходів і видатків державного бюджету:

Доходи	Видатки
Податки	Національна оборона
Платежі за використання природних ресурсів	Утримання державного апарату
Неподаткові надходження (від приватизації)	Фінансування бюджетного сектора економіки
Доходи від операцій з капіталом	Соціальні видатки
Офіційні трансферти	Фінансування розвитку економіки
Цільові фонди	Відсоток за державний борг

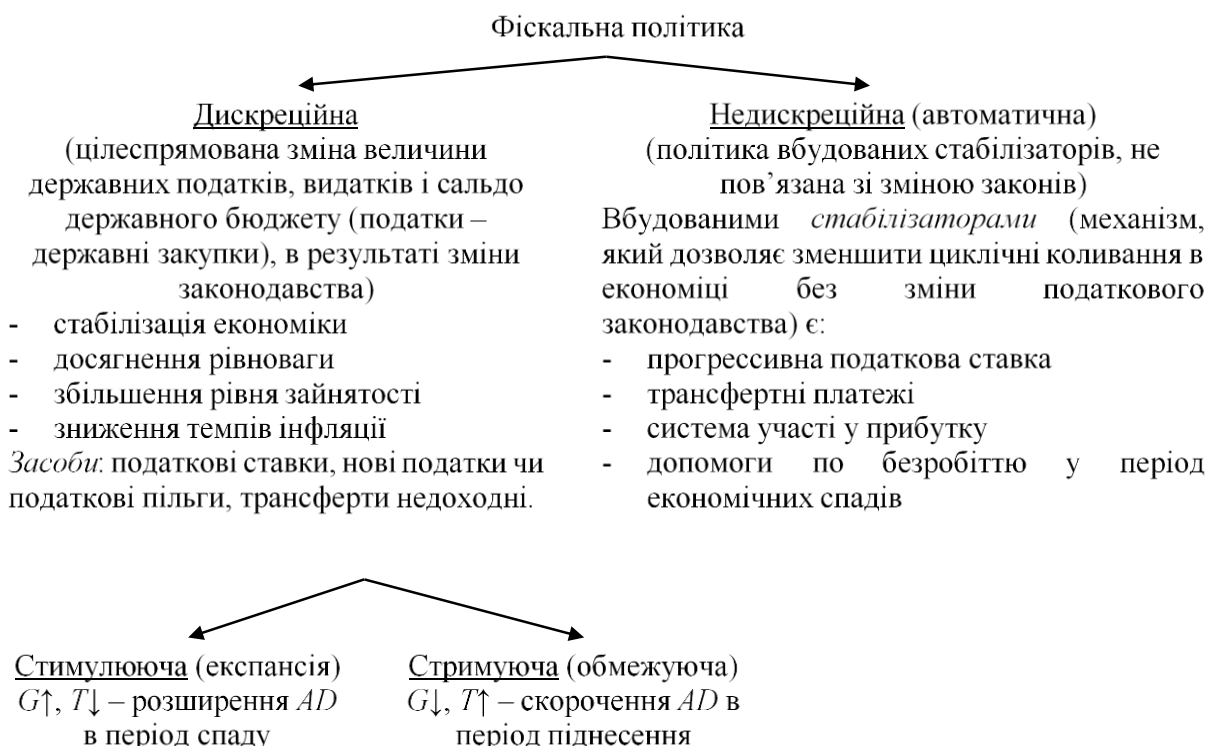
7. Види державного боргу:

8. Показники державного боргу:

- 1) $\frac{\text{державний борг}}{\text{ВВП}}$ (критичний рівень за МВФ 60%, за МБРР – 80-100%);
- 2) $\frac{\text{державний борг}}{\text{доходи державного бюджету}}$ (граничне значення за МВФ 300%);
- 3) $\frac{\text{річні платежі за боргом}}{\text{доходи державного бюджету}}$ (гранична межа становить 20%);
- 4) $\frac{\text{річні платежі за боргом}}{\text{ВВП}}$ (критичний рівень 10-15%);
- 5) $\frac{\text{державний борг}}{\text{сума експорту}}$;
- 6) $\frac{\text{державний борг}}{\text{чисельність населення}}$.

9. Види фіскальної політики:

План практичного заняття

1. Функції держави в сучасній економіці.
2. Державний бюджет і державний борг.

3. Фіскальна (бюджетно-податкова) політика держави.
4. Мультиплікативний вплив податків та державних витрат на реальний ВВП.

Питання для самостійного опрацювання

1. Вади ринку та обґрунтування необхідності економічної політики держави.
2. Види систем оподаткування.
3. Макроекономічні наслідки оподаткування.
4. Вплив фіскальних змін на модель AD/AS .

Тематика рефератів

1. Макроекономічне планування.
2. Соціально-економічне прогнозування.
3. Класифікація податків в Україні.
4. Альтернативні концепції макроекономічного регулювання.
5. Аналіз негативних впливів податків на економіку.

Питання для самоперевірки

1. Чому автоматичні чисті податки називають вбудованими стабілізаторами?
2. Наведіть приклади різних видів податків.
3. У чому суть кривої Лаффера та її недосконалість?
4. Поясніть відмінність різних систем оподаткування.
5. Дайте визначення державному боргу. Розкрийте його причини, зміст, структуру та наслідки для економіки.
6. На яких засадах ґрунтується оптимальна податкова система?
7. Проаналізуйте графічно дію податкового мультиплікатора.
8. Поясніть дію мультиплікатора державних витрат.
9. Перерахуйте статті доходів державного бюджету.
10. Перерахуйте статті витрат державного бюджету.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Перелік вад ринку:

Асиметричність інформації – це...

Неповні ринки – це...

Екстернальний ефект – це...

Індикативне планування – це...

Перелік функцій держави:

Приклади екстернальних ефектів у економіці:

Фіскальна політика – це...

Види фіскальної політики:

Статті доходів державного бюджету:

Статті витрат державного бюджету:

Державний бюджет – це...

Дефіцит державного бюджету – це...

Профіцит державного бюджету – це...

Державний борг – це...

Види державного боргу:

Вимірники державного боргу:

Податки – це...

Види податків:

Крива Лаффера.

Податковий мультиплікатор $\mu_T =$

Мультиплікатор державних витрат $\mu_G =$

Зображення дії податкового мультиплікатора.

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Основним джерелом поповнення державного бюджету у країні з економікою ринкового типу є податки.

2. Зі зростанням податків під дією податкового мультиплікатора збільшуються фактичні видатки в економіці.

Тренувальні тестові завдання

1. З наведених далі податків виділіть прямиї:

- а) акциз;
- б) податок на доходи фізичних осіб;
- в) мито;
- г) податок на додану вартість.

2. Маніпуляції з державними витратами і податками для досягнення бажаного рівноважного рівня доходу і виробництва належать:

- а) до кредитної політики;
- б) до політики, орієнтованої на дефляційний розрив;
- в) до фіскальної політики;
- г) до політики державних видатків.

3. На скільки зросте продукт, якщо податки зменшені на 10 одиниць, а схильність до споживання (c') дорівнює 0,75?

- а) $0,75 \times 10 = 7,5$;
- б) $\frac{1}{1-0,75} \times 10 = 40$;
- в) $-\frac{0,75}{1-0,75} \times (-10) = 30$;
- г) $0,25 \times 10 = 2,5$.

4. За якою формулою можна розрахувати простий податковий мультиплікатор?

- а) $\frac{c'}{1-c'}$;
- б) $-\frac{c'}{1-c'}$;
- в) $\frac{1}{s'}$;
- г) $\frac{1}{1-c'}$.

5. Чим відрізняється вплив двох інструментів фінансової політики: державних закупівель і соціальних трансфертів на сукупний попит?

- а) державні закупівлі є елементом сукупних витрат, а соціальні трансферти – ні;
- б) державні закупівлі здійснюються в межах бюджетних надходжень, а соціальні трансферти можуть виходити за ці межі, спричиняючи дефіцит бюджету;
- в) вплив трансфертів сильніший, ніж вплив державних закупівель;
- г) державні закупівлі безпосередньо впливають на сукупний попит, а трансферти опосередковано – через споживання.

6. До яких економічних наслідків не призведе збільшення державного боргу?

- а) до збільшення інфляції за рахунок невиправданої емісії;
- б) до зниження реальних доходів населення;
- в) до скорочення виробничих можливостей національної економіки;
- г) до розширення інвестиційної діяльності держави.

7. Які з перерахованих функцій виконують податки в економіці країни?

- а) фінансову;
- б) соціальну;
- в) регулюючу;
- г) всі відповіді вірні.

8. Державний борг – це сума попередніх:

- а) державних витрат;
- б) державних дефіцитів;
- в) бюджетних дефіцитів за винятком бюджетних надлишків;
- г) бюджетних надлишків за винятком бюджетних дефіцитів.

9. Державна політика в області витрат і оподаткування називається:

- а) монетарною політикою;
- б) діловим циклом;

- в) фіскальною політикою;
- г) політикою розподілу доходів.

10. Дефіцит державного бюджету утворюється у тих випадках, коли:

- а) сума активів держави перевищує розміри її видатків;
- б) витрати держави зменшуються;
- в) сума податкових надходжень зростає;
- г) видатки держави перевищують її активи.

11. Які макроекономічні наслідки можуть виникати за рахунок внутрішнього боргу як одного зі способів фінансування дефіциту бюджету?

- а) девальвація національної валюти;
- б) ефект витіснення приватних інвестицій;
- в) від'ємне сальдо платіжного балансу;
- г) інфляція у поточному періоді.

12. Одна з реальних проблем зовнішнього державного боргу полягає в тому, що:

- а) скорочується нерівність у доходах;
- б) зростають стимули підвищення ефективності виробництва;
- в) частка національного продукту витікає за кордони країни;
- г) зростає частка заощаджень при всіх рівнях використовуваного доходу.

Типові задачі та вправи

I рівень

Вправа 1. Із переліку статей визначте ті, які відносяться до статей доходів державного бюджету:

- а) утримання державного апарату;
- б) офіційні трансферти;
- в) платежі за використання природних ресурсів;
- г) податки;
- д) відсоток за державний борг.

Вправа 2. Заповніть таблицю:

Статті доходів державного бюджету	Статті видатків державного бюджету

Вправа 3. Із переліку статей визначте ті, які відносяться до статей видатків державного бюджету:

- а) утримання державного апарату;
- б) офіційні трансферти;
- в) платежі за використання природних ресурсів;
- г) податки;
- д) відсоток за державний борг.

Задача 1. Якщо доходи державного бюджету становлять 150000 гр. од., а видатки 175000 гр. од., то визначте дефіцит, профіцит чи баланс характеризуватимуть стан такого бюджету. Розрахуйте розмір дефіциту (профіциту) бюджету.

II рівень

Задача 2. Визначте, був бюджет дефіцитним чи профіцитним за обсягу доходу 180, якщо функція надходжень до бюджету була такою: $T = 50 + 0,35Y$, а функція видатків: $G = 150 + 0,15Y$. За якого значення Y бюджет балансується з нульовим сальдо.

Задача 3. Визначте, використовуючи дані таблиці, розмір державного боргу в країні на 1 січня 2021 р., якщо на 1 січня 2017 р. державний борг дорівнював 0.

Рік	2017	2018	2019	2020
Дефіцит «-», профіцит «+» державного бюджету, млрд. гр. од.	-0,5	+0,4	-1,2	+0,3

Задача 4. Розрахуйте в млрд. гр. од. розмір профіциту державного бюджету умовної країни, якщо її ВВП становить 160 млрд. гр. од., а

податкові надходження складають 11% ВВП, державні видатки без обслуговування державного боргу – 16 млрд. гр. од., державний борг на початок року становив 12 млрд. гр. од. за ставкою 15% річних.

Задача 5. Розрахуйте у відсотках відношення державного боргу певної країни до ВВП, якщо на початку року він дорівнював 0, а ВВП за рік склав 250 млрд. доларів. Державний бюджет країни формується виключно за рахунок податкових надходжень, що складають 70% ВВП, а фактичні видатки державного бюджету країни описуються такими статтями:

Стаття видатків державного бюджету	Млрд. дол.
Видатки на оборону та правоохоронну діяльність	58
Видатки на державне управління	41
Видатки на соціальний захист	49
Видатки на охорону навколишнього середовища	39

Задача 6. Розрахуйте суму заробітної плати, отриману працівником бюджетної сфери, якщо протягом місяця він відпрацював 21 день, які оплачувались в розрахунку 150 гр. од. за день, а з нарахованої суми сплатив сумарно такі податки і збори:

- 2% відрахувань у пенсійний фонд;
- 1% відрахувань у фонди соціального страхування;
- 0,5% відрахувань у фонд зайнятості;
- 15% податку на доходи фізичних осіб.

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку А за 2007–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) динаміку субсидій на продукти за рахунком товарів та послуг;
  - б) динаміку податків на продукти за рахунком товарів та послуг.
2. На основі даних додатку Л за 2007–2019 рр. проаналізуйте динаміку поточних податків на доходи, майно та інших сплачених поточних трансфертів домогосподарств.
3. На основі даних додатку Р за 2000–2019 рр. проаналізуйте:

- а) структуру зведеного бюджету;
- б) динаміку дефіциту (профіциту) зведеного бюджету.

Опрацювання базової літератури: 2, 4, 7.

Опрацювання допоміжної літератури: 17, 20.

Електронні та Інтернет-ресурси: 27, 30, 34.

ТЕМА 8. Монетарна політика держави

Мета вивчення теми

Вивчити закономірності функціонування та складники грошового ринку, механізми створення грошей, їх значення у національній економіці, моделі одночасної рівноваги товарного і грошового ринків, види та інструменти здійснення монетарної економічної політики. Виявити залежність відсоткової ставки від попиту та пропозиції на грошовому ринку. Розглянути структуру банківської системи та функції її елементів. Показати вплив монетарної політики на рівень національного виробництва.

Опорні моделі та схеми

1. Грошова маса:

$$M = Cash + Dep$$

де *Cash* – готівка поза банками;

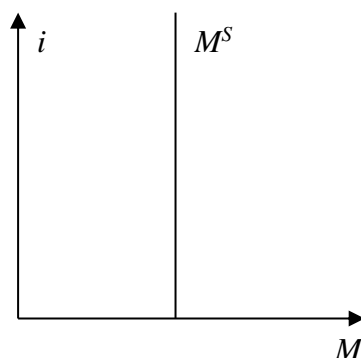
Dep – сума коштів на депозитах.

2. Грошова база:

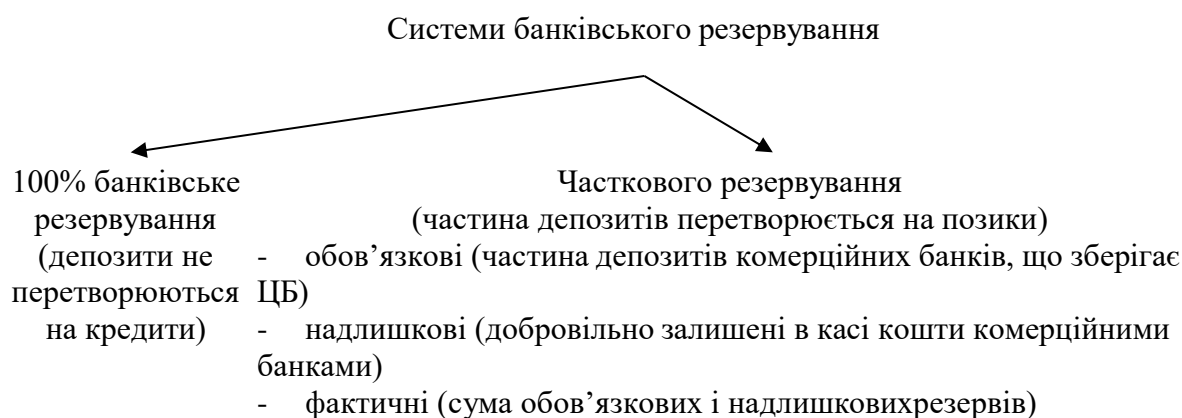
$$B = Cash + R$$

де *R* – сума банківських резервів.

3. Пропозиція грошей у короткостроковому періоді:

4. Банківське резервування:

5. Сума банківських резервів:

$$R = R_{об} + R_{надл},$$

де $R_{об}$ – сума обов'язкових резервів;

$R_{надл}$ – сума надлишкових резервів.

6. Норма резервування:

$$r = \frac{R}{Dep}$$

7. Простий грошовий мультиплікатор:

$$\mu_d = \frac{1}{r} \rightarrow M = \mu_d Dep = \frac{1}{r} Dep$$

8. Норма депонування або коефіцієнт готівки:

$$d = \frac{Cash}{Dep}$$

9. Мультиплікатор грошової бази:

$$B = Cash + R$$

$$r = \frac{R}{Dep}, \quad d = \frac{Cash}{Dep},$$

$$B = Cash + R = dDep + rDep$$

$$B = Cash + R = dDep + rDep \rightarrow B = Dep(d + r) \rightarrow Dep = \frac{B}{d + r}$$

$$M = Cash + Dep = dDep + Dep$$

$$M = Dep(d + 1) \quad /:(d+1) \rightarrow Dep = \frac{M}{d+1}$$

$$\frac{M}{d+1} = \frac{B}{d+r} \rightarrow M = B \frac{d+1}{d+r}$$

$$\mu_B = \frac{d+1}{d+r} :$$

10. Попит на гроші за класичною теорією (рівняння Фішера):

$$M \times V = P \times Q$$

M – грошова маса,

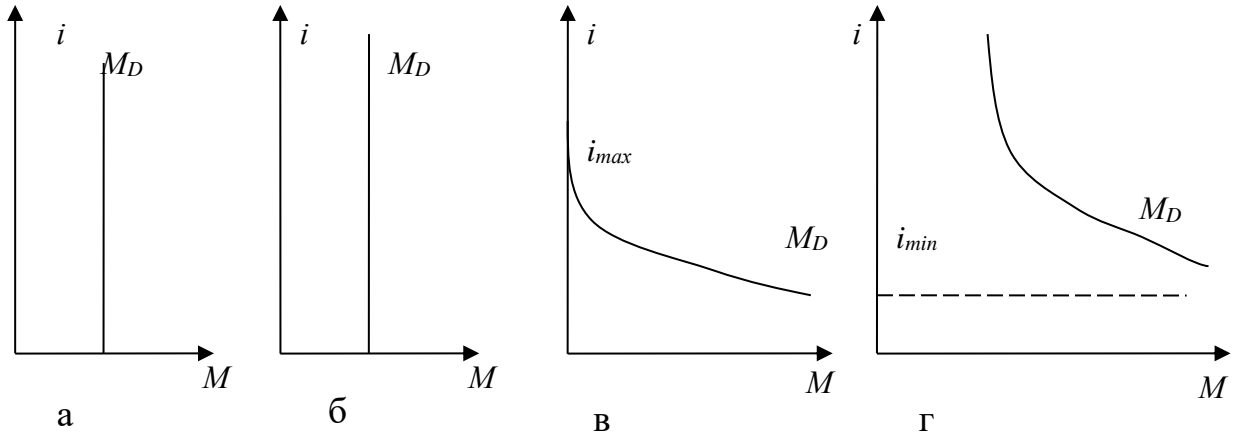
V – швидкість обігу грошей (характеризує частоту. З якою кожна одиниця наявних в обігу грошей використовується в середньому для

реалізації товарів і послуг за певний період),

P – середній рівень цін на товари та послуги в країні,

Q – фізичний обсяг товарів та послуг, що реалізовані в даному періоді.

11. Попит на гроші за кейнсіанською теорією:

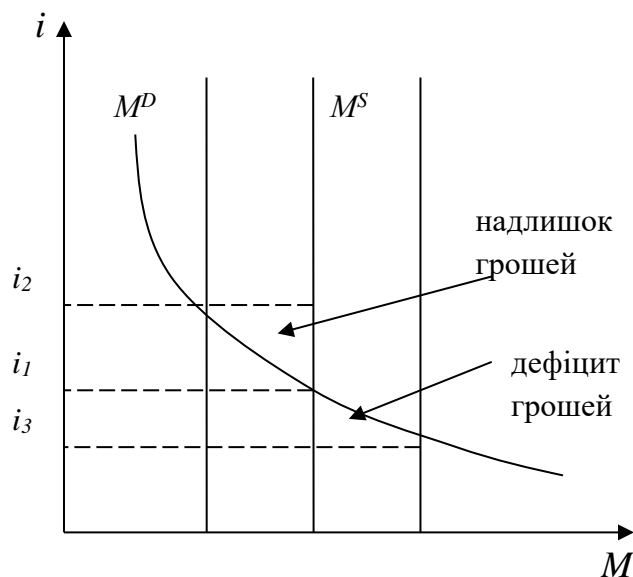
а) операційний попит на гроші (для угод);

б) за мотивом перестороги (непередбачуване заощадження доходу);

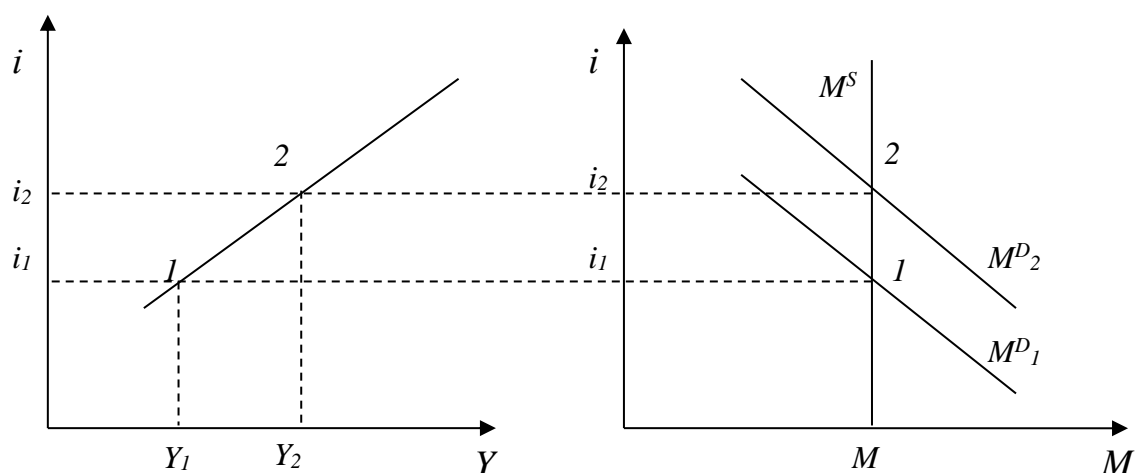
в) спекулятивний (як на актив, збереження багатства);

г) загальний.

12. Короткострокова рівновага на грошовому ринку:

13. Довгострокова рівновага на грошовому ринку (модель LM):

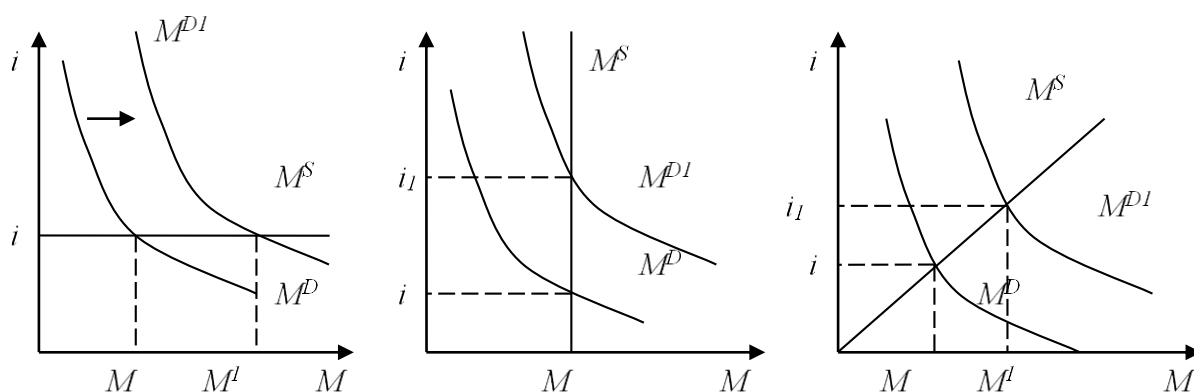

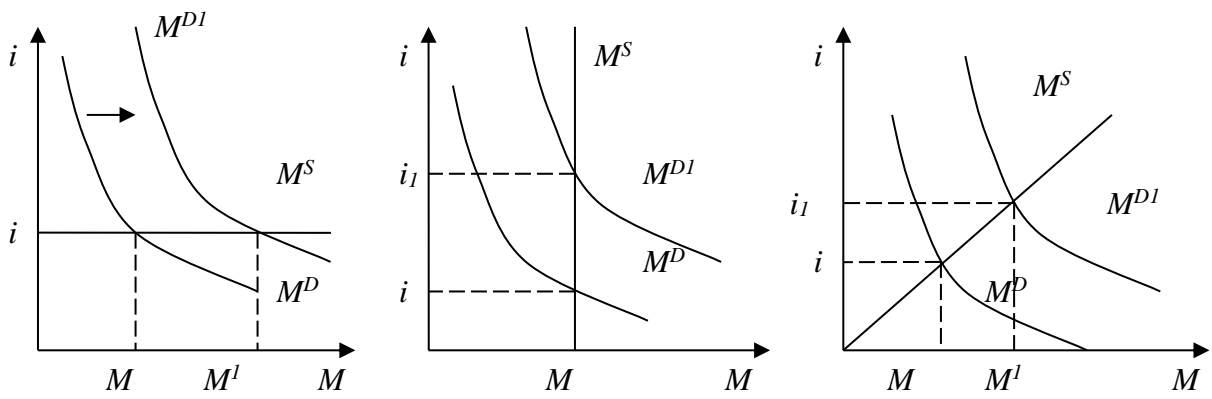
14. Види монетарної політики за метою:

<i>Політика дешевих грошей</i>	<i>Політика дорогих грошей</i>
Мета: подолання спаду та безробіття	Мета: боротьба з інфляцією
Механізм: - центральний банк купує облігації - $r \downarrow$ - облікова $i \downarrow$	Механізм: - центральний банк продає облігації - $r \uparrow$ - облікова $i \uparrow$
Наслідки: - $i \downarrow$ - $M^S \uparrow$ - $I \uparrow$ - $PBBП \uparrow$ - <i>рівень безробіття</i> $\downarrow$	Наслідки: - $i \uparrow$ - $M^S \downarrow$ - $I \downarrow$ - $PBBП \downarrow$ - <i>темп інфляції</i> $\downarrow$

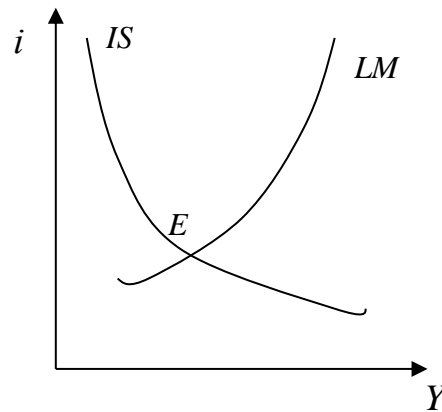
15. Види монетарної політики за співвідношенням грошової маси і відсоткової ставки:

- гнучка,
- жорстка,
- проміжна.

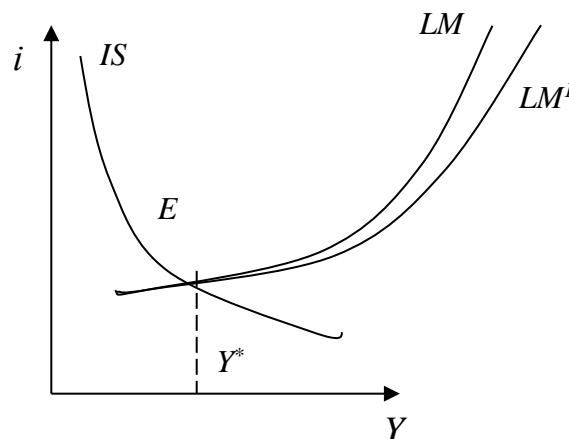
16. Модель IS/LM:

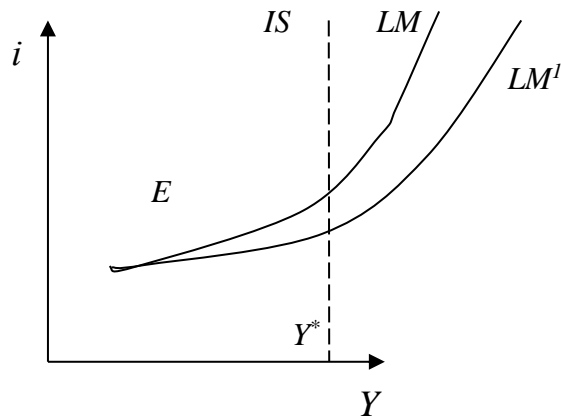
17. Чинники впливу на IS та LM:

Екзогенні чинники кривої IS	Екзогенні чинники кривої LM
$T \uparrow$ – зсув IS ліворуч	$S^M \uparrow - (D^M - \text{const}) - i \downarrow$ – зсув LM праворуч
$G \uparrow$ – зсув IS праворуч	$V \uparrow$ – зсув LM праворуч
$C_a \uparrow$ – зсув IS праворуч	$D^M \uparrow$ – зсув LM ліворуч
$I_a \uparrow$ – зсув IS праворуч	

18. Інвестиційна пастка:

19. Ліквідна пастка:

План практичного заняття

1. Попит і пропозиція грошей, механізм створення грошей банківською системою, мультиплікативні ефекти.
2. Рівновага грошового ринку.
3. Модель *IS/LM*.
4. Грошово-кредитна (монетарна) політика та її інструменти.

Питання для самостійного опрацювання

1. Банківська система.
2. Порівняння понять грошової маси та грошової бази.
3. Стан грошово-фінансової системи України.

Тематика рефератів

1. Аналіз основних характеристик грошового ринку України.
2. Чинники впливу на рівновагу грошового ринку.
3. Історія виникнення грошей.
4. Дослідження грошового обігу Дж. М. Кейнсом.
5. Дослідження грошового обігу школою монетаристів.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть, які функції виконують гроші.
2. Що таке ліквідність, чому гроші є високоліквідним товаром?
3. Дайте визначення грошових агрегатів.

4. Що таке грошова пропозиція? Поясніть графік грошової пропозиції.

5. Як визначається попит на гроші для угод? Наведіть формулу обміну, поясніть її.

6. Від яких чинників залежить попит на гроші як активи?

7. Поясніть механізм досягнення рівноваги на грошовому ринку.

8. Побудова і аналіз кривої LM .

9. Поясніть механізм створення нових грошей банківською системою.

10. Охарактеризуйте види монетарної політики.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Гроші – це...

Ринок грошей – це...

Ліквідність – це...

Грошові агрегати – це...

Грошова маса $M =$

Грошова база $B =$

Грошовий агрегат $M_0 =$

Грошовий агрегат $M_1 =$

Грошовий агрегат $M_2 =$

Грошовий агрегат $M_3 =$

Резервна норма – це...

Сума банківських резервів $R =$

Резервна норма $r =$

Норма депонування $d =$

Депозитний мультиплікатор $\mu_{Dep} =$

Мультиплікатор грошової бази $\mu_B =$

Облікова ставка – це...

Види попиту на гроші за Кейнсом:

Рівняння Фішера.

Зображення короткострокової рівноваги на грошовому ринку.

Крива LM – це...

Графічне зображення моделі IS/LM .

Монетарна політика – це...

Інструменти грошово-кредитної політики:

Операції на відкритому ринку – це...

Види монетарної політики за метою:

Види монетарної політики за співвідношенням грошової маси і відсоткової ставки:

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Якщо в економіці відбувається скорочення ВВП, інвестицій та зайнятості, то центральному банку варто скоротити облікову ставку.

2. Грошово-кредитна політика безпосередньо проводиться через діяльність міністерства фінансів.

Тренувальні тестові завдання

1. Яке значення матиме депозитний мультиплікатор, якщо норма обов'язкового банківського резервування становитиме 20%?

- а) 10;
- б) 7,14;
- в) 6,25;
- г) 5.

2. Який чинник здатен вплинути на попит на гроші?

- а) норма обов'язкового резервування;
- б) операції центрального банку на відкритому ринку;
- в) загальний рівень цін;
- г) швидкість обертання грошей.

3. Термін «облікова ставка» означає:

- а) рівень зниження ціни для Центрального банку, коли він купує державні цінні папери;

- б) ступінь тиску Центрального банку на комерційні банки з метою зниження наданих ними позик;
- в) відсоткову ставку з позик, що надаються комерційним банкам;
- г) рівень тиску Центрального банку на зростання грошової маси і ВВП.

4. У банку «Діамант», який є одним із багатьох банків, є депозит величиною 50000 гр. од. Норма обов'язкових резервів встановлена у 20%. Цей депозит здатний збільшити суму наданих позик мінімум на:

- а) 40000 гр. од.;
- б) 10000 гр. од.;
- в) 30000 гр. од.;
- г) більш ніж 30000 гр. од.

5. Нехай мультиплікатор грошової бази становить 2,5. На скільки збільшиться пропозиція грошей, якщо грошова база збільшилася на 20 одиниць?

- а) на 50;
- б) на 8;
- в) на 17,5;
- г) на 22,5.

6. Термін «операції на відкритому ринку» означає:

- а) діяльність комерційних банків з кредитування фірм і населення;
- б) діяльність центрального банку з надання позик комерційним банкам;
- в) операції центрального банку, що сприяють збільшенню або зменшенню загальної величини поточних рахунків комерційних банків;
- г) діяльність центрального банку з купівлі або продажу державних цінних паперів.

7. Яке з наведених нижче тверджень описує зв'язок між реальною цінністю або купівельною спроможністю грошей і рівнем цін?

Купівельна спроможність грошей:

- а) і рівень цін знаходяться у протилежній залежності;
- б) і рівень цін знаходяться у прямій залежності в період економічного спаду і в протилежній залежності в період інфляційного підйому;
- в) і рівень цін знаходяться в прямій, але не в пропорційній залежності;
- г) і рівень цін знаходяться в прямій і в пропорційній залежності.

8. Який з інструменти регулювання економіки належить до засобів монетарної політики?

- а) державні закупівлі товарів і послуг;
- б) операції центрального банку на відкритому ринку;
- в) податкові пільги;
- г) імпортні квоти.

9. Які наслідки спричинить збільшення норми обов'язкових резервів банків?

- а) зменшення грошового депозитного мультиплікатора і скорочення пропозиції грошей;
- б) збільшення грошового депозитного мультиплікатора і скорочення пропозиції грошей;
- в) зменшення грошового депозитного мультиплікатора і збільшення пропозиції грошей;
- г) збільшення грошового депозитного мультиплікатора і збільшення пропозиції грошей.

10. Якщо Центральний банк хоче збільшити пропозицію грошей, то він може:

- а) виконувати операції з купівлі цінних паперів на відкритому ринку;
- б) знизити облікову ставку;
- в) знизити резервні вимоги;
- г) усе вищенаведене.

11. До яких макроекономічних наслідків може призводити скорочення облікової ставки відсотка Центрального банку для комерційних банків?

- а) скорочення взятих кредитів і зменшення пропозиції грошей;
- б) скорочення взятих кредитів і збільшення пропозиції грошей;
- в) збільшення взятих кредитів і зменшення пропозиції грошей;
- г) збільшення взятих кредитів і зростання пропозиції грошей.

12. Яке з визначень грошей найбільше відповідає їх сутності?

- а) гроші – це загальний еквівалент, через який вимірюється вартість усіх товарів і послуг;
- б) гроші – це міжнародна валюта і валюта найбільш розвинутих країн світу;
- в) реальні гроші – це золото і срібло;
- г) гроші – це будь-який товар.

Типові задачі та вправи

І рівень

Задача 1. У банку знаходиться депозит величиною 10000 грн. Норма обов'язкових резервів 25%. Як цей депозит змінить суму наданих позичок?

Задача 2. У травні 2020 р. номінальна ставка відсотка становила 7%, а темп інфляції – 3%. У червні 2020 р. – 9% і 5%. У якому місяці вкладники отримали більший реальний дохід?

Задача 3. Простий депозитний мультиплікатор становить 10, а приріст депозитів 125000 гр. од. Розрахувати приріст грошової маси в країні.

І рівень

Задача 4. Функція попиту на гроші $M^D = 1500 - 100i$ (i – ставка відсотка), $M^S = 1000$. Зобразити ситуацію графічно і визначте:

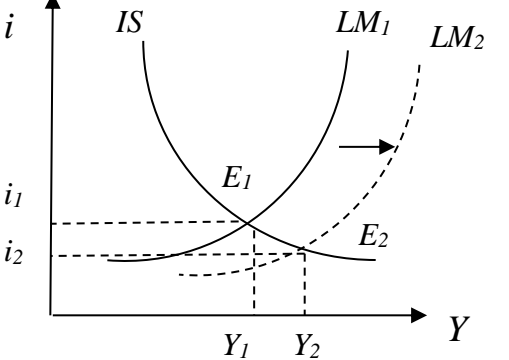
- 1) яка рівноважна ставка відсотка?
- 2) як зміниться рівноважна ставка відсотка, якщо пропозиція грошей зросте до 1200?
- 3) якщо НБУ прагне підвищити відсоткову ставку до 7%, то який рівень пропозиції грошей повинен бути заданий?

Задача 5. Сума депозитів банку становить 10000 гр. од., а сума обов'язкових резервів становить 2400 гр. од. Як зміниться пропозиція грошей, створена цим банком, якщо обсяг депозитів збільшиться на 2000 гр. од.?

Задача 6. Норма резервування становить 0,2, а норма депонування становить 0,3. На яку величину НБУ має збільшити грошову базу, щоб пропозиція грошей зростає на 200 млн. грн.?

Задача 7. Покажіть графічні зміни у моделі IS/LM , які відбудуться у зв'язку з наведеними нижче подіями; визначте невідсотковий чинник, що спричинив графічні зміни; визначте зміни IS або LM ; i ; Y :

1 (зразок). Зросла швидкість грошового обігу.

Графічне зображення	Зміни	Пояснення
 <p>The graph shows the IS-LM model. The vertical axis is the interest rate i and the horizontal axis is output Y. A downward-sloping curve labeled IS represents the IS curve. Two upward-sloping curves, LM_1 and LM_2, represent the LM curve. An arrow points from LM_1 to LM_2, indicating a rightward shift. The initial equilibrium E_1 is at the intersection of IS and LM_1, corresponding to interest rate i_1 and output Y_1. The new equilibrium E_2 is at the intersection of IS and LM_2, corresponding to a lower interest rate i_2 and higher output Y_2.</p>	<p>$LM - \uparrow$ $IS - const$ $i - \downarrow$ $Y - \uparrow$</p>	<p>Невідсотковий чинник кривої LM: $V \uparrow$, $LM_1 \rightarrow LM_2$; $E_1 \rightarrow E_2$, $i_1 \rightarrow i_2$, $Y_1 \rightarrow Y_2$</p>

2. Пропозиція грошей зменшується.
3. Експорт країни зростає.
4. Державні витрати зменшуються.
5. Заощадження збільшуються.
6. Ставка прибуткового податку зменшується.

Задача 8. Нехай попит на готівку дорівнює 30% від суми залучених депозитів.

- а) розрахуйте величину грошового мультиплікатора при таких нормах обов'язкового резервування: 10%, 15%, 20%;
- б) зробіть висновок про те, яка при цьому простежується закономірність;
- в) визначити, чи зміниться динаміка грошового мультиплікатора, якщо резервні вимоги становитимуть 10%, а попит на готівку в економіці зменшуватиметься таким чином: 40%, 20%, 10%.

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку Б за 2000–2019 рр. проаналізуйте зміну індекса-дефлятора ВВП.
2. На основі даних додатку Л за 2007–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) приріст фінансових активів домогосподарств за структурою;
  - б) приріст фінансових активів домогосподарств за динамікою.

Опрацювання базової літератури: 1, 4, 5, 15.

Опрацювання допоміжної літератури: 21, 25.

Електронні та Інтернет-ресурси: 29, 35.

ТЕМА 9. Циклічні коливання та економічне зростання

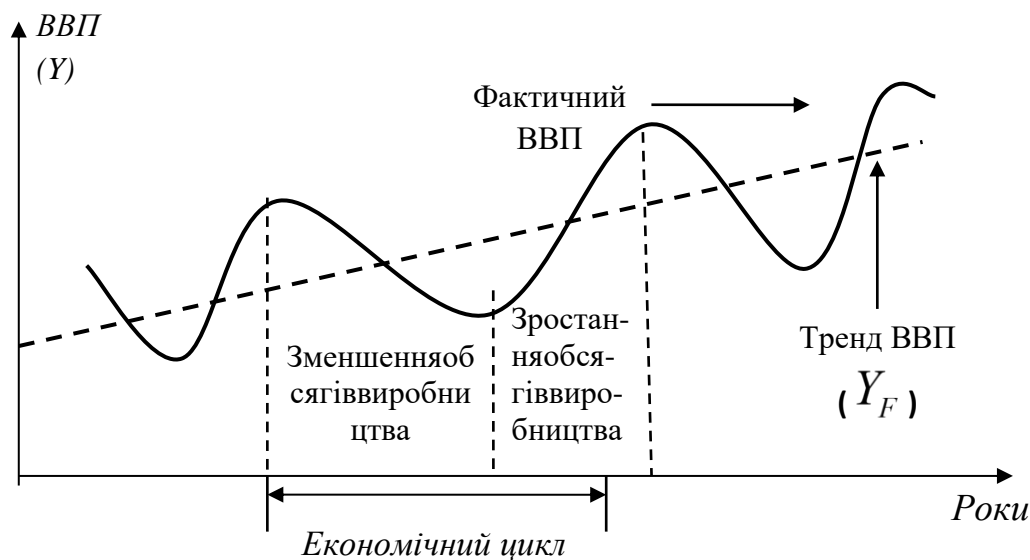
Мета вивчення теми

Засвоїти теоретичні засади циклічності економічного розвитку, види та причини економічних коливань; вивчити типи, чинники і моделі економічного зростання. Розкрити поняття «економічне зростання» та

способи його вимірювання. Виявити різницю між екстенсивним та інтенсивним його типами. Розкрити роль держави у регулюванні економічного зростання. Проаналізувати кількісні параметри економічного зростання України.

Опорні моделі та схеми

1. Середній економічний цикл:

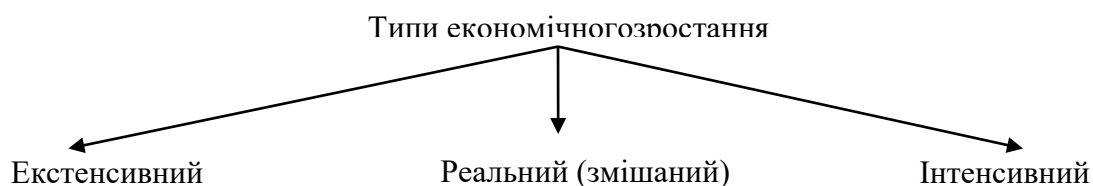
2. Розрив ВВП:

$$\text{Розрив ВВП} = \frac{Y - Y^*}{Y^*}$$

де Y – ВВП у поточному періоді;

Y^* – потенційний ВВП.

3. Типи економічного зростання:

4. Відносні показники економічного зростання:

➤ темп зростання:

$$T_Y = \frac{Y_1}{Y_0} \cdot 100\% ,$$

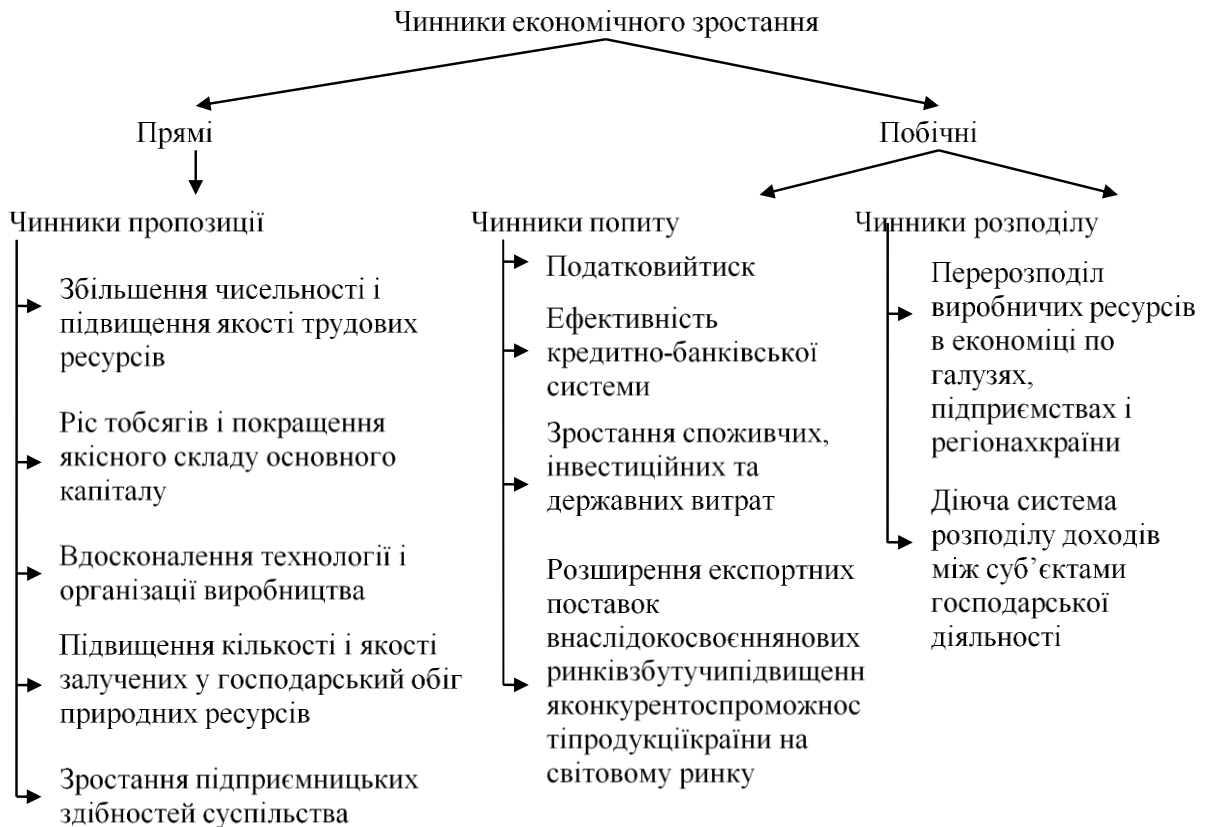
де Y_1, Y_0 – ВВП звітного і базисного року;

$\frac{Y_1}{Y_0}$ – коефіцієнт зростання ВВП;

➤ темп приросту:

$$T_{\Delta Y} = T_Y - 100\% = \frac{Y_n - Y_{n-1}}{Y_n} * 100\% = \frac{\Delta Y_n}{Y_n} * 100\% .$$

5. Чинники економічного зростання:

6. Кейнсіанська модель економічного зростання:

$$\Delta Y_t^{AD} = \Delta Y_t^{AS} \rightarrow \frac{\Delta I_t}{MPS} = MPK \cdot I_{t-1} .$$

де ΔY_t^{AD} – приріст сукупного попиту у періоді t ;
 ΔY_t^{AS} – приріст сукупної пропозиції у періоді t ;
 MPS – гранична схильність до заощадження;
 MPK – граничний продукт капіталу;
 I_{t-1} – інвестиції у попередньому періоді $t-1$.

7. Виробнича функція з двома змінними ресурсами:

$$\Delta Y = (MPK \cdot \Delta K) + (MPL \cdot \Delta L).$$

де MPL – граничний продукт праці;
 ΔK – приріст капіталу;
 ΔL – приріст праці.

8. Виробнича функція Кобба-Дугласа:

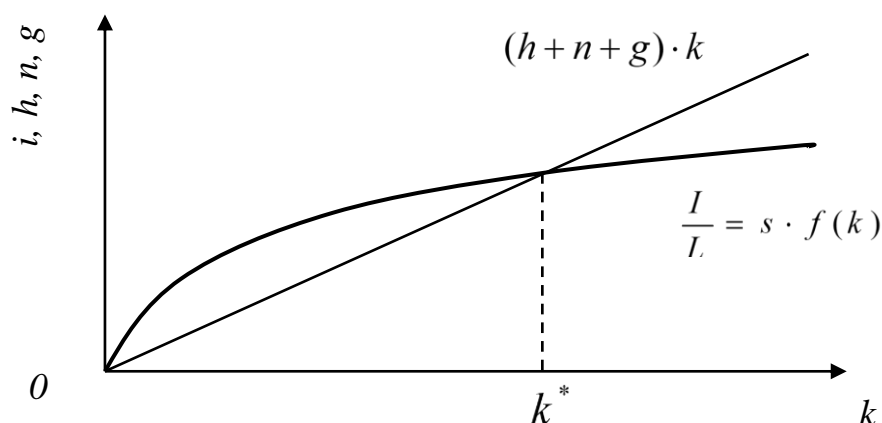
$$Y = A \cdot K^\alpha \cdot L^\beta$$

де K і L – витрати капіталу і праці;

A – коефіцієнт, що відображає щільність зв'язку між витратами (факторами) та створеним продуктом, який називають «автономним» фактором зростання;

α , β – константи (як правило, додатні), що є коефіцієнтами еластичності випуску продукції відповідним з факторів виробництва, $\alpha + \beta = 1$.

9. Неокласична модель економічного зростання:

де i – норма інвестування;
 h – норма амортизації;
 n – темп приросту населення і робочої сили;
 g – втрати капіталу і праці;
 k – капіталоозброєність праці.

План практичного заняття

1. Теорія економічних циклів.
2. Економічне зростання, його типи та чинники.
3. Кейнсіанські моделі економічного зростання.
4. Неокласичні моделі економічного зростання.

Питання для самостійного опрацювання

1. Застосування виробничих функцій у моделях економічного зростання.
2. Трансформаційний спад у країнах з перехідною економікою.
3. Динаміка економічного зростання в Україні.

Тематика рефератів

1. Інноваційні та інвестиційні чинники економічного зростання.
2. Особливості економічного циклу в Україні.
3. Аналіз демографічної ситуації України та її вплив на перспективи економічного зростання.
4. Вплив інноваційної політики на економічне зростання.
5. Сучасні теорії економічного зростання.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття економічного циклу.
2. Перелік індикаторів економічного циклу.
3. Розкрийте зміст окремих фаз економічного циклу.
4. Назвіть основні причини циклічних коливань.

5. Дайте визначення категорій економічне зростання і економічний розвиток. Поясніть відмінність.

6. Назвіть ознаки кожного типу економічного зростання.

7. Перелічіть основні чинники економічного зростання.

8. Як крива виробничих можливостей ілюструє економічне зростання?

9. Якими заходами держава може стимулювати економічне зростання?

10. Назвіть відмінності неокейнсіанських і неокласичних моделей економічного зростання.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Циклічність економічного розвитку – це...

Причини і тривалість короткого циклу.

Причини і тривалість середнього циклу.

Причини і тривалість довгого циклу.

Графічне зображення середнього циклу.

Перелік індикаторів циклічності:

Характеристика фази економічного циклу «спад».

Характеристика фази економічного циклу «депресія».

Характеристика фази економічного циклу «пожвавлення».

Характеристика фази економічного циклу «пік».

Розрив ВВП=

Економічне зростання – це...

Типи економічного зростання:

Темп зростання реального ВВП $T_Y =$

Темп приросту реального ВВП $T_{\Delta Y} =$

Перелік факторів економічного зростання:

Функція Кобба-Дугласа:

Припущення моделі Харрода-Домара:

Припущення моделі Р. Солоу:

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Економічне зростання супроводжується збільшенням номінального національного доходу.

2. За потенційного рівня ВВП досягаються повна зайнятість та оптимальна завантаженість ресурсів.

Тренувальні тестові завдання

1. Яке поняття з перерахованих нижче не відносять до фаз ділового циклу?

- а) інфляція;
- б) спад;
- в) підйом;
- г) пожвавлення.

2. Період економічного спаду не пов'язаний зі:

- а) скороченням інвестиційних витрат;
- б) зростанням безробіття;
- в) падінням курсу акцій;
- г) скороченням собівартості виробництва.

3. За інших рівних умов, якщо в економіці повної зайнятості відбувається пересування ресурсів у виробництво засобів виробництва, то слід очікувати:

- а) зниження обсягу споживання в майбутньому;
- б) зниження темпів зростання ВВП;
- в) збільшення продуктивності праці;
- г) зростання обсягу інвестицій.

4. Економічне зростання – це:

- а) еволюція економічної системи в цілому;
- б) характер використання продуктивних сил суспільства;
- в) приріст обсягу виробництва за рахунок збільшення продуктивності праці, капіталу і технічних нововведень;

г) зростання номінального ВВП.

5. Найвагоміша причина економічного зростання в розвинутих країнах – це:

- а) збільшення обсягу робочого часу;
- б) технологічні зміни у виробництві;
- в) збільшення обсягів використання капіталу;
- г) реалізація грошово-кредитної і фіскальної політики, які сприяють економічному зростанню;
- д) зростання кваліфікації робочої сили.

6. Який учений у 1987 р. отримав Нобелівську премію за свою модель економічного зростання?

- а) модель Харрода;
- б) модель Солоу;
- в) модель Домара;
- г) модель Лукаса.

7. Що об'єднує моделі економічного зростання Р.Солоу та Харрода – Домара?

- а) усі змінні моделі – це показники в розрахунку на одиницю праці;
- б) як екзогенні розглядаються такі чинники як капіталоозброєність, технічний прогрес і приріст населення;
- в) схильність до заощаджень визначає обсяг інвестицій;
- г) аналізується явище стійкої капіталоозброєності праці.

8. Кінцева мета економічного зростання – це:

- а) забезпечення стабільності;
- б) одержання прибутку;
- в) стабілізація валютного курсу;
- г) підвищення добробуту населення.

9. Екстенсивними та інтенсивними бувають...

- а) критерії економічного зростання;
- б) чинники економічного зростання;
- в) показники економічного зростання;

г) типи економічного зростання.

10. Темп економічного зростання – це:

- а) відношення показника базового періоду до показника досліджуваного періоду;
- б) відношення показника досліджуваного періоду до показника базового періоду;
- в) відношення ВВП номінального до ВВП реального;
- г) відношення ВВП реального до ВВП номінального.

11. Що має статись з показником стійкої капіталоозброєності праці (k^*) та економічним зростанням, за моделлю Р.Солоу, якщо схильність до споживання (c') зменшиться?

- а) стійка капіталоозброєність збільшиться, відповідно, прискориться економічне зростання;
- б) стійка капіталоозброєність збільшиться, відповідно, сповільниться економічне зростання;
- в) стійка капіталоозброєність скоротиться, відповідно, загальмується економічне зростання;
- г) стійка капіталоозброєність збільшиться, темп зростання буде незмінним.

12. За змішаного типу економічного зростання приріст ВВП здійснюється за рахунок:

- а) приросту кількості робочої сили;
- б) приросту продуктивності праці;
- в) приросту темпів зростання продуктивності праці;
- г) суми приростів кількості робочої сили і продуктивності праці.

Типові задачі та вправи

І рівень

Вправа 1. Визначте за даними таблиці періоди економічного зростання та економічного спаду в економіці умовної країни за період 2008–2019 рр.

Рік	Реальний ВВП України, млн. грн.
2008	737213
2009	808270
2010	951291
2011	1139177
2012	1405493
2013	1404792
2014	1369211
2015	1431637
2016	2037034
2017	2443802
2018	3085438
2019	3676895

Задача 1. Розрахуйте темп приросту реального ВВП для періоду 2018–2019 рр., якщо реальний ВВП у 2018 і 2019 рр. становив відповідно 3085438 і 3676895 млн. грн.

Задача 2. Розрахуйте реальний ВВП на душу населення у 2016–2019 рр. за даними таблиці.

Роки	2016	2017	2018	2019
Реальний ВВП, млн. грн.	2037034	2443802	3085438	3676895
Чисельність населення, млн. чол.	42,8	42,6	42,4	42,2
Реальний ВВП на душу населення, грн. на душу населення				

І рівень

Задача 3. Нижче наведено дані про номінальний ВВП країни (млн. грн. од.) за декілька років. Визначте реальний ВВП у кожному з років та темп приросту реального ВВП 2017 р. відносно 2014 р.

Роки	2014	2015	2016	2017
Номінальний ВВП, млн. грн.	1586915	1988544	2385367	2983882
Дефлятор ВВП, до базового 2013 р.	1,159	1,610	1,885	2,302

Задача 4. Нижче наведено дані про реальний ВВП країни (млн. грн. од.) за декілька років. Визначте темп приросту реального ВВП 2019 р. відносно 2018 р.

Роки	2016	2017	2018	2019
Реальний ВВП, млн. гр. од.	2037034	2443802	3085438	3676895

Задача 5. Нижче наведено дані про реальний ВВП країни (млн. гр. од.) за чотири роки. Визначте темп приросту реального ВВП на душу населення у 2013 р. відносно показника 2012 р.

Роки	2010	2011	2012	2013
Реальний ВВП, млн. грн.	951291	1139177	1405493	1404792
Чисельність населення, млн. чол.	46,0	45,8	45,6	45,6

Задача 6. Яким має бути граничний продукт капіталу, за «золотим правилом» моделі Р. Солоу, якщо норма зношування капіталу становить 20%?

Задача 7. Розрахуйте розрив ВВП і визначте можливі фази середнього економічного циклу, якщо потенційний ВВП дорівнює 250 млрд. дол., а фактичний ВВП становить: 260 млрд. дол.; 230 млрд. дол.

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку Б за 2000–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) динаміку індекса фізичного обсягу ВВП;
  - б) динаміку ВВП на душу населення.
2. На основі даних додатку В за 2010–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) динаміку ВВП;
  - б) динаміку категорій кінцевого використання ВВП.
3. На основі даних додатку Н за 2000–2020 рр. проаналізуйте:
  - а) динаміку чисельності постійного населення;
  - б) динаміку чисельності наявного населення.

Опрацювання базової літератури: 6, 10, 11.

Опрацювання допоміжної літератури: 18, 19.

Електронні та Інтернет-ресурси: 28, 29, 37.

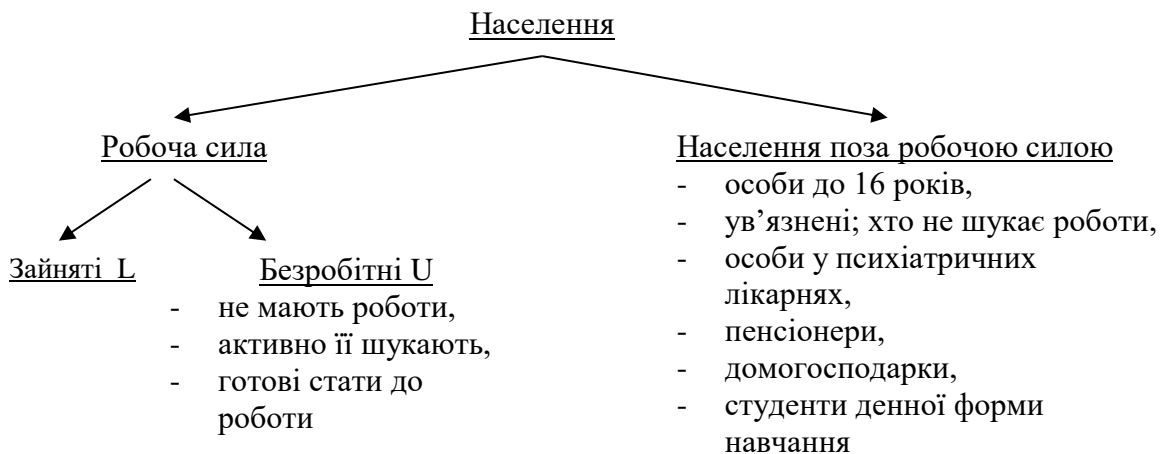
ТЕМА 10. Безробіття та політика зайнятості

Мета вивчення теми

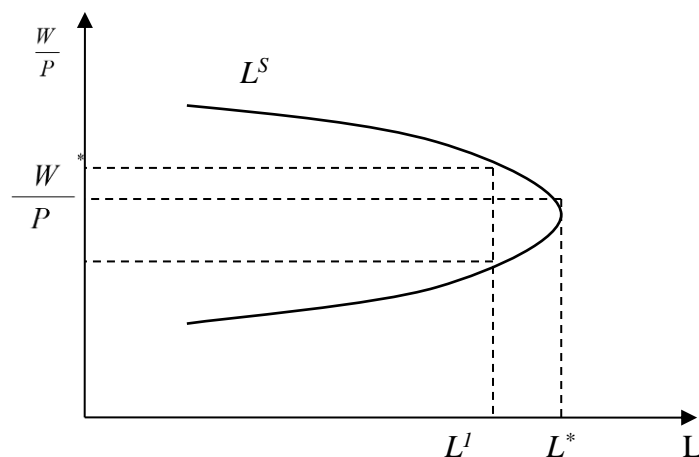
Засвоїти структуру і механізм утворення рівноваги на ринку праці. Дослідити безробіття як вияв макроекономічної нестабільності, механізми формування зайнятості населення, теоретичні засади та практичну реалізацію соціальної політики держави. Пояснити необхідність та інструменти державного регулювання зайнятості населення. Прослідкувати застосування державних інструментів соціального захисту населення в Україні.

Опорні моделі та схеми

1. Класифікація населення за МОП:

2. Крива Лаффера:

де $\frac{W}{P}$ – реальна зарплата;

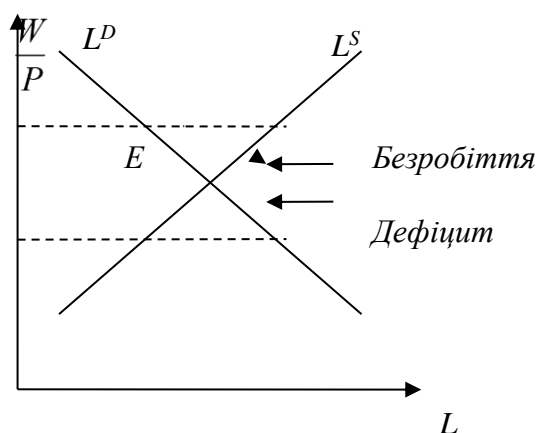
L – чисельність зайнятих.

3. Рівновага на ринку праці та її регулювання за неокласичною та кейнсіанською теоріями:

Неокласики	Кейнсіанці
Пропозиція праці знаходиться в прямій залежності від ставки реальної з/п: $L^S=L^S(\frac{w}{P})$. $\frac{w}{P}$ залежить від MPL	Пропозиція праці залежить від номінальної ставки заробітної плати, а не від реальної, оскільки люди бояться втратити роботу при наявності безробіття
Зміна i змінює пропорцію розподілу наявних у індивіда благ між теперішнім і майбутнім споживанням. При зростанні i зменшується поточне споживання і зростає майбутнє, при зниженні i – навпаки	До досягнення повної зайнятості пропозиція праці абсолютно еластична відносно грошової ставки заробітної плати. оскільки безробітні пропонують працю за встановленою ціною
При зростанні i зменшується теперішній вільний час, оскільки це одне з благ споживача, а отже зростає пропозиція праці і навпаки	Номінальна ставка змінюється тільки в бік зростання, оскільки її зменшення може викликати сильний опір, краще поступове зменшення реальної заробітної плати в результаті зростання цін

де MPL гранична продуктивність праці.

4. Неокласичний підхід до встановлення рівноваги на ринку праці:

НЕОКЛАСИЧНА МОДЕЛЬ РИНКУ

економічна теорія, яка стверджує, що ринок праці, як і всі інші ринки, діє на основі цінової рівноваги, і основним регулятором ринку праці є ціна робочої сили

Основні представники

Дж. Перрі

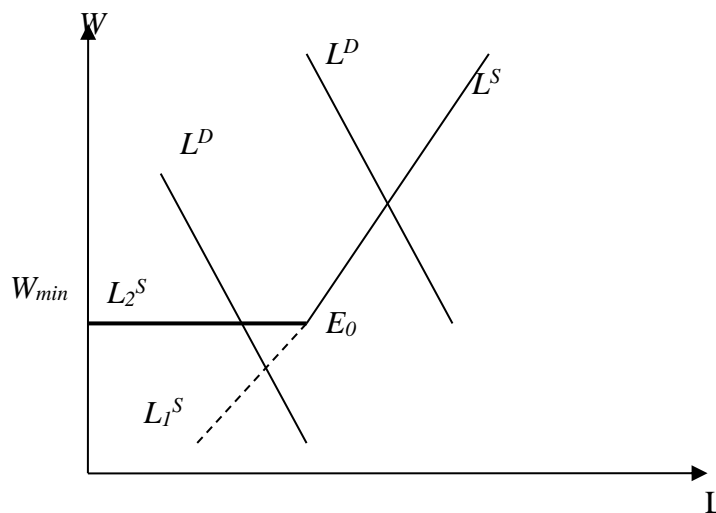
М. Фелдстайн

Р. Холл

Основні положення

- за допомогою ціни праці або заробітної плати регулюються попит і пропозиція робочої сили, підтримується їх рівновага;
- ціна на робочу силу гнучко реагує на потреби ринку, збільшуючись або зменшуючись в залежності від попиту і пропозиції;
- еластичність регуляторів ринку обумовлена досконалою конкуренцією;
- безробіття неможливе, якщо на ринку праці існує рівновага;
- висувається положення про добровільний характер безробіття;
- причиною безробіття є відмова робітників працювати за меншу заробітну плату;
- висувається теза про «пошук» робочого місця як явище, що викликає нестабільність ринку;
- вплив профспілок, встановлення державою мінімальних ставок заробітної плати, відсутність інформації розглядаються як деякі «недосконалості» ринку.

5. Кейнсіанський підхід до встановлення рівноваги на ринку праці:

КЕЙНСІАНСЬКА МОДЕЛЬ РИНКУ

Економічна теорія, яка стверджує, що ринок праці знаходиться у стані постійної і фундаментальної нерівноваги

Основні представники

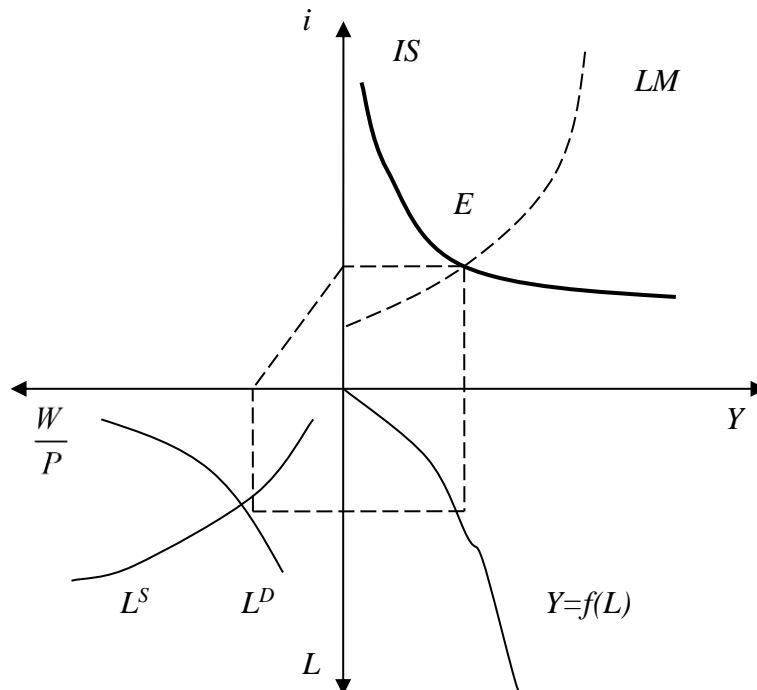
Дж. М. Кейнс

Р. Гордон

Основні положення

- в економіці не існує ніякого механізму, що гарантує повну зайнятість;
- повна зайнятість скоріш випадкова, а не закономірна;
- заперечується можливість впливати на ринок праці за допомогою коливання ставки відсотка та еластичності співвідношення рівня цін і заробітної плати;
- ціна робочої сили жорстко фіксована і практично не змінюється, особливо в бік зменшення;
- ціна робочої сили не є регулятором ринку праці;
- роль регулятора ринку праці відводиться державі, яка, зменшуючи чи збільшуючи сукупний попит, може ліквідувати нерівновагу на ринку праці;
- попит на робочу силу регулюється не коливаннями ринкових цін на працю, а сукупним попитом або обсягом виробництва;
- визнається вимушений характер безробіття, хоча і не заперечується при цьому, що деяка частина безробіття може мати добровільний характер.

6. Модель Хікса-Хансена:

де $Y=C(Y,i)+I(Y,i)$ – це крива IS ;

$M^D=M(Y,s)$ – попит на реальні касові залишки, LM ;

$Y=f(L)$ – виробнича функція від єдиного змінного ресурсу – праці;

$L^D=F(\frac{W}{P})$ – попит на працю;

$L^S=F(\frac{W}{P})$ – пропозиція праці..

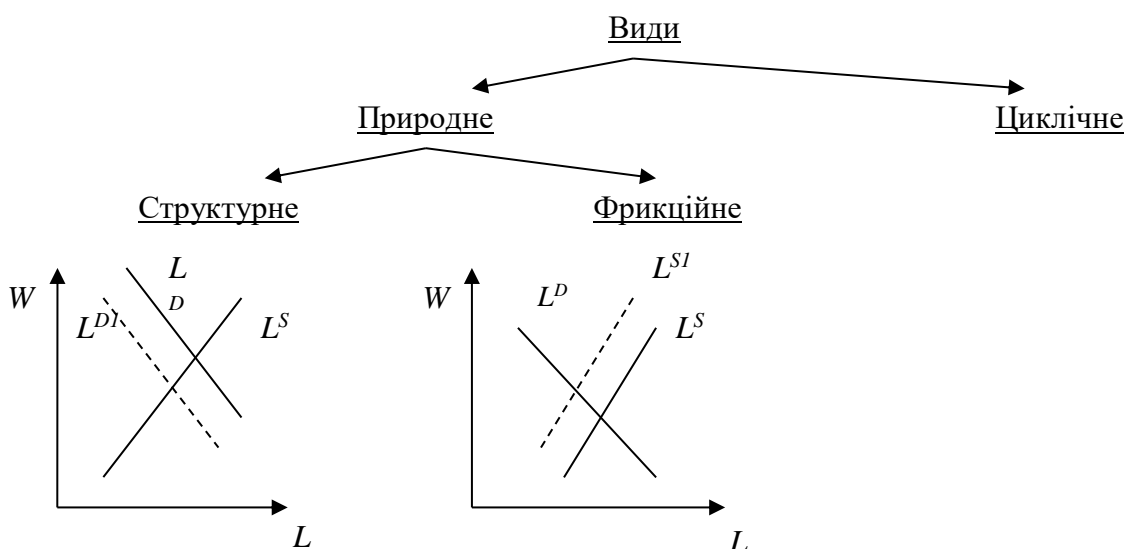
7. Рівень безробіття:

$$u = \frac{\text{Чисельність безробітних}}{\text{Чисельність робочої сили}} \times 100\% = \frac{U}{U + L} \times 100\%$$

8. Наслідки безробіття:

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Резерв незайнятої робочої сили	Недовикористання економічного потенціалу
Обмеження агресії профспілок	Втрата кваліфікації
	Погіршення психологічного здоров'я
Стимулювання підприємництва	Зростання злочинності
	Зниження купівельної спроможності
Страх перед безробіттям стимулює до дисципліни	Скорочення заощаджень
	Зниження інвестицій

9. Види безробіття:

10. Закон Оукена:

$$\frac{Y - Y^*}{Y^*} = -\beta(u - u^*), \quad (2 < \beta\% < 2,5)$$

де Y – фактичний обсяг ВВП,

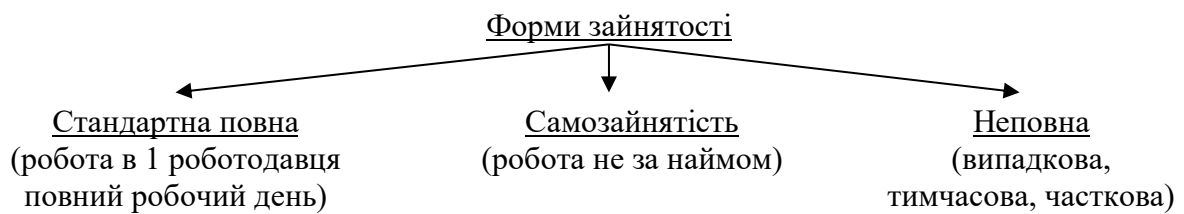
Y^* – потенційний ВВП,

u фактичний рівень безробіття,

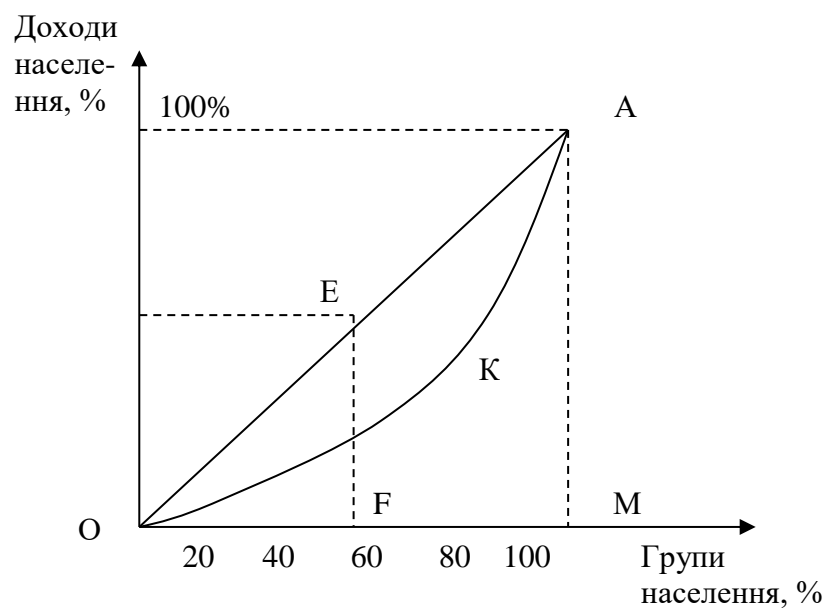
u^* – природний рівень безробіття,

β – коефіцієнт чутливості ВВП до динаміки циклічного безробіття.

11. Форми зайнятості:

12. Крива Лоренца:

13. Коефіцієнт Джині:

$$k_G = \frac{S_{OEAK}}{S_{OAM}}$$

де S_{OEAK} – площа криволінійної фігури, обмеженої кривою Лоренца і лінією рівномірного розподілу доходів;

S_{OAM} – площа трикутника, який є полем побудови кривої Лоренца.

План практичного заняття

1. Дослідження рівноваги на ринку праці.
2. Одночасна рівновага на ринках праці, товарному і грошовому.
3. Безробіття як вияв макроекономічної нестабільності.
4. Диференціація доходів населення. Крива Лоренца.

Питання для самостійного опрацювання

1. Зайнятість як макроекономічна проблема.
2. Соціальна політика держави.
3. Рівновага на ринку праці, її регулювання за неокласичною і кейнсіанською теоріями.

Тематика рефератів

1. Рівень життя населення та виробничі можливості економіки.
2. Розвиток споживчої сфери національної економіки України.
3. Система соціального захисту населення в Україні.
4. Показники рівня та якості життя населення.
5. Соціальні та економічні наслідки безробіття.

Питання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте ефект заміщення на ринку праці.
2. Охарактеризуйте ефект доходу на ринку праці.
3. Перелічіть відмінності неокласичної та кейнсіанської моделей рівноваги ринку праці.

4. Розкрийте зміст понять «повна» і «неповна» зайнятість.
5. Як обчислюється рівень безробіття?
6. Як обчислюються втрати економіки від циклічного безробіття.
7. Розкрийте напрямки та зміст державної політики зайнятості в Україні.
8. Що таке економічна нерівність?
9. Визначте зміст кривої Лоренца.
10. Яким чином держава здійснює соціальний захист населення?

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Ринок праці – це...

Безробіття – це...

Зайнятість – це...

Види зайнятості:

Групи населення поза робочою силою:

Класифікація населення за Міжнародною організацією праці.

Графік кейнсіанської моделі ринку праці.

Графік неокласичної моделі ринку праці.

Пояснення ефекта доходу на ринку праці:

Пояснення ефекта заміщення на ринку праці:

Повна зайнятість – це...

Номінальна зарплата – це...

Реальна зарплата – це...

Види безробіття:

Рівень безробіття $u =$

Аналітичний запис закону Оукена:

Соціальна політика – це...

Крива Лоренца.

Коефіцієнт Джині $k_G =$

Графічне зображення моделі Хікса-Хансена.

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Економічним наслідком зростання безробіття є посилення інфляції.

2. Структурне безробіття пов'язане з витісненням живої робочої сили під впливом науково-технологічного прогресу.

Тренувальні тестові завдання

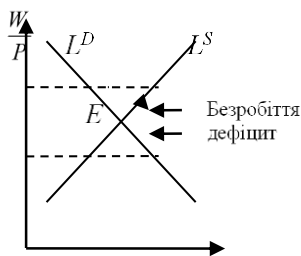
1. У кейнсіанській теорії ринок праці може стабілізуватись:

- а) за наявності безробіття;
- б) за досконалої конкуренції на ринку праці;
- в) за дефіциту на ринку праці;
- г) немає правильної відповіді.

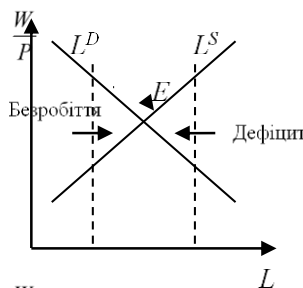
2. Якщо індивід сподівається скоро одержати роботу, то він належить до:

- а) зайнятих;
- б) безробітних;
- в) непрацюючих і не шукаючих роботу;
- г) всі відповіді невірні.

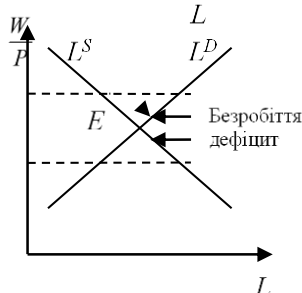
3. Який з графіків вірно демонструє неокласичну модель рівноваги на ринку праці?

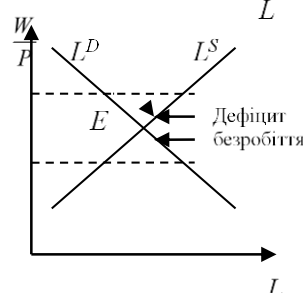
а)

б)

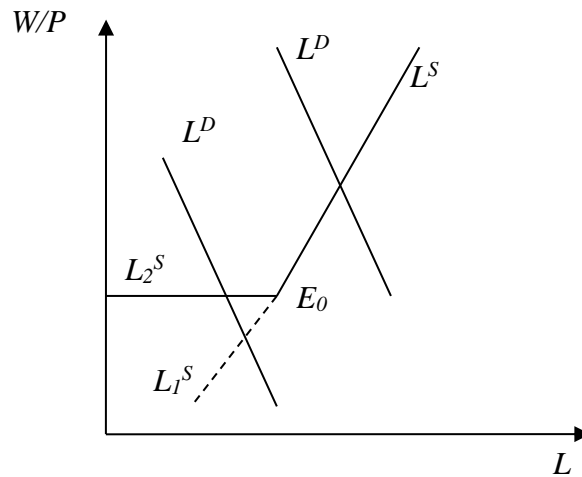
в)

г)

4. На якому з відрізків L^S за кейнсіанською моделлю рівноваги на ринку праці реальна ставка зарплати є гнучкою?

- а) $L_1^S L^S$;
- б) $L_2^S E_0$;
- в) $L_1^S E_0$;
- г) $E_0 L^S$.

5. Попит на робочу силу складається з:

- а) кількості вакантних робочих місць;
- б) кількості зайнятих робочих місць;
- в) вакантні і зайняті робочі місця;
- г) новостворених робочих місць.

6. При розгляді залежності пропозиції праці від реальної зарплати ефект заміщення означає:

- а) праця і капітал у короткостроковому періоді є взаємозамінними;
- б) наймані працівники намагаються більше працювати, бо в країні високе безробіття;
- в) висока зарплата є джерелом збільшення дозвілля;
- г) вільний час є потенційним збитком, коли погодинна зарплата висока.

7. У неокласичній моделі рівноваги ринку праці причиною її порушення є:

- а) незгода робітників на нижчу зарплату;

- б) недостатній ефективний попит;
- в) порушення фінансової системи держави;
- г) недостатній вплив держави на економіку.

8. Яке з визначень розкриває зміст природного безробіття?

- а) різниця між фактичним та циклічним безробіттям, що не перевищує 5%-6% працездатних;
- б) існує за умови перебування ринку праці у рівновазі та охоплює фрикційне і структурне безробіття;
- в) безробіття, що характеризує економіку у стані економічного спаду;
- г) характеризує економіку в економічному піднесенні і означає виробництво, що перевищує потенційно можливі обсяги ВВП.

9. Закон Оукена виражає зв'язок між:

- а) рівнем безробіття та відставанням в обсязі виробленого ВВП;
- б) реальною ставкою зарплати і відхиленням від потенційного ВВП;
- в) кількістю безробітних і відхиленням ВВП поточного року від ВВП базового року;
- г) рівнем безробіття та рівнем інфляції.

10. Індивід, який втратив роботу через спад в економіці, потрапляє до категорії безробітних, що відповідає:

- а) фрикційному безробіттю;
- б) циклічному безробіттю;
- в) структурному безробіттю;
- г) технологічному безробіттю.

11. Крива Лоренца характеризує:

- а) споживчий потенціал країни;
- б) діаграму нерівномірності доходів;
- в) економічну активність населення;
- г) демографічну ситуацію в країні.

12. Соціальна політика держави передбачає:

- а) вплив на податки для збільшення споживання населення;
- б) встановлення мінімальної зарплати не меншої прожиткового мінімуму;
- в) запровадження пільг для підприємців;
- г) гарантоване працевлаштування безробітних.

Типові задачі та вправи

I рівень

Задача 1. З-поміж наведених груп громадян країни визначте категорії населення поза робочою силою та їх чисельність:

Категорії громадян	Тис. осіб
Діти віком до 16 років	25
Студенти заочної форми навчання	2,5
Пенсіонери	12,8
Студенти денної форми навчання	4,4
Домогосподарки	0,8
Громадян, які втратили надію знайти роботу	1,2
Громадяни, що перебувають на лікарняному	0,4
Громадян у психіатричних і виправних закладах	3,8
Зайнятих в усіх галузях економіки	64

Задача 2. Визначте, яким у країні є рівень природного безробіття, якщо структурне безробіття дорівнює 2%, циклічне – 4%, фрикційне – 3%.

Задача 3. Розрахуйте у відсотках відставання фактичного ВВП від потенційного, якщо рівень фактичного безробіття становить 11%, природного – 6%, а коефіцієнт Оукена – 2,5.

II рівень

Задача 4. Визначте, на скільки відсотків зросте рівноважна заробітна плата на ринку програмістів країни, якщо внаслідок еміграції українських програмістів пропозиція послуг їхньої праці зменшилася на

150 тис. осіб. Попит і пропозиція праці українських програмістів описується функціями: $L_D=800-5w$ і $L_S=200+20w$ (L – кількість осіб, тис. осіб, w – ставка заробітної плати, гр. од. за один відпрацьований людинодень). Проілюструвати ситуацію графічно.

Задача 5. Номінальний ВВП у n році становив 100000 гр. од. Природний рівень безробіття становив у n році 7%, а фактичний 9%. Яким мав би бути потенційний обсяг виробництва у n році за законом Оукена?

Задача 6. Населення уявної країни становить 120 тис. чол., з яких: дітей віком до 16 років – 25 тис.; пенсіонерів – 12,8 тис.; студентів денної форми навчання – 4,4 тис.; домогосподарок – 0,8 тис.; громадян, які втратили надію знайти роботу – 1,2 тис.; громадян у психіатричних і виправних закладах – 3,8 тис.; зайнятих в усіх галузях економіки – 64 тис.

Визначте: фактичний рівень безробіття у районі; рівень циклічного безробіття, якщо рівень структурного безробіття становить 2%, а рівень фрикційного безробіття становить 4%.

Задача 7. Визначте, чому дорівнює чисельність зайнятих і безробітних, якщо відомо, що чисельність зайнятих дорівнює 60 млн. чол., а рівень безробіття становить 6%.

Задача 8. Порівняйте розподіл доходів між домогосподарствами Японії та Мексики за наведеними даними, проілюструвавши ступінь нерівності у розподілі доходів для обох країн за допомогою кривої Лоренца.

Країна	Група сімей				
	I (найбідніша)	II	III	IV	V (найбагатша)
Японія	8,7	13,2	17,5	23,1	37,5
Мексика	4,1	7,8	12,3	19,9	55,9

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку М за 2010–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) динаміку безробіття населення за тривалістю незайнятості;
  - б) динаміку чисельності безробітного населення, яке раніше мало роботу.
2. На основі даних додатку Н за 2000–2020 рр. проаналізуйте:
  - а) структуру чисельності населення за статтю;
  - б) структуру чисельності населення за місцем проживання;
  - в) динаміку чисельності населення за статтю;
  - г) динаміку чисельності населення за місцем проживання.
3. На основі даних додатку Л за 2007–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) динаміку поточних податків на доходи, майно та інших сплачених поточних трансфертів домогосподарствами;
  - б) структуру соціальних допомог та інших одержаних соціальних трансфертів домогосподарствами;
  - в) динаміку соціальних допомог та інших одержаних соціальних трансфертів домогосподарствами;
  - г) динаміку реального наявного доходу домогосподарств;
4. На основі даних додатку П за 2000–2019 рр. проаналізуйте динаміку середньої очікуваної тривалості життя населення.

Опрацювання базової літератури: 3, 8, 12, 13.

Опрацювання допоміжної літератури: 23, 25.

Електронні та Інтернет-ресурси: 26, 29.

ТЕМА 11. Інфляція та антиінфляційна політика

Мета вивчення теми

Вивчити характеристики інфляції як одного з основних проявів макроекономічної нестабільності, її зв'язок з безробіттям, механізми антиінфляційної політики держави. Виявити різницю між інфляцією

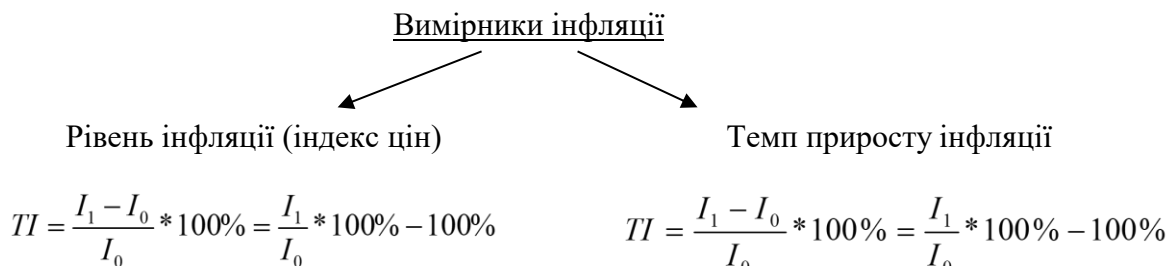
попиту і інфляцією витрат, передбаченою і непередбаченою інфляцією. Зрозуміти, як впливає інфляція на реальні доходи, зайнятість динаміку реального ВВП.

Опорні моделі та схеми

1. Теоретичні концепції інфляції:

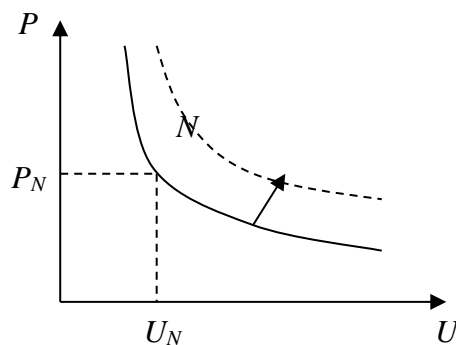

2. Вимірювання інфляції:

де I_1 – індекс цін у поточному періоді;
 I_0 – індекс цін у базовому періоді.

3. Крива Філіпса:

План практичного заняття

1. Інфляція: сутність, причини та види.
2. Антиінфляційна політика держави.
3. Зв'язок безробіття та інфляції.

Питання для самостійного опрацювання

1. Використання кривої Філіпса для аналізу інфляційних процесів.
2. Стагфляція. Крива стагфляції.
3. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Тематика рефератів

1. Політика уряду України щодо регулювання інфляції на початку та в кінці 90-х років ХХ століття.
2. Аналіз впливу стагфляції на економіку.
3. Аналіз темпів та динаміки інфляції в Україні.
4. Аналіз кривої Філіпса та окремі її конфігурації.
5. Класифікації інфляції.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття «інфляція».
2. Чим зумовлене виникнення помірної, галопуючої інфляції і гіперінфляції?
3. У чому полягає суть інфляції попиту та інфляції витрат?
4. Поясніть явище стагфляції.
5. Розкрийте соціально-економічні наслідки інфляції.
6. Розкрийте механізм інфляції пропозиції на основі графічної моделі AD/AS .
7. Розкрийте механізм інфляції попиту на основі графічної моделі AD/AS .
8. Яким чином інфляція зачіпає інтереси держави? Розкрийте зміст цього впливу.

9. Які заходи та інструменти застосовує держава для боротьби з інфляцією?

10. Охарактеризуйте криву Філіпса.

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Інфляція – це...

Дефляція – це...

Темп інфляції =

Відкрита інфляція – це...

Прихована інфляція – це...

Інфляція попиту – це...

Інфляція витрат – це...

Помірна інфляція – це...

Галопуюча інфляція – це...

Гіперінфляція – це...

Збалансована інфляція – це...

Незбалансована інфляція – це...

Імпортована інфляція – це...

Наслідки інфляції:

Антиінфляційна політика держави – це...

До вимірників інфляції відносять ...

Темп зростання рівня цін $T_P =$

Види інфляції за темпом:

Види інфляції за причиною виникнення:

Графік інфляції попиту.

Графік інфляції пропозиції.

Крива Філіпса.

Стагфляція – це...

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Якщо рівень цін зросте, то реальна вартість грошей збільшиться.

2. Реальний дохід домогосподарств зросте удвічі, якщо вони отримуватимуть вдвічі більший номінальний дохід.

Тренувальні тестові завдання

1. До якого виду належить інфляція з річною зміною рівня цін 25%?

- а) попиту;
- б) галопуюча;
- в) помірна;
- г) гіперінфляція.

2. Менш за все постраждають від непередбачуваної інфляції:

- а) ті, хто отримує фіксований номінальний дохід;
- б) ті, у кого заощадження зберігаються вдома у національній валюті;
- в) ті, хто має грошові заощадження;
- г) ті, хто став боржником, коли ціни були нижчими.

3. У якому випадку виникає інфляція грошей?

- а) внаслідок операцій центрального банку зросла пропозиція грошей;
- б) подорожчали сировинні ресурси;
- в) раптово зросла схильність до споживання;
- г) сповільнилось обертання грошей.

4. Крива Філіпса...

- а) має зростаючий характер і показує, що у короткостроковому періоді високі темпи інфляції супроводжуються високим рівнем безробіття;
- б) має зростаючий характер і показує, що у довгостроковому періоді високі темпи інфляції супроводжуються високим рівнем безробіття;

в) має спадний характер і показує, що у короткостроковому періоді високі темпи інфляції мають супроводжуватись низьким рівнем безробіття;

г) має спадний характер і показує, що у довгостроковому періоді високі темпи інфляції мають супроводжуватись високим рівнем безробіття.

5. У якому випадку виникає інфляція попиту?

а) внаслідок операцій центрального банку зросла пропозиція грошей;

б) подорожчали сировинні ресурси;

в) раптово зросла схильність до споживання;

г) сповільнилось обертання грошей.

6. Яка з перерахованих дій виступає як засіб, за допомогою якого індивід страхується від ризику непередбачуваної інфляції?

а) включення в трудовий контракт пункту, що враховує індексування заробітної плати в довгостроковому періоді;

б) пропонування своєму другу позички, відсоткова ставка за якою нижча банківської;

в) відкриття нового депозитного рахунку;

г) всі відповіді вірні.

7. Крива Філіпса характеризує:

а) ступінь нерівності при персональному розподілі національного доходу;

б) зв'язок між податковими ставками та податковими надходженнями;

в) зв'язок між рівнем безробіття і річним темпом росту рівня цін;

г) зв'язок між нормою відсотка та грошовою масою в обігу;

д) зв'язок між рівнем безробіття й обсягом валового внутрішнього продукту.

8. Стагфляція характеризується:

а) зростанням ціни споживчого кошика;

- б) зростанням цін, скороченням виробництва і високим рівнем безробіття;
- в) дефіцитом товарів і послуг;
- г) збільшенням грошової маси.

9. Индексация доходів:

- а) стимулює виробничу працю;
- б) сприяє зменшенню розривів у доходах осіб різноманітних соціальних категорій;
- в) використовується для підтримки рівня життя громадян з фіксованими доходами;
- г) веде до збільшення соціальної диференціації.

10. Якщо номінальна заробітна плата підвищилася на 8%, а рівень цін зріс на 10%, то реальна заробітна плата:

- а) збільшилася на 18%;
- б) знизилася на 18%;
- в) знизилась на 2%;
- г) збільшилась на 10%.

11. Якщо при зростаючій номінальній зарплаті реальна зарплата скорочується, то:

- а) рівень життя домашніх господарств залишається незмінним;
- б) знижується рівень цін у народному господарстві;
- в) підвищується рівень життя домашніх господарств;
- г) рівень життя домашніх господарств знижується.

12. Укажіть основні зовнішні ознаки інфляції в економіці:

- а) зростає купівельна спроможність грошей, зростає пропозиція грошей;
- б) зростають ціни на товари та послуги, зменшуються реальні доходи;
- в) зменшуються номінальні доходи, зростають ціни;
- г) зростають номінальні доходи, зменшуються ціни.

Типові задачі та вправи

I рівень

Вправа 1. Заповніть таблицю:

Причини інфляції	Наслідки інфляції

Задача 1. Розрахуйте темп інфляції, якщо вартість споживчого кошика у 2018 р. становила 500 грн., а у 2019 р. – 610 грн.

Задача 2. Розрахуйте у відсотках, на скільки зросте місячний реальний доход, якщо номінальна заробітна плата за цей період зросла на 13,4%, а темп інфляції дорівнював 8% за місяць.

II рівень

Задача 3. У 2018 р. ІСЦ=110,9%, а в 2019 р. ІСЦ=107,9%. Знайдіть темп приросту інфляції у 2019 р.

Задача 4. Нехай споживачі витрачають 40% свого бюджету на їжу, 20% – на одяг, 40% – на житло (це і є економічні частки товарів). Ціни поточного року порівняно з базовим зросли на 5%, 8%, 12% відповідно. Знайдіть ІСЦ.

Задача 5. Визначте темп зростання рівня цін за змінами вартості умовного споживчого кошика родини в березні поточного року порівняно з листопадом попереднього:

Назва товару	Споживання, одиниць на місяць	Ціни в листопаді, грн./од.	Ціни в березні, грн./од.
Хліб	24	9,00	10,50
Молочні продукти	18	17,00	19,00
М'ясні вироби	4	105,00	120,00
Транспортні витрати	48	6,00	6,00
Розваги	4	80,00	95,00

Задача 6. Розрахуйте, на скільки відсотків мають зрости номінальні доходи українців, щоб наприкінці року уряд зміг прозвітувати про досягнуте 20%-ве зростання реальних доходів населення, за умов річного зростання рівня цін на 14,5%.

Задача 7. Розрахуйте в гривнях абсолютні втрати будівельників, які підписали контракт на будівництво гаража на 34650 грн. з умовою повного розрахунку через 2 місяці, якщо темп інфляції за перший місяць дорівнював 5%, а за другий – 10%.

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку 3 за 2002–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) структуру індекса споживчих цін;
  - б) динаміку індекса споживчих цін.
2. На основі даних додатку И за 2013–2019 рр. проаналізуйте:
  - а) структуру індекса цін виробників промислової продукції;
  - б) динаміку індекса цін виробників промислової продукції.
3. На основі даних додатку Б за 2000–2019 рр. проаналізуйте динаміку індекса-дефлятора ВВП.

Опрацювання базової літератури: 5, 10, 12, 15.

Опрацювання допоміжної літератури: 16, 23.

Електронні та Інтернет-ресурси: 27, 29.

ТЕМА 12. Макроекономічна політика у відкритій економіці

Мета вивчення теми

Засвоїти ознаки відкритої економіки, механізму дієвості різних видів політики держави в умовах фіксованого та плаваючого валютного курсів, моделі функціонування відкритої економіки. Виявити суть і

структуру зовнішньоекономічної діяльності. Розглянути суть платіжного балансу та проаналізувати його структуру.

Опорні моделі та схеми

1. Показники міри відкритості національної економіки характеризується індикаторами:

1) $\frac{Ex}{GDP}$;

2) $\frac{Im}{GDP}$;

3) $\frac{Ex - Im}{GDP} = \frac{Nx}{GDP}$

4) гранична схильність до імпорту $m' = \frac{\Delta Im}{\Delta GDP}$

5) інтенсивність інвестиційних потоків $\frac{I_F}{I_T}$

6) співвідношення експортних та імпортних цін $\frac{P_{Ex}}{P_{Im}}$

де Ex – обсяг експорту;

Im – обсяг імпорту,

I_F – обсяг іноземних інвестицій на територію країни.

I_T – сумарний обсяг інвестицій.

2. Реальний валютний курс:

$$q^r = q \frac{P_d}{P_f},$$

де q – номінальний валютний курс;

P_d – ціна товарів на національному ринку у національній валюті,

P_f – на зовнішньому ринку у іноземній валюті.

3. Рівняння фінансової інтеграції:

$$i=i^*$$

де i – вітчизняна відсоткова ставка;

i^* – світова відсоткова ставка.

4. Приплив капіталу з-за кордону:

$$i>i^*$$

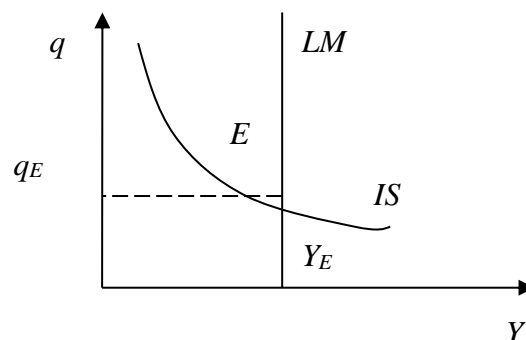
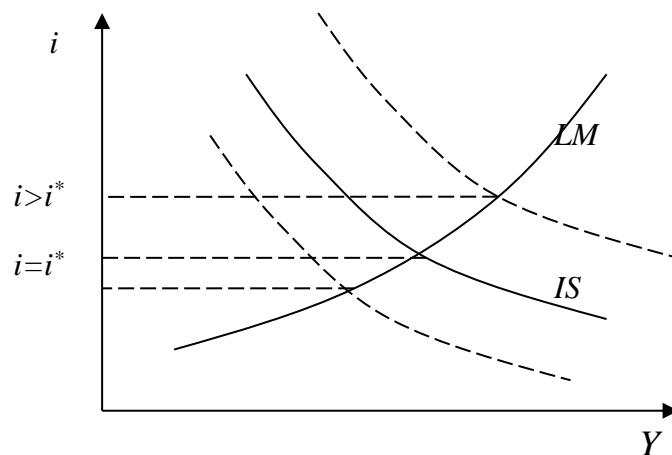
5. Відплив капіталу за кордон:

$$i<i^*$$

6. Види відкритої економіки:

<i>Мала</i>	<i>Велика</i>
Частка у світовій торгівлі незначна	Частка у світовій торгівлі значна
Уряд контролює рух капіталу	Уряд не обмежує рух капіталу
Грошова система відособлена від світового валютного ринку	Рівень цін впливає на світовий
i залежить від i^*	i впливає на i^*

7. Модель Манделла-Флемінга:

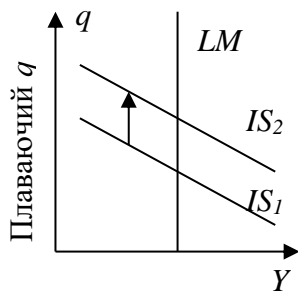
- ✓ мала відкрита економіка,
- ✓ короткостроковий період,
- ✓ i^* екзогенно задана,
- ✓ абсолютна мобільність капіталів (відплив-приплив),
- ✓ $G, M, T, P(const)$ екзогенно задані,
- ✓ Y, i, q ендогенно задані.

$$IS: Y = C(Y_d) + I(i^*) + G + NX(q)$$

$$LM: M^S = M^D(i^*, i)$$

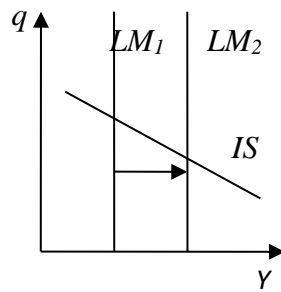
8. Порівняльний аналіз різних видів політики держави при плаваючих та фіксованих валютних курсах:

Стимулююча фіскальна політика

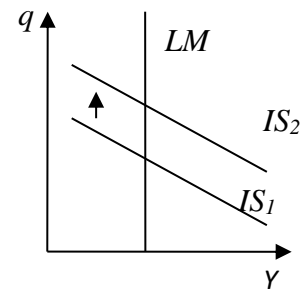
$G \uparrow T \downarrow IS \uparrow q \uparrow NX \downarrow Y - const \rightarrow$ неефективна

Стимулююча монетарна політика

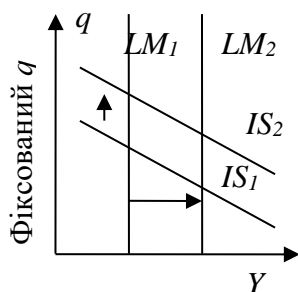

$M^S \uparrow i \downarrow M^D_{нац} \downarrow LM \uparrow q \downarrow NX \uparrow Y \uparrow \rightarrow$ ефективна

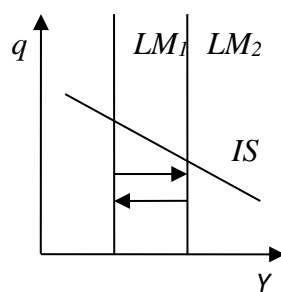
Протекціонізм

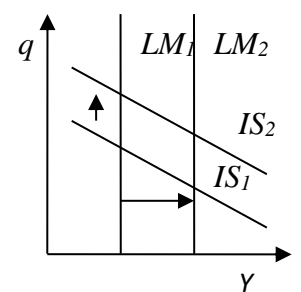
Імпортні мита і квоти $\uparrow m' \downarrow Im \downarrow q \uparrow Ex \downarrow NX - const IS \uparrow Y - const \rightarrow$ неефективна

$G \uparrow T \downarrow IS \uparrow q \uparrow$
Центральний банк $M^S \uparrow$
 $LM \uparrow q \downarrow NX \uparrow Y \uparrow \rightarrow$
ефективна

$M^S \uparrow i \downarrow M^D_{нац} \downarrow LM \uparrow q \downarrow$
Центральний банк $M^S \downarrow$
 $LM \downarrow q \uparrow Y - const \rightarrow$
неефективна

Імпортні мита і квоти $\uparrow m' \downarrow Im \downarrow q \uparrow Ex \downarrow NX - const IS \uparrow$
Центральний банк $M^S \uparrow LM \uparrow Y \uparrow$

План практичного заняття

1. Поняття відкритої економіки. ВВП відкритої економіки.
2. Вплив валютного курсу на політику держави:
  - а) дієвість стимулюючої грошово-кредитної політики при різних валютних курсах;
  - б) стимулююча фіскальна політика при плаваючому та фіксованому валютних курсах;
  - в) дієвість стимулюючої зовнішньоторгівельної політики в умовах плаваючих та фіксованих валютних курсів.
3. Модель Манделла-Флемінга.

Питання для самостійного опрацювання

1. Види відкритої економіки.
2. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності .
3. Платіжний баланс.

Тематика рефератів

1. Іноземне інвестування у країнах з перехідною економікою.
2. Етапи розвитку міжнародної валютної системи.
3. Зовнішньоекономічна політика України у період незалежності.
4. Види валютних курсів та умови їх встановлення.
5. Еволюція валютних систем.

Питання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте основні індикатори, які визначають рівень активності країни в системі міжнародних економічних відносин.
2. Розкрийте роль окремих міжнародних організацій у системі міжнародних економічних відносин.
3. Дайте характеристику окремих розділів платіжного балансу.
4. Охарактеризуйте види зовнішньоекономічної політики.
5. Назвіть основні чинники, які впливають на валютний курс.

6. Суть граничної схильності до імпорту і мультиплікатора витрат відкритої економіки.

7. Які засоби та заходи використовує держава для регулювання зовнішньої торгівлі?

8. Які типи економічної політики держави є ефективними за умов фіксованого і плаваючого валютних курсів?

9. Розкрийте особливості розрахунку обсягу національного та внутрішнього виробництва і доходу у відкритій економіці.

10. Який механізм встановлення плаваючих, а який – фіксованих курсів валют?

Запитання для експрес-опитування (економічного диктанту)

Характеристика малої відкритої економіки.

Характеристика великої відкритої економіки.

Розрахунок ВВП відкритої економіки.

Зовнішньоекономічна політика – це...

Протекціонізм – це...

Лібералізм – це...

Перелік міжнародних фінансово-кредитних організацій:

Валютний курс – це...

Види валютних курсів:

Графічний аналіз фіскальної політики у відкритій економіці.

Графічний аналіз монетарної політики у відкритій економіці.

Графічний аналіз зовнішньоекономічної політики у відкритій економіці.

Характеристика моделі Манделла-Флемінга.

Характеристика міжнародного руху капіталу.

Завдання з альтернативною відповіддю

Визначте, чи вірне твердження, та обґрунтуйте своє рішення:

1. Девальвація національної валюти вигідна перш за все вітчизняному виробнику.

2. Активне сальдо торговельного балансу означає перевищення експорту над імпортом.

Тренувальні тестові завдання

1. Якщо курс національної валюти зросте, як це вплине на інтереси імпортерів?

- а) позитивно;
- б) негативно;
- в) вплине лише на імпортерів готової продукції;
- г) не вплине.

2. При зіставленні ВВП різних країн повинні бути дотримані такі вимоги:

- а) показники, що зіставляються, повинні відноситись до однакових календарних періодів або років;
- б) галузеві структури промислового і сільськогосподарського виробництва порівнюваних країн повинні бути однаковими;
- в) методика розрахунку ВВП повинна бути єдиною;
- г) показники, що зіставляються, повинні бути виражені в однакових грошових одиницях з урахуванням паритету купівельної спроможності національних валют;
- д) структура експорту і імпорту порівнюваних країн повинні бути ідентичними;
- е) правильна відповідь в пунктах а), г).

3. Що являє собою оборот зовнішньої торгівлі?

- а) обсяг експорту;
- б) обсяг імпорту;
- в) різницю між експортом та імпортом;
- г) суму експорту та імпорту.

4. Прихильники протекціонізму стверджують, що мито, квоти та інші торгові бар'єри необхідні для:

- а) захисту молодих галузей від закордонної конкуренції;
- б) збільшення внутрішньої зайнятості;
- в) перешкоди демпінгу;
- г) всі відповіді вірні.

5. Курс долара США в Україні за місяць виріс на 10 %, тому ціни на імпортні товари в гривнях скоріше за все:

- а) збільшаться;
- б) зменшаться;
- в) не зміняться;
- г) зміна цін на імпортні товари не пов'язаний з курсом долара.

6. Якщо валютні запаси країни недостатні, то вона звертається до Міжнародного Валютного фонду (МВФ), щоб той:

- а) надав їй кредит в іноземній валюті;
- б) здійснив емісію іноземних валют;
- в) зробив капіталовкладення в країну;
- г) провів рекламну кампанію її виробів в інших країнах-членах МВФ.

7. Курс української гривні буде вищим, якщо:

- а) курс долара на Міжбанківській Валютній Біржі зростає;
- б) темпи інфляції знизяться;
- в) купівельна спроможність гривні збільшиться;
- г) за гривні готівкою будуть давати більше безготівкових.

8. Хто реально сплачує надбавку до ціни товару імпортного виробництва при запровадженні митних тарифів?

- а) підприємство-імпортер;
- б) уряд країни-імпортера;
- в) роздрібний торговець;
- г) споживач країни-імпортера.

9. Як може вплинути на фізичний обсяг експорту та імпорту США суттєве зниження ціни долара і іноземних валютах?

- а) експорт та імпорт зростуть;
- б) експорт зросте, а імпорт знизиться;
- в) експорт знизиться, а імпорт зросте;
- г) жодна з відповідей не є вірною.

10. За умов плаваючих курсів валютний курс визначається:

- а) урядом країни, що запроваджує валютний курс національної валюти;
- б) ринковим співвідношенням попиту і пропозиції на валютному ринку;
- в) Національним банком України;
- г) МВФ.

11. Встановлення обмежень (перешкод) на шляху вільної торгівлі означає:

- а) інструмент підвищення конкурентоздатності вітчизняних виробників;
- б) засіб підвищення добробуту населення;
- в) протекціоністську політику держави;
- г) скорочення зовнішньоекономічних зв'язків.

12. Девальвація, або знецінення валюти, не відбивається негативно на добробуті населення країни, якщо вона:

- а) не погіршує умов зовнішньої торгівлі;
- б) не скорочує обсягу державних резервів;
- в) супроводжується реальною індексацією грошових доходів населення;
- г) всі відповіді вірні.

Типові задачі та вправи

І рівень

Вправа 1. Заповніть таблицю:

Характеристики малої відкритої економіки	Характеристики великої відкритої економіки

Задача 1. Визначте курс євро в доларах США на початку 2021 р., якщо ціна 1 долара 28 грн., а 1 євро – 33,5 грн.

Задача 2. Розрахуйте реальний курс української гривні в доларах США, якщо номінальний курс гривні становить 0,036 долара за 1 гривню, а ціни в США зросли на 5%, в Україні – на 7,9%.

Прівень

Задача 3. Користуючись таблицею попиту та пропозиції фотоапаратів на внутрішньому ринку України, виконайте наступні завдання:

- а) визначте величину імпорту фотоапаратів, якщо на світовому ринку встановилася ціна 1600 грн. за один фотоапарат;
- б) якщо після цього уряд запровадить ввізне мито у розмірі 800 грн. за один фотоапарат, що відбудеться:
  - з величиною виробництва фотоапаратів підприємствами України,
  - з величиною споживання фотоапаратів у країні,
  - з обсягом імпорту фотоапаратів у країну;
- в) визначте величину надходжень від ввізного мита у державний бюджет країни;
- г) побудуйте графіки попиту і пропозиції фотоапаратів.

Ціна, грн.	Величина попиту, тис. шт.	Величина пропозиції, тис. шт.
3600	20	240
3000	40	220
2400	100	180
2000	140	140
1600	180	80
1200	280	40

Задача 4. Нехай у споживчому кошику лише 3 товари у кількостях 10, 20, 30 одиниць відповідно. Їх ціни у двох валютах наведені в таблиці. Визначте курс долара по відношенню до марки.

	Ціна за одиницю товару		
	А	Б	В
У доларах	4	2	1
У марках	60	40	30

Задача 5. Обмінний курс гривні до долара США на початку 2020 р. становив 28,3 грн./дол. Протягом року рівень цін в США зріс на 4%, а в Україні – на 18%. Яким має бути номінальний курс гривні до долара США, щоб реальний курс залишився незмінним?

Задача 6. Розрахуйте в мільйонах доларів США обсяг експорту України, якщо сальдо торговельного балансу є від’ємним і становить 24,6 млн. дол. США, а імпорт товарів реалізовано на суму 345,42 млн. грн. курс долара США становить 28 грн. за 1 долар.

Задача 7. За наведеним прикладом витягу з платіжного балансу уявної країни визначити сальдо платіжного балансу і проаналізувати його.

Розділ	Стаття	Надходження (+)	Платежі (-)	Сальдо, млрд.\$	
ПОТОЧНИЙ РАХУНОК					
I.	1. Експорт товарів	+ 2			
	2. Імпорт товарів		- 3		
	<i>3. Торговельний баланс</i>				
	4. Експорт послуг	+ 5			
	5. Імпорт послуг		- 8		
	<i>6. Баланс товарів і послуг</i>				
	7. Чисті доходи на інвестиції				- 1
	8. Чисті грошові перекази				+ 3
<i>9. Баланс поточного рахунку</i>					
РАХУНОК КАПІТАЛУ					
II.	10. Приплив капіталу в країну	+ 4			
	11. Відплив капіталу з країни		- 2		
	<i>12. Баланс рахунку капіталу</i>				
III.	13. ЗАГАЛЬНИЙ БАЛАНС ПОТОЧНОГО РАХУНКУ І РАХУНКУ КАПІТАЛУ				

Аналітичні завдання

1. На основі даних додатку Е за 2000–2019 рр. проаналізуйте динаміку географічної структури:

- а) експорту товарів;
- б) імпорту товарів.

2. На основі даних додатку Ж за 2000–2019 рр. проаналізуйте географічну структуру:

- а) експорту послуг;
- б) імпорту послуг.

Опрацювання базової літератури: 2, 6, 8, 13, 14.

Опрацювання допоміжної літератури: 17, 22.

Електронні та Інтернет-ресурси: 26, 29, 35.

ГЛОСАРІЙ

Автономне споживання – це частина споживання, яка не залежить від використовуваного доходу і здійснюється домогосподарством за будь-яких обставин.

Автономні інвестиції – це інвестиції, здійснення яких не зумовлене зростанням національного доходу.

Агрегування – це об'єднання індивідуальних показників, які характеризують окремих ринку або товар, в єдині національні показники (ВВП, рівень цін, рівень безробіття, сукупний попит).

Баланс народного господарства – це система взаємопов'язаних макропоказників, створена у 20-ті рр. XX ст. в СРСР, за допомогою яких аналізувалась і описувалась модель централізованої планової економіки.

Безробіття – цетакий стан ринку праці, за якого пропозиція праці перевищує попит на неї.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це сукупна ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених підприємствами, організаціями та установами в поточному періоді на економічній території країни. У ВВП не входить продукт, створений за кордоном із використанням факторів виробництва даної країни.

Валовий національний продукт (ВНП) – це сума доданих вартостей, створених з використанням факторів виробництва, що належать даній країні та її громадянам.

Гранична схильність до заощадження – це частка приросту заощадження домогосподарства у прирості його використовуваного доходу.

Гранична схильність до споживання – це частка приросту споживання домогосподарства у прирості його використовуваного доходу.

Гроші – це загальний еквівалент для всіх інших товарів, тобто вони служать для вираження вартості усіх інших товарів.

Грошова база (B) – це готівка поза банківською системою, а також резерви комерційних банків, що зберігаються в Центральному банку.

Грошова маса (M) – це вся сукупність запасів грошей у всіх їх формах (готівкових та безготівкових), які перебувають у розпорядженні суб'єктів грошового обігу у певний момент.

Грошовий агрегат – це показник грошової маси, що характеризує певний набір її елементів залежно від їх ліквідності.

Грошовий ринок – це сектор ринку, на якому здійснюється купівля-продаж грошей як специфічного товару, формується пропозиція, попит та ціна на цей товар.

Держава – це всі державні інститути і заклади, що виробляють суспільні блага.

Державні видатки – це витрати, пов'язані з діяльністю держави.

Держаний борг – це сума бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків.

Державний бюджет – це фінансовий план видатків держави та джерел їх покриття (за рік), затверджується у законодавчому порядку.

Дефіцит державного бюджету – це перевищення видатків над доходами у державному бюджеті.

Дефляція – загальний рівень цін падає, а купівельна спроможність грошей підвищується.

Домогосподарства – це всі приватні господарські осередки всередині країни, діяльність яких спрямована на задоволення власних потреб.

Емісія – це випуск в обіг грошей і цінних паперів.

Економічна політика – це сукупність економічних цілей та завдань, а також цілеспрямованих дій держави на господарські процеси на макро- і мікрорівнях з метою створення і вдосконалення рамкових умов економічного розвитку в межах обраного економічного ладу.

Економічне зростання – це постійне довгострокове збільшення реального ВВП країни.

Зайняті – це особи працездатного віку, що виконують будь-яку оплачувану роботу, а також ті, хто тимчасово не працює через хворобу, страйк чи відпустку.

Закордон – це усі економічні суб'єкти, що мають постійне місце розташування за межами даної країни, іноземні держави.

Заощадження – це частина використовуваного доходу, яка у поточному періоді не використовується домогосподарством, а призначена для забезпечення споживання у майбутньому.

Інвестиції – це економічні ресурси, які використовуються для вкладення в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності у країні та за її межами з метою привласнення прибутку.

Індуційоване споживання – це частина споживання, яка залежить від використовуваного доходу.

Індуційовані інвестиції – це інвестиції, похідні від автономних, що залежать від обсягу національного доходу і є функцією від його приросту.

Інфляція – це процес знецінення грошей внаслідок перевищення кількістю грошових знаків, які перебувають в обігу, суми цін товарів і послуг, що виявляється у їх зростанні.

Інфляційний шок – це одноразове підвищення рівня цін, котре може стати імпульсом для прискорення процесу інфляції, а може і не стати.

Коефіцієнт акселерації показує, у скільки разів зростуть нові інвестиції у відповідь на зміни в обсягах виробництва.

Конверсія боргів – це усі механізми, що забезпечують зміну зовнішнього боргу перед іншими зобов'язаннями, менш обтяжливими для боржника.

Кредитна мультиплікація – це процес емісії платіжних засобів у рамках системи комерційних банків.

Крива IS – це крива рівноваги на ринку благ, вона є геометричним місцем точок рівноваги інвестицій та заощаджень за будь-яких значень відсотка і доходу.

Крива LM – це геометричне місце рівноважних точок на грошовому ринку у довгостроковому періоді.

Курс валюти – це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої.

Ліквідність грошей – це здібність грошей брати участь у негайному придбанні благ.

Макроекономіка – це розділ економічної теорії, що вивчає економіку країни як єдине ціле.

Методологія макроекономіки – це сукупність підходів і прийомів пізнання економічних відносин і процесів на рівні економіки як цілого.

Монетарна політика – це один з головних інструментів державного регулювання економіки, де державне регулювання ринку грошей здійснюється центральним банком.

Мультиплікатор автономних витрат – це коефіцієнт, що вказує на перевищення приросту доходу над приростом інвестицій.

Національна економіка – це складна господарська система, яка являє собою взаємозв'язані сфери, сектори, галузі.

Національний ринок – це система соціально-економічних відносин, за допомогою яких здійснюється обіг капіталу, купівля-продаж трудових послуг та реалізація вироблених економічних благ у межах окремого національного господарства.

Оптимум Парето – це максимум добробуту, за якого неможливо покращити становище будь-кого шляхом зміни обсягу виробництва та обміну, не погіршивши становища інших.

Первинні доходи – це доходи, які отримують суб'єкти економіки в процесі первинного розподілу створеної вартості.

Підприємства – це усі суб'єкти господарювання, зареєстровані всередині країни, діяльність яких спрямована на отримання прибутку.

Податки – це обов'язкові примусові платежі, стягувані державою та місцевою владою з фізичних та юридичних осіб.

Пролонгація – це перенесення строків платежів за державним боргом.

Попит на гроші – це запас, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент.

Предмет макроекономіки – вивчення умов формування загальної рівноваги, наслідків її порушення та засобів підтримання.

Пропозиція грошей – це сума готівки поза банківською системою і депозитів, що економічні агенти за необхідності можуть використовувати для угод.

Простий грошовий (депозитний) мультиплікатор – це коефіцієнт показує максимальну кількість нових кредитних грошей, яку може утворити кожна гривня надлишкових резервів за певної величини обов'язкових резервів.

Профіцит держбюджету – це перевищення доходів над видатками державного бюджету.

Ринок праці – це система соціально-економічних відносин між роботодавцями та найманими працівниками з приводу купівлі-продажу трудових послуг за цінами, що складаються під впливом співвідношення попиту та пропозиції.

Розрив ВВП – це коливання фактичного обсягу ВВП навколо потенційного характеризується

Середня схильність до споживання – це частка споживання домогосподарства у його використовуваному доході.

Середня схильність до заощадження – це частка заощадження домогосподарства у його використовуваному доході.

Система національних рахунків (СНР) – це сукупність взаємопов'язаних показників та класифікацій, яка віддзеркалює реальні явища і процеси економіки на макрорівні.

Система соціального захисту – сукупність заходів, що здійснюються в суспільстві для забезпечення суспільнонормальних умов матеріального і духовного життя населення.

Соціальна безпека – стан життєдіяльності людини в суспільстві, що характеризується стійкістю щодо впливу тих факторів, які створюють загрозу падіння рівня і якості її життя.

Соціальні гарантії – зобов'язання суспільства перед своїми членами щодо суспільного нормального рівня задоволення їх основних потреб.

Споживання – це частина використовуваного доходу, що використовується домогосподарством для задоволення власних потреб у поточному періоді.

Стагфляція – співіснування високих темпів інфляції та б/р в період стагнації економіки (спад економічної активності в країні).

Сукупний попит – це реальний обсяг національного виробництва, який споживачі, фірми, іноземці та уряд готові купити у певний період за різного рівня цін. Це сума усіх індивідуальних попитів на кінцеві товари та послуги, які пропонуються в країні.

Сукупна пропозиція – це реальний обсяг національного виробництва, який виробники здатні виготовити та поставити на національний ринок за різного рівня цін.

Схильність до споживання (заощадження) – це психологічний чинник, який впливає на прагнення людини споживати (заощаджувати).

Фіскальна (бюджетно-податкова) політика – це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво не інфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому.

Швидкість обігу грошей – це показник, що характеризує частоту, з якою кожна одиниця наявних в обігу грошей використовується в середньому для реалізації товарів і послуг за певний період.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Базилінська О. Я. Макроекономіка: навчальний посібник. Вид. 2-ге. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.
2. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підручник. Вид. 4-те, перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 743 с.
3. Башнянин Г. І. Макроекономічна теорія : навчальний посібник. К. : Патерик, 2018. 552 с.
4. Гронтковська Г. Е. Макроекономіка: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 672 с.
5. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Макроекономіка : навчальний посібник / Мацелюх Н. П., Максименко І. А., Теліщук М. М. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2018. 456 с.
6. Козакова О. М., Забарна Е. М. Макроекономіка : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 427 с.
7. Корсікова Н. М. Макроекономіка : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Львів : Магнолія-2006, 2015. 248 с.
8. Кулішов В. В. Макроекономіка: основи теорії і практикум : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. Львів : Магнолія 2006, 2015. 256 с.
9. Макаренко М. І. Макроекономіка: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 216 с.
10. Макаренко П. М., Калініченко О. В., Дивнич О. Д. Макроекономіка : навчальний посібник. Полтава, РВВ ПДАА, 2014. 363 с.
11. Радіонова І. Ф., Бурлай Т. В., Алімпієв Є. В. Макроекономіка – 2 : навч. посіб. К., Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. 423 с.
12. Скорик Г. І., Швецова М. Б., Стецюк П. І. Вступ до макро- і мікроекономіки : навчальний посібник. Вид. 2-ге. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 164 с.

13.Тюхтенко Н. А., Синякова К. М. Макроекономіка : навчальний посібник для студентів ВНЗ. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 351 с.

14. Федоренко Н. М., Сокол Н. А. Макроекономіка: навч. посібник у структурно-логічних схемах. Харків: Монограф, 2018. 114 с.

15. Шинкар В. А., П'ясецька-Устич С. В. Макроекономіка: теорія і практикум : навч. посіб. Ужгород : РІК-У, 2017. 477 с.

Допоміжна

16. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка : підручник. У 2 кн. / Панчишин С. М., Островерх П. І., Буняк В. Б. та ін. ; за ред. С. М. Панчишина, П. І. Островерха. Кн. 1 : Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. Вид 2-ге., виправл. і доповн. К. : Знання, 2013. 615 с.

17. Данилович-Кропивницька М. Л., Стецюк П. І., Тивончук І. О. Макроекономіка : навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. 291 с.

18.Кораблін С. О. Макроекономічна динаміка України: пастка сировинних ринків : монографія. Київ, 2017. 308 с.

19.Пустовойт О. В. Інституційна природа економічних циклів. Досвід України : монографія. К., 2016. 388 с.

20.Радіонова І. Ф., Усик В. І. Макроекономічний аналіз національної економіки : навч. посібник. Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2015. 304 с.

21.Солонінко К. С. Макроекономіка: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 200 с.

22.Старостенко Г. Г. Онишко С. В. Поснова Т. В. Національна економіка : навчальний посібник. К. : Ліра-К, 2016. 432 с.

23.Стратегії економічного розвитку: мікро- та макроекономічний рівні : колект. монографія / Безчасний О. У. та ін. ; за заг. ред. О. Л. Гальцової. Запоріжжя ; Херсон : Гельветика, 2017. 347 с.

24. Шульга О. А. Національна економіка : курс лекцій. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 82 с.

25. Шупик І. І. Макроекономіка в поняттях, схемах, таблицях : навчальний посібник. Київ : Патерик, 2019. 167 с.

Електронні ресурси

26. Макроекономіка : навчальний посібник / Бакланова О. Г., Брагарник О. О., Даниліна С. О. та ін.; за ред. М. І. Зверькова. 2015. 267 с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/np_2015.pdf (дата звернення: 10.02.2021)

27. Макроекономіка: базовий курс : навчальний посібник / Малий І. Й., Радіонова І. Ф., Куценко Т. Ф., Федірко Н. В. Київ : КНЕУ, 2016. 246 с. URL:[https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of Economics and Administrati on/kmdu%20fetau/Publications/PosD196bnik_52012817_0329.pdf](https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administrati on/kmdu%20fetau/Publications/PosD196bnik_52012817_0329.pdf)(дата звернення: 10.02.2021)

28.Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій / Малий І. Й., Радіонова І. Ф., Куценко Т. Ф., Федірко Н. В. та ін. Київ : КНЕУ, 2017. 200 с. URL: [https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of Economics and Administration/kmdu%20fetau/2017/Macro e-lectures 2017_.pdf](https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/kmdu%20fetau/2017/Macro_e-lectures_2017_.pdf)(дата звернення: 10.02.2021)

Інтернет-ресурси

29. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 10.02.2021)

30. Державна фіскальна служба України. URL:<https://www.sfs.gov.ua>. (дата звернення: 10.02.2021)

31. Законодавство України. URL:<https://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.02.2021)

32. Міжнародний валютний фонд. URL:<https://www.inf.org>. (дата звернення: 10.02.2021)

33. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL:<https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2021)

34. Міністерство фінансів України. URL:<https://www.mof.gov.ua>. (дата звернення: 10.02.2021)

35. Національний банк України. URL:<https://www.bank.gov.ua>. (дата звернення: 10.02.2021)

36. Світова організація торгівлі. URL:<https://www.wto.gov.ua>. (дата звернення: 10.02.2021)

37. Світовий банк. URL:<https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 10.02.2021)

ДОДАТКИ

Зведені національні рахунки України
Рахунок товарів і послуг (у фактичних цінах; млн грн.)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Ресурси													
Випуск (в основних цінах)	1565055	2072172	1955685	2388289	2895283	3150653	3189558	3354027	4189241	5058294	6255397	7493469	8370824
Імпорт товарів і послуг	364373	520588	438860	580944	788901	806004	778143	826764	1097854	1341115	1662128	1919862	1957770
Податки на продукти	88212	126425	119988	130957	184195	200912	188604	206336	302344	367786	473084	550472	565943
Субсидії на продукти	-2275	-2545	-3124	-2547	-1917	-3973	-2311	-2140	-3187	-5647	-8763	-8066	-10373
Усього	2015365	2716640	2511409	3097643	3866462	4153596	4153994	4384987	5586252	6761548	8381846	9955737	10884164
Використання													
Проміжне споживання	930261	1247996	1159204	1434130	1775482	1888496	1853194	1971308	2499854	3035066	3735836	4475279	4947994
Кінцеві споживчі витрати	558581	758902	772826	914230	1113008	1287542	1397512	1429959	1723629	2032328	2618126	3209292	3704903
Індивідуальні	509533	695618	709025	838213	1030635	1194791	1304031	1316757	1568173	1840262	2359985	2884971	3356993
Колективні	49048	63284	63801	76017	82373	92751	93481	113202	155456	192066	258141	324321	347910
Валове нагромадження основного капіталу	198348	250158	167644	195927	241785	283116	263661	224327	269422	368691	470327	628296	700617
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	4685	14379	-12274	3616	27714	2325	-13761	-12077	47231	148581	124730	32721	-109898
Придбання за виключенням вартості	285	346	445	375	520	756	208	341	188	929	137	784	1500
Експорт товарів і послуг	323205	444859	423564	549365	707953	691361	653180	771129	1045928	1175953	1432690	1609365	1639048
Усього	2015365	2716640	2511409	3097643	3866462	4153596	4153994	4384987	5586252	6761548	8381846	9955737	10884164

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Валовий внутрішній продукт України¹

Роки	У фактичних цінах		Індекси фізичного обсягу			Індекси-дефлятори
	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт
	млн грн.	грн.	відсотків до попереднього року		відсотків до 2010 р.	відсотків до попереднього року
2000	170070	3582	105,9	106,7	-	123,1
2001	204190	4340	109,2	111,1	71,5	109,9
2002	225810	4855	105,2	106,3	75,4	105,1
2003	267344	5801	109,6	110,5	82,5	108,0
2004	345113	7535	112,1	113,0	92,3	115,1
2005	441452	9709	102,7	103,5	95,1	124,5
2006	544153	12076	107,3	108,1	102,3	114,8
2007	720731	16150	107,9	108,6	110,7	122,7
2008	948056	21419	102,3	102,9	113,2	128,6
2009	913345	20564	85,2	85,6	96,1	113,0
2010	1082569	24429	104,1	104,6	100,0	113,8
2011	1302079	29519	105,2	105,6	105,4	114,3
2012	1411238	32002	100,3	100,6	105,6	108,1
2013*	1465198	33965	100,0	100,2	105,7	104,3
2014**	1586915	36904	93,4	93,7	98,8	115,9
2015**	1988544	46413	90,2	90,6	89,1	138,9
2016**	2385367	55899	102,4	102,9	91,3	117,1
2017**	2983882	70233	102,5	102,9	93,5	122,1
2018**	3560596	84235	103,4	103,9	96,7	115,4
2019**	3978400	94661	103,2	103,8	×	108,2

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

** Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

¹ Відповідно до «Методологічних положень оновленої версії системи національних рахунків 2008 року» (наказ Державної служби статистики України від 17.12.2013р. № 398).

Додаток В

Валовий внутрішній продукт України за категоріями кінцевого використання у фактичних цінах*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Млн грн.									
Валовий внутрішній продукт	1079346	1299991	1404669	1465198	1586915	1988544	2385367	2983882	3560596	3978400
Кінцеві споживчі витрати, у тому числі:	897583	1094231	1221163	1329632	1429959	1723629	2032328	2618126	3209292	3704903
домашніх господарств	680164	858905	950212	1047096	1120876	1331526	1569702	1977640	2438778	2918278
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	8155	9619	8984	10265	12873	15788	18899	23865	30977	39841
сектору загального державного управління	209264	225707	261967	272271	296210	376315	443727	616621	739537	746784
індивідуальні споживчі витрати	137014	147603	174615	184189	183008	220859	251661	358480	415216	398874
колективні споживчі витрати	72250	78104	87352	88082	113202	155456	192066	258141	324321	347910
Валове нагромадження основного капіталу	183867	229403	266795	247054	224327	269422	368691	470327	628296	700617
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	41068	61774	37508	23641	-12077	47231	148581	124730	32721	-109898
Придбання за виключенням вибуття цінностей	361	501	728	200	341	188	929	137	784	1500
Експорт товарів і послуг	507869	647608	670319	629401	771129	1045928	1175953	1432690	1609365	1639048
Імпорт товарів і послуг	551402	733526	791844	764730	826764	1097854	1341115	1662128	1919862	1957770
	Відсотків до підсумку									
Валовий внутрішній продукт	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Кінцеві споживчі витрати	83,2	84,2	86,9	90,7	90,1	86,7	85,2	87,7	90,1	93,1
домашніх господарств	63,0	66,1	67,7	71,4	70,6	67,0	65,8	66,3	68,5	73,3
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	0,8	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0
сектору загального державного управління	19,4	17,4	18,6	18,6	18,7	18,9	18,6	20,6	20,7	18,8
індивідуальні споживчі витрати	12,7	11,4	12,4	12,6	11,5	11,1	10,6	12,0	11,7	10,0
колективні споживчі витрати	6,7	6,0	6,2	6,0	7,2	7,8	8,0	8,6	9,0	8,8
Валове нагромадження основного капіталу	17,0	17,6	19,0	16,9	14,2	13,5	15,5	15,8	17,7	17,6
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	3,8	4,8	2,7	1,6	-0,8	2,4	6,2	4,2	0,9	-2,7
Придбання за виключенням вибуття цінностей	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Експорт товарів і послуг	47,1	49,8	47,7	43,0	48,6	52,6	49,3	48,0	45,2	41,2
Імпорт товарів і послуг	51,1	56,4	56,4	52,2	52,1	55,2	56,2	55,7	53,9	49,2

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та з 2014 року – також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Додаток Д

Капітальні інвестиції за видами активів у 2010–2019 рр.¹

млн грн.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	180575	241286	273256	249873	219420	273116	359216	448461	578726	623979
інвестиції у матеріальні активи	173663	231910	264854	239394	212035	254731	347390	432039	542335	600568
житлові будівлі	25754	26582	34256	36129	33177	45610	44865	53372	57396	58015
нежитлові будівлі	37157	49113	54773	45252	40860	43331	59398	65605	88846	100468
інженерні споруди	39063	57935	61380	51844	46599	50949	67517	78563	111315	149153
машини, обладнання та інвентар	54059	71771	77015	79033	68949	84423	123133	154722	187650	198455
транспортні засоби	11025	17014	27016	16247	13830	19650	36686	60124	73926	65871
земля	1182	2270	1755	1019	999	1442	1916	1994	1673	2230
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1797	2890	1780	2358	2034	2763	3163	3728	4528	6000
інші матеріальні активи	3626	4334	6878	7511	5586	6564	10713	13931	17000	20376
інвестиції у нематеріальні активи	6913	9376	8402	10480	7385	18385	11826	16422	36391	23411
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	3044	4102	3656	5631	2974	12458	4181	5718	23804	7309
програмне забезпечення та бази даних	2802	3254	3409	3478	3207	4908	6315	8196	9476	10215

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014–2019 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Географічна структура експорту-імпорту товарів України

(млн дол. США)

	Всього ¹	Країни СНД ²	Інші країни світу ²	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Експорт									
2000	14572,5	4459,7	10112,8	4680,2	4576,3	3475,7	731,5	1217,5	7,0
2001	16264,7	4639,0	11625,7	5720,9	5536,1	4006,6	877,0	1011,9	7,4
2002	17957,1	4320,1	13637,0	6515,8	6384,0	5125,0	1055,2	936,9	4,1
2003	23066,8	5942,0	17124,8	9147,4	8705,9	5503,1	1250,3	1219,2	4,8
2004	32666,1	8409,4	24256,7	11764,3	11061,6	8178,3	1758,0	2544,2	11,7
2005	34228,4	10531,1	23697,3	10881,4	10293,3	8576,9	2393,9	1831,2	13,7
2006	38368,0	12351,1	26016,9	12625,5	12166,3	8446,2	2373,7	2550,9	17,9
2007	49296,1	18087,0	31209,1	14773,8	14021,3	10881,6	2792,0	2686,3	15,7
2008	66967,3	23166,3	43801,0	19732,8	18265,7	15887,0	3902,4	4144,0	64,0
2009	39695,7	13472,9	26222,8	10264,5	9514,3	12131,7	2627,8	1124,2	21,6
2010	51405,2	18740,6	32664,6	13829,6	13085,3	13715,4	3018,7	2000,0	28,4
2011	68394,2	26177,0	42217,2	18442,4	18021,5	17737,8	3344,2	2552,3	29,8
2012	68830,4	25318,6	43511,8	17424,0	17123,7	17681,1	5638,2	2607,7	50,9
2013	63320,7	22077,3	41243,4	17064,2	16758,6	16813,0	5094,7	2163,6	40,1
2014 ³	53901,7	14882,3	39019,4	17122,1	17002,9	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
2015 ³	38127,1	7806,1	30321,0	13248,3	13015,2	12378,9	3803,3	785,6	13,6
2016 ³	36361,7	6031,5	30330,2	13790,1	13496,3	11796,3	3865,1	735,2	18,3
2017 ³	43264,7	6916,4	36348,3	17901,9	17533,4	12967,3	4047,7	1207,9	71,9
2018 ³	47335,0	7025,2	40309,8	20606,0	20157,0	13754,1	4127,0	1620,0	48,6
2019 ³	50054,6	—	—	26739,5	20750,7	16646,1	4971,5	1467,9	59,0

Продовження додатку Е										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Імпорт										
2000	13956,0	8029,6	5926,4	4311,5	4047,7	842,3	136,4	581,4	54,7	
2001	15775,1	8821,0	6954,1	4981,7	4755,0	982,0	198,5	740,9	51,0	
2002	16976,8	8952,4	8024,4	5751,1	5516,8	1187,4	177,3	856,7	51,5	
2003	23020,1	11468,4	11551,7	8165,6	7883,2	2011,3	248,8	1072,2	53,4	
2004	28996,8	15189,2	13807,6	9887,2	9564,8	2592,8	279,7	966,1	81,5	
2005	36136,3	16988,3	19148,0	12666,4	12211,3	4685,5	426,2	1265,5	103,9	
2006	45038,6	20112,3	24926,3	16804,2	16232,2	6143,7	413,0	1465,3	99,5	
2007	60618,0	25469,3	35148,7	23048,9	22274,5	9042,2	673,1	2255,4	128,4	
2008	85535,3	33377,8	52157,5	30477,0	28928,6	15497,7	1559,1	4190,6	431,7	
2009	45433,1	19692,6	25740,5	16233,8	15438,5	6538,6	617,6	2197,9	149,4	
2010	60742,2	26697,4	34044,8	20004,5	19151,4	10023,3	874,4	2879,4	261,4	
2011	82608,2	37212,4	45395,8	27065,9	25805,8	13279,9	940,6	3913,9	194,0	
2012	84717,6	34497,2	50220,4	27569,6	26237,2	17140,5	851,3	4446,7	195,7	
2013	76986,8	27941,6	49045,2	28566,2	27046,5	15237,3	749,8	4339,9	93,7	
2014 ³	54428,7	17276,9	37151,8	22383,0	21069,1	10848,3	679,9	3021,5	182,2	
2015 ³	37516,4	10485,5	27030,9	16665,3	15330,2	7235,8	601,7	2336,6	169,6	
2016 ³	39249,8	8565,4	30684,4	18470,2	17140,8	8920,5	553,9	2594,8	120,6	
2017 ³	49607,2	11477,9	38129,3	22922,4	20799,4	10679,4	719,0	3615,6	151,4	
2018 ³	57187,6	13209,1	43978,5	25370,8	23216,5	13617,3	757,9	4110,6	69,3	
2019 ³	60800,2	-	-	38001,9	25012,2	17394,5	819,2	4397,7	116,8	

¹ З урахуванням нерозподілених обсягів товарів.

² Починаючи з даних 2019 року графі не заповнюються.

³ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Географічна структура експорту-імпорту послуг України

(млн дол. США)

	Всього ¹	Країни СНД ²	Інші країни світу ²	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія	Невизначені країни
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Експорт										
2000	3486,8	2136,8	1350,0	778,2	772,6	267,1	28,4	186,3	1,5	88,5
2001	3544,4	2146,9	1397,5	806,5	803,1	270,1	35,2	177,2	1,8	106,7
2002	4055,3	2421,4	1633,9	984,5	974,2	268,9	36,2	215,3	6,0	123,0
2003	4248,0	2302,7	1945,3	1199,8	1180,7	318,2	51,9	259,5	3,0	112,9
2004	5307,9	2497,3	2810,6	1653,8	1561,2	424,3	51,4	409,3	3,1	268,7
2005	6134,7	2815,5	3319,2	1870,4	1767,9	593,1	72,2	476,8	6,9	299,8
2006	7505,5	3409,9	4095,6	2360,8	2273,7	734,2	94,3	574,8	10,5	321,0
2007	9038,9	3666,3	5372,6	3154,1	2983,0	939,0	125,9	793,1	16,4	344,1
2008	11741,3	4245,5	7495,8	4176,4	4118,8	1380,5	203,1	1247,2	26,4	462,2
2009	9598,3	3826,6	5771,7	2936,1	3024,5	1162,4	164,4	1117,5	31,3	360,0
2010³	11759,4	5609,6	6149,8	3298,5	3194,8	1072,2	152,9	1235,7	40,8	349,7
2011³	13792,2	6243,0	7549,2	4103,7	3617,3	1187,4	166,5	1483,5	136,2	471,9
2012³	13599,1	6029,0	7570,1	4027,3	3846,7	1331,1	183,1	1513,9	233,8	280,9
2013³	14836,3	6050,7	8785,6	4973,6	4297,1	1500,1	164,1	1771,0	82,7	294,0
2014³	11520,8	4034,3	7486,5	4431,0	3991,6	1350,7	131,3	1242,8	71,5	258,9
2015³	9736,6	3544,8	6191,8	3521,4	2927,9	1120,3	145,1	1134,7	91,0	179,3
2016³	9868,0	3727,9	6140,1	3499,0	3004,9	1154,5	125,1	1132,9	37,8	190,8
2017³	10714,3	3763,9	6950,4	4019,5	3452,7	1301,9	149,3	1184,8	31,1	263,8
2018³	11637,9	3701,3	7936,6	4665,2	3979,9	1480,9	161,4	1338,2	28,3	262,6
2019³	15628,9	-	-	11610,6	4469,0	1951,3	178,6	1631,9	40,9	215,6

Продовження додатку Ж										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Імпорт									
2000	1150,9	213,2	937,7	400,9	376,4	68,0	6,1	290,6	1,0	171,1
2001	1147,5	230,6	916,9	391,4	378,3	67,2	5,9	304,0	0,6	147,8
2002	1191,6	292,7	898,9	414,5	394,8	65,2	8,1	243,3	0,5	167,3
2003	1458,0	333,3	1124,7	544,1	518,2	82,2	13,0	268,0	0,5	216,9
2004	2058,6	399,1	1659,5	877,7	897,8	233,3	20,6	283,4	1,1	243,4
2005	2935,0	509,3	2425,7	1220,2	1300,0	462,5	28,7	391,7	1,7	320,9
2006	3719,4	690,4	3029,0	1703,9	1797,9	534,8	50,7	396,1	1,7	341,8
2007	4980,6	799,8	4180,8	2402,1	2604,9	745,5	61,9	574,7	2,7	393,9
2008	6468,0	1058,0	5410,0	3488,9	3854,0	1156,7	87,0	570,4	4,9	102,1
2009	5173,5	787,2	4386,3	2640,2	3049,1	1038,8	43,2	450,4	7,2	206,5
2010³	5447,7	939,8	4507,9	2420,9	3029,4	1223,0	45,0	571,0	8,0	240,0
2011³	6235,2	1173,3	5061,9	2813,9	3403,7	1402,0	36,5	572,0	10,2	227,3
2012³	6736,1	1251,2	5484,9	3055,9	3709,8	1577,5	37,6	510,0	6,7	297,2
2013³	7609,0	1490,4	6118,6	3556,0	4252,6	1617,1	35,2	585,1	4,3	320,9
2014³	6373,1	1204,0	5169,1	3002,6	3148,8	920,8	44,3	694,8	3,6	503,1
2015³	6373,1	1204,0	5169,1	3002,6	3148,8	920,8	44,3	694,8	3,6	503,1
2016³	5326,5	672,6	4653,9	2400,7	2421,6	888,8	40,7	773,4	1,3	549,0
2017³	5476,1	650,4	4825,7	2558,6	2532,5	1086,3	80,8	724,9	1,7	373,4
2018³	6308,8	688,5	5620,3	3238,1	3355,8	1334,7	155,8	535,5	2,5	353,7
2019³	6942,2	-	-	4096,4	3728,9	1613,3	207,9	599,9	2,9	421,8

¹Загальні обсяги експорту-імпорту послуг за 2000-2012 роки уточнено відповідно до Методики ретроспективного перерахунку вартості послуг з переробки у зовнішньоекономічній діяльності (наказ Держстату від 31.12.2014 №419) без розподілу за географічною структурою.

²Інформація за 2010-2013 наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, за 2014-2016 - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, за 2017-2019 - без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

³Починаючи з даних 2019 року графі не заповнюються.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Індекси споживчих цін на товари та послуги в Україні у 2002-2019 рр.

(до попереднього року; відсотків)

ІСЦ	Продукти харчування та безалкогольні напої	Алкогольні напої, тютюнові вироби	Одяг і взуття	Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	Охорона здоров'я	Транспорт	Зв'язок	Відпочинок і культура	Освіта	Ресторани та готелі	Різні товари та послуги	
2002	100,8	99,9	101,1	101,0	102,3	100,6	103,6	101,7	104,4	102,2	107,2	109,2	101,8
2003	105,2	106,3	102,2	100,6	104,3	101,6	103,9	103,7	104,8	102,1	106,6	108,4	102,8
2004	109,0	111,4	104,7	101,0	107,1	103,0	105,3	110,9	100,0	102,8	108,1	109,2	105,6
2005	113,5	116,2	106,5	101,9	109,0	104,7	109,7	120,0	100,7	103,9	113,1	117,5	106,2
2006	109,1	105,3	106,2	102,3	134,1	102,0	106,3	114,3	108,5	103,1	117,0	116,4	106,0
2007	112,8	109,7	107,8	102,0	142,5	102,3	110,2	109,5	110,4	104,4	115,5	112,7	108,1
2008	125,2	135,7	114,9	102,8	114,2	107,6	119,0	124,5	100,4	108,4	122,1	128,4	122,8
2009	115,9	111,9	136,0	108,0	125,5	122,1	131,5	120,7	107,1	119,7	122,3	116,3	127,7
2010	109,4	110,9	125,6	103,7	109,4	103,2	107,9	109,6	93,6	104,0	113,1	107,4	109,2
2011	108,0	106,4	116,0	101,6	117,1	102,9	106,7	117,6	100,6	103,7	108,9	107,8	107,3
2012	100,6	97,9	107,5	98,9	102,6	101,9	103,7	108,2	102,0	101,5	105,1	104,6	103,6
2013	99,7	97,8	108,4	97,0	100,3	99,7	102,3	102,0	101,2	99,7	103,4	101,9	102,0
2014 ¹	112,1	112,2	116,7	102,0	116,2	111,7	116,5	124,5	100,9	110,7	103,2	106,7	111,4
2015 ²	148,7	145,9	133,2	133,1	215,8	145,9	137,6	136,8	105,9	142,7	117,9	124,3	138,6
2016 ²	113,9	109,0	112,6	116,1	135,1	109,4	111,7	106,5	103,9	112,2	116,5	113,1	110,3
2017 ²	114,4	112,9	126,2	102,4	126,7	102,9	106,2	114,2	108,7	104,3	111,9	113,6	105,4
2018 ²	110,9	111,1	118,5	101,8	106,8	106,1	108,8	115,7	111,0	104,4	114,6	115,3	109,5
2019 ²	107,9	108,0	115,6	100,2	108,0	102,9	106,7	104,1	115,5	102,4	113,4	111,1	109,8

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

² Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Індекси цін виробників промислової продукції в Україні у 2013–2019 рр.

(до попереднього року, відсотків)

	2013	2014 ¹	2015 ²	2016 ²	2017 ²	2018 ²	2019 ²
Промисловість	99,9	117,1	136,0	120,5	126,4	117,4	104,1
<i>Добування промисловість і розроблення кар'єрів</i>	97,3	113,7	134,8	134,6	150,7	118,2	103,7
Добування кам'яного вугілля	92,5	111,3	126,0	115,7	147,7	121,6	99,1
Добування сирої нафти та природного газу	107,5	111,2	211,7	156,3	132,6	116,0	97,2
Добування металевих руд	96,6	117,8	110,7	123,3	157,8	114,6	108,9
<i>Переробна промисловість</i>	99,2	118,2	136,7	114,5	121,9	113,0	100,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	104,0	115,6	142,5	115,6	115,2	109,6	104,0
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	99,6	112,2	132,2	110,5	124,1	112,3	103,9
Виробництво молочних продуктів	106,2	115,3	121,0	119,6	125,5	112,5	110,6
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошнених виробів	104,7	113,6	149,9	111,6	114,5	114,6	112,2
Виробництво цукру	94,0	137,7	128,2	122,4	109,6	84,7	96,1
Виробництво напоїв	106,9	110,2	129,5	119,4	115,0	116,7	112,7
<i>Текстильне виробництво: виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів</i>	101,4	112,5	133,2	109,6	106,5	110,4	106,3
<i>Виготовлення виробів з дерева, виробництво паперу та поліграфічна діяльність</i>	101,5	117,3	149,1	110,8	107,1	112,2	100,5
<i>Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки</i>	93,3	128,4	130,8	111,6	160,8	117,7	96,2
<i>Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції</i>	98,7	126,0	149,2	97,8	115,1	110,6	99,2
<i>Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів</i>	105,8	119,0	133,0	114,3	109,4	112,7	113,5
<i>Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції</i>	102,2	112,3	137,5	110,6	111,7	112,6	107,3
<i>Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування</i>	95,0	126,3	135,3	120,1	135,0	116,7	90,9
<i>Машинобудування</i>	...	...	122,8	112,7	113,1	116,1	102,7
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	102,2	112,5	138,3	108,3	110,8	109,4	105,2
Виробництво електричного устаткування	100,6	111,6	134,1	105,9	113,4	122,4	95,6
Виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	101,5	108,4	127,0	118,7	110,7	111,4	103,3
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	95,8	105,0	113,4	112,5	116,2	118,3	106,3
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	102,3	115,9	134,4	130,6	124,9	128,3	111,4

... - відомості відсутні.

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя. ² Без урахування тимчасово окупованої території у Донецькій та Луганській областях.
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Характеристика домогосподарств України
(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки
Крим та м. Севастополя)

	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹	2018 ¹	2019 ¹
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,59	2,59	2,58	2,58	2,58	2,59	2,58	2,58	2,58	2,58
Середній розмір домогосподарства у розрахунку на умовних дорослих, осіб	2,12	2,11	2,11	2,11	2,10	2,11	2,11	2,11	2,11	2,11
Розподіл домогосподарств за кількістю осіб у їх складі	відсотків									
одна особа	23,4	23,6	22,4	22,6	22,8	20,3	19,7	19,9	19,7	19,5
дві особи	28,3	27,9	30,0	29,1	29,6	32,5	32,3	32,0	32,8	33,4
три особи	25,5	25,8	25,0	26,9	25,3	25,9	26,9	27,3	26,5	26,7
чотири особи і більше	22,8	22,7	22,6	21,4	22,3	21,3	21,1	20,8	21,0	20,4
Частка домогосподарств із дітьми до 18 років (%)	37,9	38,0	38,0	38,0	38,0	38,2	38,2	38,2	37,8	37,9
Частка домогосподарств без дітей (%)	62,1	62,0	62,0	62,0	62,0	61,8	61,8	61,8	62,2	62,1
Розподіл домогосподарств із дітьми (%) за кількістю дітей у їх складі										
одна дитина	73,6	74,9	75,6	75,4	73,6	75,7	76,0	75,4	75,1	74,6
дві дитини	23,4	22,5	21,8	22,4	23,3	21,2	21,4	21,9	21,4	22,6
три дитини і більше	3,0	2,6	2,6	2,2	3,1	3,1	2,6	2,7	3,5	2,8

¹ Без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Доходи та витрати населення України за 2007–2019 рр.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ¹	2013 ¹	2014 ^{1,2}	2015 ^{1,2}	2016 ^{1,2}	2017 ^{1,2}	2018 ^{1,2}	2019 ^{1,2}
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Доходи – всього	623289	845641	894286	1101175	1266753	1457864	1548733	1516768	1772016	2051331	2652082	3248730	3744060
в тому числі:													
заробітна плата	278968	366387	365300	449553	529133	609394	630734	615022	709590	898326	1209097	1529367	1758588
прибуток та змішаний дохід	95203	131139	129760	160025	200230	224920	243668	254307	323506	378213	477854	572065	678217
доходи від власності (одержані)	20078	28432	34654	67856	68004	80769	87952	85114	80035	75452	78673	91164	117003
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	229040	319683	364572	423741	469386	542781	586379	562325	658885	699340	886458	1056134	1190252
в тому числі:													
- соціальні допомоги	124472	180455	204101	237213	263633	301621	323123	311360	342562	337773	391776	465776	558537
- інші одержані поточні трансферти	18209	26092	32984	34397	40978	48333	58416	55084	79676	91007	112337	144165	193000
- соціальні трансферти в натурі	86359	113136	127487	152131	164775	192827	204840	195881	236647	270560	382345	446193	438715
Витрати та заощадження – всього	623289	845641	894286	1101175	1266753	1457864	1548733	1516768	1772016	2051331	2652082	3248730	3744060
в тому числі:													
придбання товарів та послуг	509533	695618	709025	838213	1030635	1194791	1304031	1316757	1568173	1840262	2359985	2884971	3356993
доходи від власності (спілячені)	16924	30406	37831	28844	29064	18567	21091	23495	18583	15564	21561	29975	39299
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	49053	67606	67053	72251	83931	97226	107345	145736	154187	182914	239898	302237	360225
в тому числі:													

(млн грн.)

Продовження додатку Л1													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
- поточні податки на доходи, майно тощо	35598	46926	45368	51112	60683	68716	72943	75446	104478	146930	199979	248511	295791
- внески на соціальне страхування	8326	11987	11796	13073	13827	16004	16273	16608	16383	1965	2417	2915	3854
- інші поточні трансферти	5129	8693	9889	8066	9421	12506	18129	53682	33326	34019	37502	50811	60580
нагромадження нефінансових активів	9939	29515	10493	19578	-1159	-2954	5378	2912	-2117	-5481	-32060	-22889	-40335
приріст фінансових активів	37840	22496	69884	142289	124282	150234	110888	27868	33190	18072	62698	54436	27878
з них:													
- приріст грошових вкладів та заощаджень в цінних паперах	94526	91212	2528	81024	43607	71689	104727	-118734	-106306	32528	62180	60951	65720
- заощадження в іноземній валюті	19908	32561	75834	44406	75922	63625	21509	32472	-2870	-63243	10452	32929	34180
- позики, одержані за виключенням погашених (-)	77043	116629	-39172	-31639	-8288	-13533	5284	-40115	-82752	-20518	12097	30092	24072
Нав'язний дохід	470953	634493	661915	847949	988983	1149244	1215457	1151656	1362599	1582293	2008278	2470325	2905821
Нав'язний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	10126	13716	14373	18486	21638	25206	26719	26782	31803	37080	47270	58442	69140
Реальний нав'язний дохід, у відсотках до відповідного періоду попереднього року	114,8	107,6	90,0	117,1	108,0	113,9	106,1	88,5	79,6	102,0	110,9	110,9	109,0

¹ Розрахунки здійснено відповідно до «Методологічних положень оновленої версії системи національних рахунків 2008 року» (Наказ Держстату України від 17.12.2013 № 398).

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.
Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

**Безробітне населення України (за методологією МОП)
за тривалістю пошуку роботи у 2010-2019 рр.¹**

(у середньому за період)

Роки	Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб	З них особи, які шукали роботу, намагались організувати власну справу		Середня тривалість пошуку роботи, місяців
		усього, тис. осіб	у % до всіх безробітних	
2010	1 713,9	1 648,4	96,2	7
2011	1 661,9	1 608,4	96,8	6
2012	1 589,8	1 542,4	97,0	6
2013	1 510,4	1 473,7	97,6	6
2014	1 847,6	1 801,6	97,5	5
2015	1 654,7	1 617,4	97,7	7
2016	1 678,2	1 634,8	97,4	7
2017	1 698,0	1 662,5	97,9	7
2018	1 578,6	1 546,0	97,9	6
2019	1487,7	1441,7	96,9	5

¹ Дані за 2010-2014 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, з 2015 року – також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [http: www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

Додаток Н

Населення України

(на 1 січня; тис. осіб)

	Чисельність наявного населення			Чисельність постійного населення		
	всього	у тому числі		всього	у тому числі	
		міське	сільське		чоловіки	жінки
2000	49429,8	33338,6	16091,2	49115,0	22754,7	26360,3
2001	48923,2	32951,7	15971,5	48663,6	22530,4	26133,2
2002¹	48457,1	32574,4	15882,7	48240,9	22316,3	25924,6
2003	48003,5	32328,4	15675,1	47823,1	22112,5	25710,6
2004	47622,4	32146,4	15476,0	47442,1	21926,8	25515,3
2005	47280,8	32009,3	15271,5	47100,5	21754,0	25346,5
2006	46929,5	31877,7	15051,8	46749,2	21574,7	25174,5
2007	46646,0	31777,4	14868,6	46465,7	21434,7	25031,0
2008	46372,7	31668,8	14703,9	46192,3	21297,7	24894,6
2009	46143,7	31587,2	14556,5	45963,4	21185,0	24778,4
2010	45962,9	31524,8	14438,1	45782,6	21107,1	24675,5
2011	45778,5	31441,6	14336,9	45598,2	21032,6	24565,6
2012	45633,6	31380,9	14252,7	45453,3	20976,7	24476,6
2013	45553,0	31378,6	14174,4	45372,7	20962,7	24410,0
2014	45426,2	31336,6	14089,6	45245,9	20918,3	24327,6
2015²	42929,3	29673,1	13256,2	42759,7	19787,8	22971,9
2016²	42760,5	29585,0	13175,5	42590,9	19717,9	22873,0
2017²	42584,5	29482,3	13102,2	42414,9	19644,6	22770,3
2018²	42386,4	29371,0	13015,4	42216,8	19558,2	22658,6
2019²	42153,2	29256,7	12896,5	41983,6	19455,3	22528,3
2020²	41902,4	29139,3	12763,1	41732,8	19343,5	22389,3

¹ За даними Всеукраїнського перепису населення на 5 грудня 2001 року.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Середня очікувана тривалість життя при народженні в Україні

Період, за який розраховані показники (роки)	Середня очікувана тривалість життя при народженні		
	обидві статі	чоловіки	жінки
2000	67,72	62,10	73,53
2001	67,89	62,32	73,63
2002¹	68,32	62,70	74,13
2003¹	68,24	62,64	74,06
2004¹	68,22	62,60	74,05
2005¹	67,96	62,23	73,97
2006¹	68,10	62,38	74,06
2007¹	68,25	62,51	74,22
2008¹	68,27	62,51	74,28
2009¹	69,29	63,79	74,86
2010¹	70,44	65,28	75,50
2011	71,02	65,98	75,88
2012	71,15	66,11	76,02
2013	71,37	66,34	76,22
2014²	71,37	66,25	76,37
2015³	71,38	66,37	76,25
2016³	71,68	66,73	76,46
2017³	71,98	67,02	76,78
2018³	71,76	66,69	76,72
2019³	72,01	66,92	76,98

¹ Дані розраховано за два суміжні роки.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та адміністративних даних частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

³ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та даних по Донецькій і Луганській областях.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Зведений бюджет України з 2000 по 2019 р.

	Доходи	Видатки	Дефіцит (-))/ профіцит (+)	Доходи	Видатки	Дефіцит (-))/ профіцит (+)
	Млрд. грн.			У % до ВВП		
2000	49,1	48,1	1,0	28,9	28,3	0,6
2001	54,9	55,5	-0,6	26,9	27,2	-0,3
2002	61,9	60,3	1,6	27,4	26,7	0,7
2003	75,3	75,8	-0,5	28,2	28,4	-0,2
2004	91,5	102,5 ¹	-11,0	26,5	29,7 ¹	-3,2
2005	134,2	142,0 ¹	-7,8	30,4	32,2 ¹	-1,8
2006	171,8	175,5 ¹	-3,7	31,6	32,3 ¹	-0,7
2007	219,9	227,6 ¹	-7,7	30,5	31,6 ¹	-1,1
2008	297,9	312,0 ¹	-14,1	31,4	32,9 ¹	-1,5
2009	238,9	276,3 ¹	-37,4	26,2	30,3 ¹	-4,1
2010	240,6	303,6 ¹	-63,0	22,0	27,8 ¹	-5,8
2011	398,6	421,6	-23,0	30,3	32,0	-1,7
2012	445,5	496,4	-50,9	31,6	35,2	-3,6
2013	442,8	506,3	-63,5	30,4	34,8	-4,4
2014	456,1	528,1	-72,0	29,1	33,7	-4,6
2015	652,0	683,0	-31,0	32,9	34,5	-1,6
2016	782,7	837,4	-54,7	32,8	35,1	-2,3
2017	1016,8	1058,9	-42,1	34,1	35,5	-1,4
2018	1184,3	1252,1	-67,8	33,3	35,2	-1,9
2019	1289,8	1374,1	-84,3	32,4	34,5	-2,1

¹ Включаючи кредитування за вирахуванням погашення

Джерело: <https://index.minfin.com.ua/>; <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Наукове видання

Ящишина І.В., Буторіна В.Б., Боднарчук Т.Л.

Макроекономіка : практикум

Навчальний посібник

Підписано до друку 26.04.2021 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний
Ум. друк. арк. 10,00. Тираж 40. Зам. 030

Видавець Ковальчук О.В.
32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 25.05.2020 р